

СОЦІОГУМАНІТАРНИЙ ВИМІР
СУЧАСНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ В УКРАЇНІ

*Матеріали
студентського
наукового
круглого столу*

*14 травня 2025 року,
м. Миколаїв*

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Одеська юридична академія»
Миколаївський навчально-науковий інститут права
Науковий департамент студентської ради
Миколаївського навчально-наукового інституту права

СОЦІОГУМАНІТАРНИЙ ВИМІР СУЧАСНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ В УКРАЇНІ

*Матеріали студентського наукового круглого столу
м. Миколаїв, 14 травня 2025 року*

Миколаїв
2025

*Схвалено та рекомендовано до видання кафедрою гуманітарних дисциплін
Миколаївського навчально-наукового інституту права
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол засідання кафедри № 10 від 29 травня 2025 року)*

*Друкується за розпорядженням в. о. директора Миколаївського навчально-
наукового інституту права НУ «Одеська юридична академія»,
проф. О.В. Козаченка
(розпорядження № 17а від 13.03.2025 р.)*

С 69 Соціогуманітарний вимір сучасних трансформацій в Україні:
матер. студентського наукового круглого столу (14 травня 2025 р.,
м. Миколаїв) / за ред. Н. В. Сугацької; Микол. навч.-наук. інст.
права НУ «ОЮА». – Миколаїв: МННП НУ «ОЮА», 2025. – 160 с.

До збірника увійшли тези доповідей, оприлюднених під час проведення студентського круглого столу, котрі присвячені актуальним проблемам, що постають перед українським суспільством у період глибоких змін. Результати досліджень студентів аналізують спектр соціогуманітарних аспектів сучасних трансформаційних процесів.

Видання буде корисним для науковців, викладачів, студентів, а також для всіх, хто цікавиться сучасними викликами та перспективами розвитку України. Матеріали збірника стимулюють до подальших дискусій та пошуку ефективних рішень для розбудови стійкого та гуманного суспільства.

*Матеріали публікуються в авторській редакції.
За достовірність та якість наданих матеріалів повністю
відповідають автори публікацій та їх наукові керівники.*

ПЕРЕДНЄ СЛОВО

Соціогуманітарний вимір сучасних трансформацій в Україні – надзвичайно важлива та актуальна тема.

Ми живемо в епоху глибоких змін – як зовнішніх, так і внутрішніх. Україна переживає потужні трансформації: політичні, соціальні, культурні та економічні, викликані не лише війною, а й внутрішніми процесами оновлення, переосмислення та адаптації. У центрі всіх цих змін – людина, її гідність, потреби, цінності. Саме соціогуманітарна перспектива дозволяє нам побачити ці трансформації не лише як політичні чи економічні процеси, а як глибокі зрушення у свідомості, у структурі соціальних відносин, у національному наративі, в культурі та освіті.

Круглий стіл – одна з найпоширеніших і водночас найдемократичніших форм наукового діалогу. Він об'єднує всіх учасників навколо спільної теми, створюючи рівні умови для обговорення. Такий формат дозволяє представити наукові ідеї у вільній, неформальній атмосфері, сприяє розвитку вмінь і навичок аналізувати факти, аргументувати власну позицію, розвивати творче мислення.

Сьогоднішній круглий стіл – це не лише платформа для наукового діалогу, але й простір для обміну новими ідеями та візіями майбутнього. Цей захід проводиться в рамках закінчення спецкурсу «Наукова комунікація в цифрову епоху», висвітлює результати студентських досліджень за напрямками роботи кафедри та присвячений дню вшанування Праведників народів світу в Україні, який відзначається щорічно на державному рівні 14 травня.

Наталія СУГАЦЬКА

кандидат історичних наук, доцент

в. о. завідувача кафедри гуманітарних дисциплін

МННП НУ «ОЮА»

Секція 1
ПРАВЕДНИКИ НАРОДІВ СВІТУ

БОДЕНЧУК ЕДУАРД,

студент 2 курсу

*Миколаївського навчально-наукового інституту права
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – к. і. н., доцент Сугацька Н. В.*

**ПРОБЛЕМИ ГЕНОЦИДУ, РАСИЗМУ, КСЕНОФОБІЇ У
СУЧАСНОМУ СВІТІ**

У сучасному світі, попри розвиток правової культури, демократичних інститутів та глобалізаційних процесів, проблеми геноциду, расизму та ксенофобії залишаються серйозними викликами для міжнародної спільноти. Ці явища, що мають глибоке історичне коріння, нині набувають нових форм і масштабів, зокрема в умовах політичної нестабільності, збройних конфліктів, міграційних криз та зростання радикальних ідеологій. Актуальність теми зумовлена не лише постійною присутністю проявів расової та етнічної дискримінації у різних регіонах світу, а й недостатністю ефективних механізмів їх попередження. Геноцид, як крайній вияв расової ненависті, є не тільки злочином проти людяності, а й свідченням неспроможності міжнародних структур запобігати масштабним гуманітарним трагедіям.

Поняття геноциду, расизму та ксенофобії належать до ключових категорій сучасної соціальної та політико-правової науки, які

відображають глибинні механізми дискримінації, деструкції соціальних груп і порушення фундаментальних прав людини.

Ксенофобія являє собою стійкий психоемоційний стан, що виражається у формі страху, неприйняття або ворожості щодо представників інших національностей, релігій, культур чи регіонів. У сучасному світі ксенофобія нерідко набуває системного характеру, посилюється медіа-наративами, політичними маніпуляціями та соціальною невизначеністю. Ксенофобія створює соціальні бар'єри, сприяє посиленню дискримінації, і в сукупності з іншими проявами нетерпимості – зокрема расизмом і проявами геноцидальних тенденцій – становить серйозну загрозу правам людини, суспільній єдності та миру на глобальному рівні [4, с. 121].

Одним із визначальних проявів суспільної нетерпимості щодо «інших» упродовж історичного розвитку людства було явище расизму та пов'язана з ним дискримінація за расовою ознакою. Расизм передбачає як усвідомлену, так і несвідому віру в перевагу однієї расової групи над іншою, що слугує підґрунтям для обґрунтування домінування одних людей над іншими. Така ідеологія базується на уявленні про існування ієрархії рас, сформованої на основі біологічних або візуально помітних відмінностей між групами людей. Згідно з цим підходом, представники так званої «вищої» раси вважаються більш гідними влади, ресурсів і соціального привілею, а представники «нижчих» рас – підпорядкованими та обмеженими в правах [3, с. 195].

У 1948 році було ухвалено Конвенцію Організації Об'єднаних Націй «Про запобігання злочину геноциду та покарання за нього». Її ініціатором виступив юрист Рафал Лемкін, який ще в 1946 році намагався переконати прокурорів Нюрнберзького трибуналу США та Великої Британії в тому, що злочини, скоєні нацистським режимом, мають бути кваліфіковані саме як геноцид. Однак на той час ця позиція не отримала належної підтримки. Відповідно до положень Конвенції, геноцид є сукупністю дій, які розглядаються з метою знищення – повного або часткового – певної національної, етнічної, расової чи

релігійної групи. До таких дій належать: убивство членів цієї групи; завдання їм серйозної фізичної або психічної шкоди; свідоме створення умов, несумісних із життям, які спрямовані на фізичне винищення; заходи, що перешкоджають дітонародженню в межах групи; насильницьке переміщення дітей з однієї групи до іншої [1, с. 10].

Таким чином, зазначені явища мають різну природу та інтенсивність прояву, проте всі вони становлять серйозну загрозу для стабільності демократичних суспільств, прав людини та міжкультурного діалогу.

У сучасному світі ксенофобія та расизм залишаються актуальними проблемами, набуваючи нових форм та проявів. Зокрема, у Європі спостерігається зростання ксенофобського популізму та мови ненависті, що базується на расизмі. Ці явища використовуються політичними силами для розділення суспільства за національними, етнічними та релігійними ознаками [5]. У сучасному глобалізованому суспільстві расизм залишається поширеним соціальним явищем, що трансформується та набуває нових форм, зокрема системних, побутових та символічних. Одним із ключових проявів є структурний расизм, який виявляється у нерівному доступі представників різних расових та етнічних груп до освіти, медичних послуг, працевлаштування й правосуддя. Особливо помітно це в країнах із колоніальним минулим, де расові стереотипи вбудовані в інституційні механізми.

24 лютого 2022 року РФ розпочала повномасштабне вторгнення на територію України. Масштабність і регулярність обстрілів, жорстокі методи ведення війни, заклики до насильства, а також риторика кремлівської пропаганди вказують на цілеспрямований характер дій керівництва російської федерації. Усе це свідчить про намагання знищити український народ як національну спільноту. Однією з форм геноциду є примусове вивезення дітей з подальшим їхнім усиновленням у чужій державі. Починаючи з 23 квітня 2022 року

українських дітей почали передавати в сім'ї на території росії. За різними джерелами, кількість депортованих до рф українських дітей станом на січень 2023 року становить від 308 до 600 тисяч осіб, серед яких є діти, що мають живих батьків в Україні. Таким чином, військові дії росії проти України мають ознаки геноциду [2].

Подолання расизму, ксенофобії та попередження геноциду є важливим завданням сучасних демократичних суспільств. Для цього необхідне поєднання правових, освітніх та соціально-культурних заходів, що сприяють формуванню культури прав людини та недопущенню дискримінаційних практик. На правовому рівні основою є запровадження ефективної відповідальності за злочини на ґрунті ненависті, реалізація міжнародних договорів (зокрема Конвенції ООН про запобігання злочину геноциду) та створення національних механізмів моніторингу й реагування. Важливим інструментом запобігання є також правова освіта населення та доступ до правосуддя для вразливих груп. У сфері освіти й суспільної свідомості запобігання нетерпимості передбачає включення до навчальних програм тем про права людини, історію масових злочинів, толерантність і міжкультурний діалог. Активна участь громадянського суспільства, ЗМІ, культурних інституцій і громадських ініціатив сприяє поширенню об'єктивної інформації, зниженню рівня упереджень та формуванню атмосфери взаємоповаги.

Успішне подолання проявів расової чи етнічної нетерпимості можливе лише за умови комплексного підходу, який охоплює правові гарантії, освіту, суспільну просвіту та розвиток діалогу між різними соціальними й етнічними групами.

У результаті вивчення теми було встановлено, що геноцид, расизм і ксенофобія залишаються гострими глобальними викликами, попри формальне закріплення принципів рівності та недискримінації в міжнародному праві. Аналіз понятійного апарату дозволив з'ясувати, що ці явища мають спільну природу – вони постають як форми ворожості та насильства на основі етнічної, расової чи культурної

відмінності, проте різняться масштабами та правовою кваліфікацією. На сучасному етапі геноцид трапляється рідше, однак не втратив актуальності, особливо в контексті збройних конфліктів і етнічних чисток. Расизм і ксенофобія, у свою чергу, набули нових форм – побутових, системних, інформаційних, що проявляються через упередження, мову ворожнечі, соціальну нерівність та інші дискримінаційні практики.

Отже, лише системна і довготривала робота держав, міжнародних організацій і самих громадян здатна знизити ризики повторення геноциду й мінімізувати прояви расизму та ксенофобії в сучасному світі.

Список використаних джерел

1. Андрухів О. І. Правова природа поняття геноцид: міжнародний та національний досвід. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького*. 2023. № 16 (28). С. 8 – 10.
2. Геноциду не місце у сучасному світі! *Комітет з питань антикорупційної політики*. URL: https://crimecor.rada.gov.ua/news/main_news/74892.html (дата звернення: 17.04.2025).
3. Гончаренко Д. Л. Дискримінація за расовою ознакою в Україні. *VII Юридичні моголянські читання* : Всеукр. науково-практ. конф.: програми та тези. Миколаїв, 2021. С. 195 – 198.
4. Орлова Т. Прояви ксенофобії як мотиву вчинення злочинів. *Процесуальне та техніко-криміналістичне забезпечення досудового розслідування* : матеріали науково-практ. конф., м. Харків, 28 листоп. 2019 р. Харків, 2019. С. 120 – 123.
5. Ксенофобія і расизм – найбільші занепокоєння в Європі. *Укрінформ – актуальні новини України та світу*. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2718901-ksenofobia-i-rasizm-najbils-i-zanepokoenna-v-evropi.html?utm_source (дата звернення: 17.04.2025).

Ключові слова: Геноцид, расизм, ксенофобія, права людини, міжнародне право, соціальні нерівності, дискримінація, міжнародні організації.

Keywords: Genocide, racism, xenophobia, human rights, international law, social inequalities, discrimination, international organizations.

КОБРИНЧУК РУСЛАН,

студент 2 курсу

*Миколаївського навчально-наукового інституту права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

Науковий керівник – к.і.н., доцент Сугацька Н.В.

МІСЦЕ ГОЛОКОСТУ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІСТОРІЇ

Голокост – один із найжахливіших злочинів проти людства у світовій історії, що залишив глибокий слід у пам'яті народів Європи та світу. Масове знищення євреїв, ромів, політичних опонентів, що зазнали переслідувань від нацистського режиму, не тільки суттєво вплинуло на демографічну та культурну структуру Європи, а й спричинило переосмислення принципів прав людини та міжнародного права. Аналіз Голокосту є ключовим для розуміння історичних передумов Другої світової війни, механізмів тоталітарних режимів і наслідків геноциду. У цій роботі розглядається місце Голокосту в контексті європейської історії, його вплив на політичні, соціальні та культурні процеси, а також на формування сучасної пам'яті про геноцид у європейських суспільствах.

Після приходу до влади нацисти зробили антисемітизм офіційною державною політикою: євреїв почали звільняти з армії, судових установ, державних органів та університетів. 15 вересня 1935

року на щорічному з'їзді в Нюрнберзі були прийняті антиєврейські закони «Про громадян райху» і «Про захист німецької крові та честі». Вони надавали політичні та громадянські права лише особам арійського походження, а євреям встановлювали численні обмеження, щоб змусити їх емігрувати, залишивши своє майно. У період 1933 – 1938 років близько 150 тисяч євреїв (30% від загальної кількості) залишили Німеччину. У ніч з 9 на 10 листопада 1938 року країною прокотилася хвиля єврейських погромів, відома як «Кришталева ніч». Внаслідок нападів було знищено приблизно 1400 синагог, розграбовано єврейські будинки та магазини, вбито близько 300 євреїв, а ще 30 тисяч осіб відправлено до концтаборів. Ці події значно прискорили єврейську еміграцію, і до початку Другої світової війни Німеччину залишили 300 тисяч євреїв. Ті ж, хто залишився (близько 150 тисяч), згодом стали жертвами Голокосту разом із мільйонами євреїв з інших європейських країн, захоплених нацистами [2].

У міру того, як німецькі війська здобували нові перемоги на Західному фронті, нацистський контроль над євреями в окупованих країнах посилювався. Менше ніж за два роки – від вторгнення до Польщі у вересні 1939 року до початку нападу на Радянський Союз – нацисти захопили значну частину Європи. Швидкими військовими операціями вони підкорили Норвегію, Данію, Бельгію, Францію, Нідерланди, Югославію та Грецію. Водночас країни Південно-Східної Європи, зокрема Угорщина, Румунія та Болгарія, добровільно погодилися на співпрацю з Третім Рейхом і потрапили під його вплив. Після встановлення нацистського контролю над Європою у 1940 році на єврейське населення цих територій поширилися репресивні заходи, спрямовані на їх ізоляцію та відокремлення від суспільства. Основні тенденції антиєврейської політики на заході Європи були схожі на ті, що були прийняті в інших районах окупації, але реалізація здійснювалася іншими методами [1, с. 9]. З початком Другої світової війни Гітлер підкреслював: «А взагалі непогано, що про нас ширять чутки про намір знищити євреїв. Терор – корисна річ» [3, с. 168].

Нацистська расова політика передбачала повне виключення євреїв з суспільного життя та їх фізичне знищення, незалежно від віку, статі чи соціального статусу. Проте швидкість і способи проведення цих заходів залежали від місцевих обставин і реакції інших держав на вимоги нацистів. Ступінь незалежності місцевої влади завойованих країн був різним у різних країнах. Основні табори знищення нацисти побудували на території Польщі, і саме там масово знищували євреїв, яких депортували з різних куточків підконтрольної їм Європи. У Бельгії, де мешкало близько 90 тисяч євреїв, нічні облави почалися влітку 1942 року. Затриманих євреїв було депортовано до транзитного табору Мехелен, а звідти – до таборів знищення на сході. До 1943 року єврейське населення Данії не зазнало нацистських переслідувань. Однак у вересні того ж року нацисти спробували депортувати данських євреїв на схід. Завдяки єдності та активній підтримці більшості громадян Данії цю операцію вдалося зірвати. Місцеві жителі заздалегідь попередили євреїв про загрозу та допомогли їм перебратися морем до нейтральної Швеції [1, с. 11 – 12]. Під час Другої світової війни єврейське населення Хорватії зазнало масових переслідувань: багатьох ув'язнювали в таборах, катували, вбивали або депортували на схід. Особливо активну роль у цих злочинах відігравали усташі. Водночас у районах Хорватії, які контролювала Італія, чиновники не дозволяли передавати євреїв нацистам. В Угорщині фашистські настрої знаходили підтримку серед населення, а режим Хорті приєднався до союзу з нацистською Німеччиною. Пряме знищення євреїв почалося пізніше, після нацистської окупації країни 20 березня 1944 року. За 15 тижнів з Угорщини, переважно з невеликих міст, було депортовано до таборів смерті на території окупованої Польщі понад 434 тисячі євреїв [1, с. 13]. Хоча масові розстріли мали певні відмінності у проведенні, загальна схема їх здійснення залишалася подібною. Зазвичай усе починалося з того, що німецькі військові частини разом із місцевими пособниками організовано збирали єврейське населення з міст, містечок і сіл. Такі акції, які в

німецькій мові позначались терміном «Aktion», ставали першим етапом у подальших злочинних діях. Після цього людей вивозили на околиці, де змушували рити братські могили або ж привозили до вже підготовлених ям. Далі всіх чоловіків, жінок і дітей – розстрілювали. В окремих випадках застосовували метод, який у нацистській термінології цинічно називали *Sardinienpackung* («упаковка сардин»). Жертв примушували лягати в могилу обличчям вниз, після чого їм стріляли в потилицю або скроню. Потім на тіла сипали тонкий шар землі, а наступна група мала лягти зверху і також розстрілювали. Подібні злочини нерідко траплялися посеред дня, на очах місцевого населення [4].

За роки війни нацисти знищили близько 6 мільйонів євреїв, з них півтора мільйона дітей, що становило приблизно третину загальної чисельності євреїв у всьому світі на той час. Не минуло й п'ятдесяти років, як расистськи налаштовані неонацисти та антисемітські угруповання стали заперечувати сам факт Голокосту чи стверджувати, що він мав значно менші масштаби. Деякі намагаються виправдати злочини нацизму, тоді як інші вважають створення Ізраїлю результатом відшкодування єврейському народу за трагедії, пережиті під час Другої світової війни і, заперечуючи Голокост як історичний факт, позбавляють Ізраїль права на існування [1, с. 13-14].

Історична пам'ять про Голокост спонукає нас до глибоких роздумів стосовно того, що може скоїти людська ненависть. «Історія Європи в XX столітті закінчилась погано, – нагадує дослідник Н. Наймарк. – Знову цілі народи заштовхуються у вагони і депортуються з різних міст. І знову «світове співтовариство» з жахом дивиться на це, не в змозі ні зупинити, ні покласти край цим актам масового вбивства» [3, с. 181].

Голокост є однією з найжахливіших трагедій в історії Європи, яка не лише спричинила масове знищення мільйонів людей, а й докорінно вплинула на розвиток світового суспільства. Масове знищення євреїв та інших груп, переслідуваних нацистським режимом,

не лише продемонструвало крайню жорстокість тоталітарних ідеологій, а й стало свідченням руйнівних наслідків расової дискримінації, ненависті та байдужості. Пам'ять про Голокост відіграє важливу роль у формуванні європейської ідентичності, ставши основою для сучасних концепцій прав людини та запобігання геноциду у майбутньому.

Список використаних джерел

1. Білявцева Д. О. Голокост: причини і наслідки трагедії народу. *Голокост в Україні: академічний, комеморіальний та освітній аспект* : матеріали Всеукраїнської наукової конференції. Харків, 2021. С. 9 – 15.
2. Голобуцький П. В. Голокост. *Енциклопедія Сучасної України* / редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк. НАН України, НТШ. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. 2006. URL: <https://esu.com.ua/article-26525> (дата звернення: 17.04.2025).
3. Левітас Ф. Голокост: пам'ять, факти, документи. *Культура історичної пам'яті: європейський та український досвід*. Київ, 2013. С. 167 – 181.
4. Масові розстріли євреїв під час Голокосту. *Holocaust Encyclopedia / United States Holocaust Memorial Museum*. URL: <https://encyclopedia.ushmm.org/content/uk/article/mass-shootings-of-jews-during-the-holocaust> (дата звернення: 18.04.2025).
5. Нахманович В. Р. Голокост: у пошуках парадигми пам'яті. *Боротьба за Україну в 1943–1944 рр.: влада, збройні сили, суспільство* : зб. наук. праць. Київ, 2014. С. 578 – 587.

Ключові слова: Голокост, геноцид, расова дискримінація, масові розстріли, супротив єврейського народу, історична пам'ять про Голокост.

Keywords: Holocaust, genocide, racial discrimination, mass shootings, opposition to the Jewish people, historical memory of the Holocaust.

РОЗГОН ДАР'Я,

студентка 2 курсу

*Миколаївського навчально-наукового інституту права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

Науковий керівник – к. і. н., доцент Сугацька Н. В.

ЯД ВАШЕМ – ВСЕСВІТНІЙ ЦЕНТР ПАМ'ЯТІ ЖЕРТВ ГОЛОКОСТУ

Голокост – систематичне переслідування та знищення нацистською Німеччиною та її посібниками близько шести мільйонів євреїв в період Другої світової війни, є однією з найтрагічніших і найжахливіших подій в історії людства [2, с. 3]. Ця безпрецедентна спроба тотального знищення цілого народу залишила глибокий шрам в світовій історії та стала символом людської жорстокості та ненависті. Усвідомлення масштабів цієї трагедії та необхідність збереження пам'яті про невинних жертв є надзвичайно важливим завданням для сучасного суспільства. Збереження пам'яті про Голокост слугує не лише вшануванням загиблих, але й потужним застереженням для майбутніх поколінь, нагадуючи про небезпеку расизму, ксенофобії та антисемітизму. У цьому контексті особливе значення набуває діяльність меморіального комплексу Яд Вашем в Єрусалимі. Яд Вашем став не просто місцем скорботи, а й всесвітньо визнаним центром пам'яті, дослідження та освіти, присвяченим історії Голокосту [1, с. 85]. Його місія полягає у документуванні злочинів, вшануванні пам'яті загиблих, визнанні героїзму тих, хто рятував євреїв, та поширенні знань про Голокост для запобігання подібним трагедіям у майбутньому [10].

Розуміння багатогранної ролі Яд Вашем дозволяє усвідомити його важливість як ключового інституту, що сприяє збереженню історичної правди, вихованню толерантності та запобіганню проявам ненависті у сучасному світі.

Меморіал Голокосту Яд Вашем був заснований у 1953 році рішенням Кнесету (парламенту Ізраїлю). Основною метою створення центру стало збереження пам'яті про єврейські громади, знищені під час Голокосту, а також увічнення імен жертв, багато з яких не мають могил.

З моменту заснування меморіал постійно розширювався. У 2005 році відкрився оновлений музей історії Голокосту, який став одним із найбільш відвідуваних у світі. Сьогодні Яд Вашем є провідним світовим центром дослідження Голокосту, куди щороку приїжджають тисячі науковців, істориків та студентів.

Музейний комплекс Яд Вашем включає в себе кілька основних експозицій, кожна з яких має свою унікальну місію.

Музей історії Голокосту – це центральна частина комплексу, де представлено десять тематичних галерей, що через особисті історії, документи, фотографії та інтерактивні експозиції показують події від приходу нацистів до визволення концтаборів [7].

Зал Пам'яті – простір для вшанування пам'яті жертв, де горить вічний вогонь, а на підлозі викарбувані назви нацистських концтаборів.

Долина громад – меморіальна зона під відкритим небом, де викарбувано назви понад 5000 єврейських громад, знищених під час Голокосту [8].

Меморіал дітей – присвячений пам'яті 1,5 мільйона дітей, загинувших у Голокості. Створений у формі темного залу з мерехтливими вогниками, що символізують згаслі дитячі життя [8].

Алея Праведників народів світу – місце вшанування людей, які, ризикуючи власним життям, рятували євреїв від знищення.

Меморіал є не лише місцем скорботи, а й важливим науково-дослідницьким та освітнім центром, що сприяє формуванню толерантного суспільства та збереженню історичної спадщини людства.

Архів та база даних жертв Голокосту зібрали понад 4,8 мільйона імен жертв, використовуючи свідчення очевидців, архівні документи та інші джерела [9]. Дослідницький центр – забезпечує наукове дослідження Голокосту, проводить історичні експертизи та публікує наукові праці. Також центр займається збором архівних матеріалів та проведенням наукових досліджень, видає книги, статті та інші матеріали, присвячені тематиці Голокосту.

Міжнародна школа вивчення Голокосту при Яд Вашем проводить семінари, курси та конференції для вчителів, студентів, науковців та широкого загалу. Створені інтерактивні навчальні програми, які доступні онлайн [6].

Яд Вашем тісно співпрацює з історичними та дослідницькими центрами по всьому світу, включаючи:

- Меморіал Голокосту «Бабин Яр» в Україні, який досліджує події знищення єврейського населення у Києві;
- Український центр вивчення історії Голокосту займається освітніми та дослідницькими проєктами;
- Музеї та архіви США, Європи та інших країн, які займаються вивченням злочинів нацистів;
- ООН та ЮНЕСКО – спільні програми щодо запобігання геноциду та поширення знань про Голокост у світі.

Український центр вивчення історії Голокосту (УЦВІГ), заснований у 2002 році в Києві, є провідною науково-освітньою установою, що займається дослідженням, документуванням та популяризацією знань про трагедію Голокосту в Україні. Центр активно проводить наукові дослідження, організовує освітні програми, семінари та конференції, спрямовані на вивчення історії Голокосту та запобігання проявам ксенофобії та антисемітизму в сучасному суспільстві. Пріоритетними напрямками роботи Центру є наукові дослідження та педагогічна діяльність. Основними темами наукових досліджень є регіональні особливості Голокосту на теренах України, відображення Голокосту в ЗМІ під час нацистської окупації України,

нацистська ідеологія та механізми її реалізації, проблеми антисемітизму та заперечення Голокосту, компаративні дослідження Голокосту та інших геноцидів. Центр проводить конференції та семінари з цієї проблематики. В рамках педагогічної діяльності Центр консулює викладачів історії Голокосту у середніх та вищих навчальних закладах України, сприяє створенню та поширенню освітніх програм та підручників з цього предмету для українських шкіл, проводить конкурси учнівських та студентських робіт. Поряд з основними напрямками роботи Центр проводить видавничу діяльність, має періодичні видання: науковий часопис «Голокост і сучасність. Студії в Україні і світі» та інформаційно-педагогічний бюлетень «Уроки Голокосту» [4].

Крім того, в Україні діють інші музеї та центри, присвячені пам'яті жертв Голокосту. Наприклад, Музей Голокосту в Одесі, відкритий у 2009 році, висвітлює події геноциду єврейського населення на території Трансністрії під час Другої світової війни. Музей геноциду «Територія пам'яті», відкритий в Одесі у 2024 році, розповідає про історію геноцидів, включаючи Голокост, геноцид вірмен, ромів, депортацію кримських татар та інші [5, 3].

Ці установи, як і Яд Вашем, відіграють важливу роль у світовій пам'яті про Голокост, збереженні історичних свідчень та боротьбі з будь-якими формами історичного ревізйонізму. Ця діяльність важлива не лише для єврейського народу, а й для всього людства, адже вивчення подій Голокосту допомагає запобігти повторенню подібних злочинів у майбутньому. Щорічно мільйони людей відвідують Яд Вашем, щоб вшанувати пам'ять жертв, дізнатися більше про трагічні події Голокосту та долучитися до боротьби за збереження історичної правди.

Яд Вашем – це не просто меморіал, а жива пам'ять, що нагадує нам про відповідальність людства за збереження миру та справедливості у світі.

Список використаних джерел

1. Гісем О. В., Мартинюк О. М. Голокост в Україні (1941–1944) : словник-довідник. Київ: Сфера, 2007. 100 с.
2. Пам'яті українців, які рятували євреїв під час Другої світової війни / упор. І. Щупак та ін. Дніпро : Український інститут вивчення Голокосту «Ткума», 2021. 224 с.
3. «Територія пам'яті»: відкриття музею геноциду. Вікна Одеса. URL: <https://viknaodessa.od.ua/?terytoriya-pamyati-vidkryttya-muzeyu-henotsydu> (дата звернення: 13.03.2025).
4. Український центр вивчення історії Голокосту. URL: <https://holocaust.kyiv.ua/> (дата звернення: 13.03.2025).
5. Щоб пам'ятали. Голос України. URL: <https://www.golos.com.ua/article/352331> (дата звернення: 13.03.2025).
6. About the International School for Holocaust Studies. URL: <https://www.yadvashem.org/education/about-school.html> (дата звернення: 13.03.2025).
7. Galleries of the Holocaust History Museum. URL: <https://www.yadvashem.org/museum/holocaust-history-museum/galleries.html> (дата звернення: 13.03.2025).
8. Map of Yad Vashem. URL: <https://www.yadvashem.org/visiting/map-of-yad-vashem.html> (дата звернення: 13.03.2025).
9. The Central Database of Shoah Victims' Names. URL: <https://collections.yadvashem.org/en/names> (дата звернення: 13.03.2025).
10. Yad Vashem – The World Holocaust Remembrance Center. URL: <https://www.yadvashem.org/> (дата звернення: 13.03.2025).

Ключові слова: Голокост, Яд Вашем, пам'ять, меморіал, толерантність.

Keywords: Holocaust, Yad Vashem, memory, memorial, tolerance.

КОСТЮЧЕНКО ІВАННА,

студентка 2 курсу

*Миколаївського навчально-наукового інституту права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

Науковий керівник – к. і. н., доцент Сугацька Н. В.

ГОЛОКОСТ У МИСТЕЦТВІ

Голокост – це найтрагічніша сторінка в історії людства, яка залишила вагомий слід в мистецтві. Масове знищення єврейського народу під час Другої світової війни стало темою, що потребувала переосмислення в художніх формах. Література, живопис, кіно, музика й театри стали засобом, за допомогою якого митці передавали свої біль, страх, почуття та надії.

Мистецтво, яке відображає Голокост, виконує моральну, історичну та естетичну функції. Воно допомагає зберегти пам'ять жертв трагедії, також намагається запобігти повторення трагедії в майбутньому. Тема Голокосту у мистецтві та аналіз творчості митців, які звернулися до цієї теми, дає можливість зрозуміти вплив трагедії на мистецтво. Особливе значення має образотворче мистецтво, яке через символіку, метафори та експресивність відтворює страшні реалії гетто, концтаборів та страждань людей. Творчість таких митців, як єврейський, литовсько-американський художник та письменник Самуель Бак та сучасних українських художників, зокрема Альони Довжик, є внеском у візуальне відображення цієї теми.

Актуальність дослідження полягає в необхідності подальшого вивчення ролі мистецтва у збереженні пам'яті про Голокост, його впливу на формування історичної свідомості та міжкультурного діалогу. Аналіз художніх творів, присвячених цій темі, дозволяє глибше зрозуміти не лише історію, а й способи її переосмислення через мистецьке відображення.

Мистецтво відіграє ключову роль у збереженні пам'яті про Голокост, допомагаючи осмислити цю трагедію через різні форми вираження – літературу, живопис, музику, кіно та театр. Візуальні та художні засоби не лише фіксують історичні події, а й сприяють глибшому розумінню переживань жертв, їхніх страждань та боротьби.

Однією з основних функцій мистецтва в осмисленні Голокосту є його здатність передавати емоційний і моральний аспект трагедії. Наприклад, картини таких художників, як Самуель Бак, символічно зображують руйнування, втрату та надію. Позбавлене ідеологічного тиску, воно й у розробці теми Голокосту виходить із суто гуманістичних, поза національних, поза релігійних міркувань: повісті О. Деко «Кедейшім: повість-хроніка Шепетівського гетто» (1995), Р. Плотнікової «В яру згасаючих зірок» (2007), М. Мащенко «Дитя єврейське» (2008), М. Матіос «Черевички Божої Матері» (2013), роман Р. Іваничука «Вогненні стовпи» [2, с. 19 – 20].

Кіно та театр також відіграють важливу роль у збереженні пам'яті про Голокост. Наприклад фільми «Список Шиндлера», «Піаніст» чи «Хлопчик у смугастій піжамі», дають глядачам змогу усвідомити масштаби трагедії та моральні дилеми, з якими стикалися люди в ті часи. Театральні постановки, зокрема документальні драми, реконструюють події, спонукаючи глядачів до роздумів і емпатії.

Музика, створена в таборах або після війни, також слугує способом висловлення болю та надії. «Пісня про Треблінку», ймовірно, була створена в'язнями у таборі смерті Треблінка як спосіб висловити свій біль і протест проти нелюдських умов утримання, передати силу духу та прагнення до життя навіть у найтемніші часи.

Композитори, такі як австрійський та чеський композитор єврейського походження Віктор Ульманн і чеський композитор Ганс Краса, писали твори, які відображають трагедію єврейського народу.

Скульптура та меморіальна архітектура також відіграють значну роль у мистецькому осмисленні Голокосту.

Меморіали, такі як Яд Вашем в Ізраїлі, Меморіал загиблим євреям Європи в Берліні або пам'ятник «Бабин Яр» у Києві, не лише нагадують про жертви, а й стають місцем глибокого осмислення історії. Багато років пішло на те, щоб Голокост був увічнений у музеях і меморіалах по всьому світі.

Крім того, сучасне мистецтво продовжує рефлексувати над трагедією Голокосту. Інсталяції, мультимедійні проекти та перформанси дозволяють новому поколінню глядачів пережити події через інноваційні форми вираження. Таким чином, мистецтво не лише зберігає пам'ять, а й трансформує її відповідно до сучасних суспільних викликів.

Також, мистецтво виконує надзвичайно важливу функцію в осмисленні Голокосту: воно зберігає пам'ять про жертви, допомагає аналізувати історичні події та сприяє моральному осмисленню трагедії, передаючи її значення майбутнім поколінням.

Голокост - це рана, що не загоюється в історії людства, продовжує глибоко резонувати в сучасному мистецтві, слугуючи не лише нагадуванням про минулі жахіття, але й спонукаючи до роздумів про мораль, пам'ять та людську природу.

Художники, режисери, письменники та інші творці використовують різноманітні засоби, щоб передати складність цієї трагедії та її вплив на сучасний світ. Сучасні художники відходять від традиційного зображення Голокосту, використовуючи абстракцію, символізм та концептуальні підходи. Аніш Капур, британсько-індійський скульптор, у своїх роботах висвітлює теми порожнечі та втрати, викликаючи у глядачів відчуття глибокого суму та скорботи.

Інсталяції, такі як «Опале листя» в Єврейському музеї Берліна, створюють інтерактивний досвід, дозволяючи глядачам фізично взаємодіяти з пам'яттю про Голокост [4]. Це залучення сприяє глибшому розумінню трагедії та її особистому сприйняттю. Художники також використовують матеріали та техніки, які мають символічне значення. Наприклад, використання попелу, волосся або

номерів ув'язнених створює потужний зв'язок з реальними жертвами Голокосту.

Сучасний кінематограф відходить від простих історичних наративів, зосереджуючись на психологічних аспектах пережитого. Фільми, такі як «Син Саула», занурюють глядачів у жахи концтаборів через суб'єктивне сприйняття головного героя, створюючи ефект глибокого емоційного занурення. Документальні фільми відіграють важливу роль у збереженні свідчень тих, хто пережив Голокост. Вони надають голос жертвам і дозволяють майбутнім поколінням почути їхні історії безпосередньо. Анімаційні фільми також використовуються для дослідження теми Голокосту, особливо для молодіжної аудиторії. Вони дозволяють представити складні історичні події у більш доступній та емоційно резонансній формі.

Насправді, кожна «складова» Голокосту (всі численні нюанси, які його уможливили) була нормальною. «Нормальною» не в сенсі чогось знайомого, чергового прикладу у великому класі явищ, які вже давно і повністю описані, пояснені й прийняті (навпаки, досвід Голокосту був новим і незнайомим), а в сенсі повної відповідності всьому, що ми знаємо про нашу цивілізацію, її передовому духові, пріоритетам, властивому їй баченню світу, а також у сенсі відповідних шляхів пошуку щастя і досконалого суспільства [1, с. 29]. Перформанс-мистецтво дозволяє художникам досліджувати теми пам'яті, болю та травми через фізичне вираження. Роботи Марини Абрамович, сербської художниці, часто викликають у глядачів сильні емоційні реакції, спонукаючи до роздумів про людську вразливість.

У літературі та поезії сучасні письменники експериментують з формою та стилем, намагаючись передати складність та абсурдність Голокосту. Роман американського письменника Джонатана Сафрана Фоера «Усе ясно» поєднує реальність та фантастику, щоб створити глибоко емоційний та провокаційний наратив. Поезія, як-от вірші німецько-румунського, а вже потім і французького поета та перекладача Пауля Целана, залишається потужним засобом

осмислення трагедії через символіку та метафори. Слова Целана передають біль та втрату, які неможливо виразити простими словами. Література відіграє важливу роль у збереженні пам'яті про Голокост, розповідаючи історії жертв та тих, хто вижив.

Голокост залишається потужним джерелом натхнення для сучасного мистецтва, спонукаючи художників до творчих пошуків та експериментів. Мистецтво відіграє важливу роль у збереженні пам'яті про цю трагедію та нагадує нам про необхідність боротьби з ненавистю та дискримінацією. Період Голокосту через свою трагічну роль «витіснив» із пам'яті менш важливу для конкретних людей інформацію. Крім того, науковці вважають, що дитяча пам'ять утримує насамперед ту інформацію, яка має великий емоційний вплив [3, с. 277].

Отже, Голокост як одна з найтрагічніших подій в історії людства, залишив глибокий слід не лише в колективній пам'яті, а й у світовому мистецтві. Різні види художнього вираження – живопис, література, музика, театр, кіно та архітектура – стали засобом осмислення трагедії, її візуалізації та збереження пам'яті про жертви. Мистецтво виконує не лише естетичну, але й моральну та історичну функції, допомагаючи сучасникам і прийдешнім поколінням зрозуміти масштаб трагедії, її людський вимір та наслідки.

Творчість таких митців, як Самуель Бак, Альона Довжик, Марина Абрамович, Пауль Целан та інших, демонструє, як мистецтво здатне передавати глибину емоційного болю, спонукати до емпатії, пам'яті та усвідомлення. Сучасні художні форми – інсталяції, перформанси, мультимедійні проекти – відкривають нові горизонти в дослідженні Голокосту, сприяючи глибшому особистому сприйняттю та міжкультурному діалогу.

Збереження пам'яті про Голокост через мистецтво є не лише шаном до минулого, але й засобом запобігання повторення подібних трагедій у майбутньому. Через мистецтво ми не просто згадуємо жертви, а й формуємо суспільну відповідальність, гуманістичні

цінності та прагнення до миру.

Список використаних джерел

1. Бауман З. Модерність і Голокост / пер. з англ. К. Диса. Київ : Дух і літера, 2022. 258 с.
2. Голокост: художні виміри української прози : монографія / Н. В. Горбач, та ін. ; за заг. ред. І. Я. Павленко. Дніпро : Ткума, 2019. 160 с.
3. Пилипюк К., Турецька Л., Говорять діти Голокосту (Відображення у свідченнях очевидців життя єврейських дітей Чернівців напередодні та в роки Голокосту). *Пам'ятаймо. Історія і уроки Голокосту. Роботи молодих дослідників 2010 – 2019 рр.* Київ : Український центр вивчення історії Голокосту, 2020. С. 254 – 277.
4. Файл: *birdinflight*. URL:<https://birdinflight.com/architectura-uk/yak-vlashtovani-suchasni-memoriali.html> (дата звернення: 08.05.2025)

Ключові слова: Голокост, мистецтво, пам'ять, образотворче мистецтво, музика.

Key words: Holocaust, art, memory, fine arts, music.

ХМЕЛЬОВ АРТЕМ,

студент 2 курсу

*Миколаївського навчально-наукового інституту права
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – к. і. н., доцент Сугацька Н. В.*

ЄВРЕЇ ТА ЇХ РЯТІВНИКИ ПІД ЧАС ГОЛОКОСТУ

Голокост – це одна з найбільш трагічних подій в історії ХХ століття, що характеризується систематичним знищенням євреїв нацистським режимом під час Другої світової війни. Всього в період

геноциду близько шести мільйонів євреїв стали жертвами цього злочину, що супроводжувався жорстокими переслідуваннями, депортаціями та масовими вбивствами. Термін «Голокост» (англ. holocaust – винищення, всеспалення) використовується для опису цих жахливих подій [2]. Причини переслідування євреїв у Німеччині та інших країнах Європи мають глибокі історичні корені. Антисемітизм, який існував в Європі протягом століть, підживлювався різними економічними, соціальними та політичними факторами. Після Першої світової війни Німеччина пережила економічну кризу, що призвело до зростання націоналізму та пошуку «цапа-відбувайла». Нацисти використовували антисемітські настрої для зміцнення своєї влади, звинувачуючи євреїв у всіх проблемах країни і пропагуючи ідею «расової чистоти». На противагу діям нацистів важливо звернути увагу на дії людей, які ризикували своїм життям, щоб врятувати євреїв від переслідувань і загибелі. Їхні вчинки не лише врятували багато життів, але й нагадують про моральний вибір, з яким стикаються люди в умовах безпрецедентного зла. Подолавши страх, вони зберегли людяність.

У вузькому значенні Голокост – це загибель значної частини єврейського населення Європи. Близьким за значенням до вузького поняття «Голокост» став термін «Шоа» – сплановане переслідування та винищення єврейського етносу нацистами та їхніми сателітами. У широкому контексті, на думку українського дослідника А. Хоптяра, Голокост охоплював не лише єврейську націю, а й інші етнічні, культурні, політичні, соціальні спільноти, котрі зазнали переслідувань від нацистів [5, с. 86].

Наприкінці 1941 року нацистський режим почав створювати спеціально спроектовані центри для масового знищення єврейського населення в окупованій Польщі, відомі як «табори знищення»: Хелмно, Белжець, Собібор, Треблінка та Аушвіц-Біркенау. Основним методом знищення в цих таборах був отруйний газ, який використовували в герметичних газових камерах або спеціальних

фургонах. Німецька влада, разом зі своїми союзниками та колаборантами, організовувала перевезення євреїв з усієї Європи до цих концтаборів. Щоб приховати свої справжні наміри, вони називали ці операції «акціями з переселення» або «евакуаційним транспортуванням». Часто ці процеси називалися «депортаціями». Більшість з цих депортацій здійснювалися залізничним транспортом. Німецька влада використовувала розгалужену залізничну мережу Європи для перевезення євреїв, застосовуючи для цього вагони для худоби або вантажні вагони, а іноді й пасажирські. Це дозволяло їм максимально ефективно транспортувати людей до місць, де їх чекала смерть. Умови в депортаційному транспорті були жахливими. Німецька та колаборантська місцева влада силоміць заштовхували євреїв різного віку в переповнені вагони. Їм часто доводилося стояти, іноді цілими днями, поки потяг прибував до місця призначення. Нацисти позбавляли їх їжі, води, санвузлів, тепла та медичної допомоги. Євреї часто гинули в дорозі від нелюдських умов. Переважна більшість євреїв, депортованих до концтаборів, майже відразу після прибуття були отруєні. Деякі євреї, яких німецькі чиновники вважали достатньо здоровими та сильними, були відібрані для примусових робіт [3].

Подібні злочинні дії відбувалися і на території України під час нацистської окупації. Символом Голокосту в Україні став Бабин Яр. Нажаль, таких місць в Україні було багато. Від рук окупантів в 1941 – 1944 роках на території сучасної України загинуло 500 000 євреїв [4, с. 7].

На відміну від злочинних дій нацистів та колаборантів, заслуговує на повагу діяльність інших людей, що, ризикуючи власним життям і життям близьких, рятували євреїв від загибелі. Держава Ізраїль присвоює їм почесне звання «Праведник народів світу» [1]. Діяльність Праведників є особливою частиною трагічної історії Голокосту. Рятівники в умовах небезпеки та загрози власному життю рятувати інших людей, надаючи їм притулок, медикаменти, одяг, їжу.

Ці люди діяли з гуманних мотивів, часто всупереч законам війни. Станом на 1 січня 2023 року офіційно в Україні визнано 2707 Праведників народів світу. Почесне звання Праведника мають громадяни 51 країни, за кількістю визнаних Праведників Україна займає 4 місце [6].

Серед рятівників євреїв, які ризикували своїм життям під час Голокосту були: Омелян Ковч – український греко-католицький священик, який, рятуючи євреїв, видав їм понад 600 церковних метрик про хрещення; Надія Жигалова – врятувала життя десятирічної Лізи Мабер; Ганна Гончаренко переховувала у себе дев'ятирічну Олену Резнікову, чим врятувала їй життя [4, с. 5, 241, 239]. Моральний вибір рятівників у часи Голокосту був дуже непростим і часто суперечливим. Вони відчували страх за своє життя і безпеку своїх близьких, проте, незважаючи на це, діяли з гуманністю і співчуттям, ставши справжнім прикладом для інших. Їхні вчинки показують, як важливо залишатися вірним своїм принципам навіть у найскладніших обставинах.

Допомога євреям могла призвести до арешту, катувань або навіть страти. Німецька влада суворо карала тих, хто намагався допомогти переслідуваним. Рятівники часто переживали величезний психологічний тягар через страх за власну безпеку та безпеку своїх близьких. Після війни багато рятівників отримали визнання за свої дії. Деякі з рятівників були удостоєні високих відзнак, зокрема звання «Праведник народів світу», яке присуджує ізраїльський національний меморіальний центр Яд Вашем – установа, що займається вшануванням пам'яті жертв Голокосту та документуванням історій тих, хто рятував євреїв під час Другої світової війни. Це звання підкреслює їхній героїзм і гуманність у нелюдських умовах. Рятівники залишили глибокий слід у колективній пам'яті, передаючи моральні уроки, що залишаються актуальними й сьогодні.

Їхні дії не лише врятували тисячі життів, але й стали символом надії та людяності у найтемніші часи історії. Водночас, дослідження Голокосту показує, що доля євреїв в цей період була не лише питанням

фізичного виживання, а й боротьби за гідність та ідентичність. Євреї, яким вдалось врятуватись, демонстрували стійкість і винахідливість, шукаючи способи зберегти своє життя та культуру в умовах систематичного знищення. Історії їх порятунку служать уроком для сучасного суспільства. Вони нагадують про необхідність протистояння ненависті, дискримінації та несправедливості, а також про відповідальність кожної людини за захист прав інших. Дії Праведників сприяють формуванню моральних цінностей і активної громадянської позиції.

Звернення до проблематики Голокосту є надзвичайно важливим з кількох причин. По-перше, воно дозволяє зрозуміти масштаби трагедії, яку пережили мільйони людей, а також людяність і мужність тих, хто ризикував своїм життям, щоб допомогти іншим. Історії порятунків підкреслюють значення морального вибору в умовах крайньої небезпеки та безправ'я. По-друге, занурення в ці події допомагає нам усвідомити, як легко суспільство може впасти в ненависть і дискримінацію, якщо не звертати увагу на історичні уроки. Це нагадує нам про необхідність боротьби з антисемітизмом і іншими формами ненависті сьогодні. По-третє, вчинки рятівників демонструють, що навіть у найтемніші часи можна знайти світло і надію. Вони служать прикладом для наслідування, показуючи, як важливо діяти на захист справедливості та людяності.

Список використаних джерел

1. Голокост і Праведники народів світу. Україна у першій п'ятірці. Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/doslidnyk-holokostu-pro-pravednykiv-narodiv-svitu/31253703.html%20> (дата звернення: 12.03.2025).
2. Енциклопедія Сучасної України / гол. ред. І. М. Дзюба. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2006. Т. 6. URL: <https://esu.com.ua/article-26525> (дата звернення: 07.05.2025).
3. Основна інформація про Голокост. *United States Holocaust Memorial*

Museum. URL: <https://encyclopedia.ushmm.org/content/uk/article/introduction-to-the-holocaust> (дата звернення: 11.03.2025).

4. Праведники народів світу. Україна / Упоряд. І. Іоффе, О. Євсюков. Київ : Наш Формат, 2021. 392 с.

5. Сугацька Н. В., Каліцева О. В. До питання термінологічної бази Голокосту. *Південний архів (історичні науки): Збірник наукових праць*. Випуск ХLI. Івано-Франківськ : ХДУ, 2023. С. 84 – 92.

6. Yad Vashem. Names of Righteous by Country. URL: <https://www.yadvashem.org/righteous/statistics.html> (дата звернення: 07.05.2025).

Ключові слова: Голокост, моральний вибір, пам'ять, гуманізм.

Keywords: Holocaust, moral choice, memory, humanism.

ВЕКМАН МАРІЯ,

студентка 2 курсу

*Миколаївського навчально-наукового інституту права
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – к. і. н., доцент Сугацька Н. В.*

ПРАВЕДНИКИ НАРОДІВ СВІТУ: ПОДВИГ В ІМ'Я ЛЮДИНИ

Тема Праведників народів світу є надзвичайно важливою, особливо в умовах сучасних глобальних викликів, таких як дискримінація, насильство та порушення прав людини. Їхні подвиги не лише нагадують про жахи минулого, але й слугують прикладом для наслідування в боротьбі за справедливість і людську гідність. У світі, де часто панують ненависть і нетерпимість, важливо вивчати та поширювати історії Праведників, щоб надихати нові покоління діяти на благо. Метою цього дослідження є вивчення подвигів Праведників

народів світу та їхнього впливу на суспільство, а також розуміння їхньої ролі в історії та сучасності. Дослідження також охоплює моральні та етичні аспекти їхніх вчинків.

Прийшовши до влади в Німеччині, нацисти не відразу почали здійснювати масові вбивства євреїв. Однак вони швидко розпочали діяти з метою виявлення та виключення євреїв із німецького суспільства. Серед інших антисемітських заходів режим нацистської Німеччини прийняв дискримінаційні закони та чинив насильство проти німецьких євреїв. Впродовж 1933 – 1945 років нацистські переслідування євреїв ставали все більш радикальними. Ця радикалізація завершилася планом, який нацистські лідери називали «Остаточним розв’язанням єврейського питання». «Остаточне розв’язання» – це організоване та систематичне масове вбивство європейських євреїв [2]. Нацистський німецький режим чинив цей геноцид на окупованих українських територіях з 1941 по 1944 роки. Голокост в Україні мав гранично жорстокий характер, хоча й відбувався нерівномірно, його основні риси приблизно співпадають з конкретними проміжками часу, що власне відповідають 1941, 1942, 1943 – 1944 рокам. На території України фактично відразу після початку окупації загарбники здійснили виокремлення євреїв. Коли Німеччина розпочала напад на СРСР у червні 1941 року, в Українській РСР проживало близько 2,5 мільйона євреїв. Згідно з даними Національного музею Другої світової війни в США, під час Голокосту в Україні було вбито 1,5 мільйона євреїв. Це становить приблизно чверть усіх єврейських жертв Голокосту. Жертв розстрілювали на місці – в ярах, лісах та на околицях міст і сіл [5].

Єврейські громади були найбільш зосереджені у західній частині України, зокрема в Галичині, Волині та на Поділлі. Через швидкий наступ німецьких військ більшість євреїв не змогли втекти або евакуюватися до серпня 1941 року, що призвело до трагедії великої кількості людей, які опинилися в пастці під час німецької окупації.

Убивства єврейських жінок і дітей, очевидно, вчинила Перша бригада СС уже в липні 1941 року в Острозі на Волині. Але новий вимір геноциду був відзначений різаниною, організованою обергрупенфюрером СС Фрідріхом Єкельном і вчиненою поліцейським батальйоном 320 у Кам'янці-Подільському 26 – 28 серпня 1941 року. Протягом цих трьох днів поліція розстріляла 23 600 євреїв [1].

Дії Праведників у часи Другої світової війни були зумовлені різними соціально-політичними умовами, які панували в Європі. По-перше, це був період жорстоких переслідувань євреїв, що ставило людей перед вибором: залишитися байдужими або стати на захист тих, хто страждає. Багато людей усвідомлювали, що їхня бездіяльність може призвести до трагедії, і вирішували діяти. По-друге, в деяких суспільствах існували традиції гуманізму та солідарності, які спонукали людей допомагати тим, хто опинився в біді. Ці цінності створювали атмосферу підтримки і взаємодопомоги, що надихало багатьох на рятувальні дії. Багато людей, незважаючи на небезпеку, відчували обов'язок допомогти іншим, керуючись своїми етичними принципами. Ці фактори разом спонукали Праведників до дій, які стали символом людяності в найтемніші часи історії.

Праведники – люди різного віку, національностей, віросповідання, які допомагали єврейському населенню вижити під час жакхливих подій. Звання «Праведник народів світу» присвоюється спеціальною комісією при Ізраїльському національному меморіалі Голокосту Яд Вашем тим неєвреям, які ризикували своїм життям для порятунку євреїв під час Голокосту. Щоб людина отримала це звання, мали бути дотримані чіткі критерії, встановлені комісією Яд Вашем: 1) Активна участь у порятунку (надання притулку, підробка документів, втеча з гетто); 2) Ризик для життя: дії повинні бути пов'язані з реальним ризиком для рятувника або його родини; 3) Без матеріальної винагороди: допомога мала бути безкорисливою – тобто без очікування платні чи іншої вигоди; 4) Наявність доказів: має бути

наявна документальна база чи свідчення (показання врятованих або свідків), яка підтверджує ці дії [4].

Ось кілька прикладів таких героїчних вчинків: Олена Гринчик (с. Цибулівка, Вінницька область). У 1941 – 1942 роках, коли в її селі було створено концентраційний табір для євреїв з Бессарабії та Буковини, Олена Гринчик врятувала Рейзу Вармфлеш та її сина Якова, які втекли з табору під час епідемії тифу. Вона прихистила їх у своєму домі, ризикуючи власним життям [6]. Нестор Сняданко (Львів). Після окупації Львова в 1941 році, Нестор Сняданко допомагав родині Груберів, зокрема Антонії Грубер, яку він пізніше прихистив у своїй квартирі. Він забезпечував її їжею та укриттям, ризикуючи власним життям. Після війни вони одружилися [7]. Ніна Богорад (Київ). У 1942 році, коли їй було 17 років, Ніна Богорад врятувала пораненого єврейського солдата, який втік від нацистів. Вона прихистила його у своєму домі, доглядала за ним, і після війни вони одружилися [8].

Подвиги Праведників народів світу надихають нас пам'ятати про важливість людяності та солідарності у боротьбі зі злом і несправедливістю. Праведники використовували різні методи для порятунку єврейського населення. Багато людей ховали тих, хто був під загрозою, у своїх домах, підвалах або навіть у спеціально створених сховищах. Це дозволило жертвам уникнути арештів і депортацій. Деякі Праведники допомагали людям отримувати підроблені документи, які підтверджували їхню ідентичність або статус. Це давало можливість уникнути переслідувань і навіть отримати роботу. Вони організовували втечу людей через кордони або в безпечні райони, де можна було знайти притулок. Це часто вимагало великих ризиків і хитрості. Праведники також надавали їжу, ліки та інші необхідні речі, щоб підтримати тих, хто перебував у небезпеці. З іншого боку, відповідно до нацистської расової політики, українців – рятівників євреїв – очікувало найжорстокіше покарання, загибель самих рятівників та членів їх сімей [3, с. 12].

Праведники, які рятували євреїв, мали значний вплив на суспільство в різних аспектах. По-перше, їхні дії стали символом моральної мужності та гуманізму. По-друге, вчинки Праведників стали прикладом для наслідування.

Вони надихали інших людей на активні дії, формуючи культуру солідарності та взаємодопомоги. Їхній приклад нагадує про важливість боротьби проти дискримінації та геноциду, що має значення і в сучасному світі.

Дії Праведників народів світу підкреслюють, що навіть одна людина може змінити події, демонструючи відвагу та співчуття. Їхні вчинки служать уроком для майбутніх поколінь, закликаючи нас до активних дій у захисті прав людини та гідності. У світі, де часто панують ненависть і насильство, приклад Праведників залишається важливим джерелом натхнення для всіх, хто прагне до миру та справедливості.

Праведники народів світу відіграють важливу роль у нашій пам'яті про людяність і моральність. Вони, ризикуючи своїм життям, проявили відвагу і співчуття, рятуючи інших у найтемніші часи історії. Їхні вчинки демонструють, як важливо зробити правильний вибір і брати на себе відповідальність за інших. Історії Праведників показують, що навіть у найскладніших ситуаціях можна зберегти гідність і протистояти злу. Вони не лише рятували життя інших, але й надихали боротися за справедливість. У сучасному світі, який також стикається з викликами, їхній приклад залишається важливим і спонукає нас діяти на захист прав людини. Отже, спадщина Праведників народів світу є не лише частиною історії, а й актуальним уроком для сьогодення, нагадуючи про те, що кожен із нас може зробити щось добре для світу.

Список використаних джерел

1. Музей «Пам'ять єврейського народу та Голокост в Україні». URL : <https://www.jmhum.org/uk/news-list/671-ts-ogo-dnya-26-28-serpnya-1941-r-rozstr-li-u-kam-yants-pod-l-s-komu> (дата звернення: 02.05.2025).

2. Основна інформація про Голокост. *United States Holocaust Memorial Museum*. URL : <https://encyclopedia.ushmm.org/content/uk/article/introduction-to-the-holocaust> (дата звернення: 11.03.2025).
3. Праведники народів світу : довідник / за ред. І. Я. Щупака. Дніпро : Ткума, 2016. 224 с.
4. Щупак І. Дослідник Голокосту Ігор Щупак про те, кого прийнято називати Праведниками народів світу і як надається це звання // Радіо Свобода. 2021. 13 трав. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/31252833.html> (дата звернення: 02.05.2025).
5. The “Holocaust by Bullets” in Ukraine. *The National WWII Museum*. URL : <https://www.nationalww2museum.org/war/articles/ukraine-holocaust> (дата звернення: 02.05.2025).
6. Yelena Grinchik Honored as Righteous Among the Nations. *Yad Vashem*, 30 september 2021. URL : <https://www.yadvashem.org/events/30-september-2021.html> (дата звернення: 03.05.2025).
7. Ukrainians Recognized as Righteous Among the Nations. *Yad Vashem*, 17 July 2006. URL : <https://www.yadvashem.org/press-release/17-july-2006-20-33.html> (дата звернення: 03.05.2025).
8. Eichner Itamar. Ukrainian woman who saved Jewish soldier during Holocaust recognized by Yad Vashem. *Ynetnews*. URL : <https://www.ynetnews.com/article/ry6h11emqn> (дата звернення: 03.05.2025).

Ключові слова: Праведники народів світу, Голокост, людяність, моральність, справедливість, пам'ять.

Keywords: The Righteous Among the Nations, the Holocaust, humanity, morality, justice, memory.

БОРОДІНА ВІКТОРІЯ,

студентка 2 курсу

*Миколаївського навчально-наукового інституту права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

Науковий керівник – к. і. н., доцент Сугацька Н. В.

«ЖІНКИ ДОБЛЕСТІ» – ЖІНКИ, ЯКІ РЯТУВАЛИ ЄВРЕЇВ ПІД ЧАС ГОЛОКОСТУ

Голокост – одна з найтрагічніших сторінок в історії людства, що призвела до знищення близько шести мільйонів євреїв. У цей період геноциду нацистський режим застосовував жорстокі методи переслідувань, масових вбивств та депортацій. Попри смертельну загрозу, знаходилися люди, які ризикували власним життям заради порятунку переслідуваних. Значну роль у рятуванні євреїв відіграли жінки – матері, сестри, волонтерки, медики, представниці руху Опору. Вони діяли самотужки або в складі підпільних організацій, допомагаючи євреям вижити, переховуючи їх, забезпечуючи документами та сприяючи їхньому порятунку.

Тема ролі жінок у порятунку євреїв під час Голокосту залишається недостатньо висвітленою у наукових дослідженнях. Більшість історичних праць зосереджена на загальних аспектах антинацистського спротиву або чоловічому героїзмі у русі Опору. Проте жінки відігравали важливу роль, адже вони мали більше можливостей діяти непомітно, створювали безпечні укриття, підробляли документи, виводили дітей з гетто, працювали в шпиталях і монастирях, забезпечували їжею та інформацією. Їхня діяльність не лише рятувала життя, а й демонструвала силу людського духу, відвагу та жертвність.

Голокост, відомий також як Катастрофа, Шоа, був систематичним, державним переслідуванням і масовим вбивством шести мільйонів європейських євреїв нацистським режимом

Німеччини та його союзниками і колаборантами. Шоа відбувався між 1933 та 1945 роками, охоплюючи період від приходу до влади Адольфа Гітлера до завершення Другої світової війни.

Антисемітизм лежав в основі нацистської ідеології та був поширеним явищем у Європі того часу. З приходом нацистів до влади в Німеччині в січні 1933 року розпочалося поступове посилення антиєврейських заходів, які з часом переросли в масове знищення єврейського населення. Ця радикалізація досягла кульмінації у так званому «Остаточному розв'язанні єврейського питання» – організованому та систематичному масовому вбивстві євреїв Європи, що здійснювалося між 1941 і 1945 роками.

До кінця Голокосту нацистський режим та його союзники знищили майже дві третини європейських євреїв, використовуючи різні методи, включаючи створення нестерпних умов життя, жорстоке поводження, масові розстріли, отруєння газом та спеціально побудовані центри знищення. Ці події стали однією з найтемніших сторінок в історії людства та нагадуванням про небезпеку ненависті та упереджень [2].

В Україні Голокост мав особливо трагічний характер. Під час німецької окупації в 1941 – 1944 роках на території сучасної України внаслідок масових розстрілів загинуло понад мільйон єврейських дітей, жінок і чоловіків. На відміну від інших європейських країн, де євреїв часто депортували до таборів смерті, в Україні більшість єврейського населення було вбито в ярах та ямах на околицях своїх поселень. Одним із найвідоміших місць масових розстрілів є Бабин Яр у Києві, де лише за два дні, 29 – 30 вересня 1941 року, загинуло 33 770 євреїв. Проте мало кому відомо про не менш трагічні події, що відбулися у селі Богданівка Вознесенського району Миколаївської області, де, за різними даними, було вбито понад 115 тисяч людей, серед яких 54–55 тисяч становили мирні євреї [1, с. 121].

Під час нацистської окупації України багато жінок, ризикуючи власним життям, рятували євреїв від знищення. Їхній внесок був

особливо значущим, оскільки вони часто діяли непомітно, використовуючи соціальні ролі, які традиційно асоціювалися з доглядом за дітьми, веденням господарства чи медичною допомогою.

Однією з найпоширеніших форм порятунку було переховування євреїв. Жінки приймали їх у своїх домівках, допомагали виготовляти фальшиві документи, шукали безпечні місця у віддалених селах або монастирях. У виданні «Праведники народів світу. Україна» містяться численні історії українських жінок, які приховували євреїв, передавали їм їжу, одяг, ліки.

Одним із прикладів є діяльність монахинь Студійського уставу, які, під керівництвом митрополита Андрея Шептицького, переховували єврейських жінок і дітей у монастирях, рятуючи їх від неминучої загибелі. Ці дії вимагали не лише глибокої віри, а й неабиякої відваги, оскільки в разі викриття їм загрожувала смертельна кара [5, с. 133 – 134].

Дослідники І. Щупак та Ю. Скіра [7, 5] у своїх працях про українських рятівників звертають увагу на те, що жінки часто діяли самотійно, не маючи доступу до організованих мереж опору, що робило їхню місію ще небезпечнішою.

Роль жінок у порятунку євреїв під час Голокосту була героїчною та багатогранною. Їхня відвага, винахідливість і готовність ризикувати власним життям стали прикладом людяності в один із найтрагічніших періодів історії.

Під час Голокосту в Україні багато жінок виявили надзвичайну мужність, рятуючи євреїв від знищення. Своїми героїчними вчинками відомі Тетяна Денисенко, яка неодноразово переховувала євреїв і підробляла документи для них, Ольга Сикоренко була 15-річним підлітком і вже тоді врятувала маленьку дівчинку, а Катерина Сікорська віддала власне життя для порятунку євреїв. Жінки, ризикуючи власним життям, здійснили вчинки, що заслуговують на визнання та пам'ять.

Під час війни Тетяна Денисенко жила в селі Орлове з сином

Володимиром, а її чоловік Іван був на фронті. У серпні 1941 року, після окупації німцями Херсонщини, до неї приїхала дружина брата Івана, Ліза, з малолітніми дітьми. Ліза була єврейкою, і тому жінки закопали її документи в городі, сподіваючись, що ніхто не дізнається про її походження. У січні 1942 року Лізу з дітьми та іншими євреями забрали до Херсонської в'язниці, але Тетяна вмовила знайомих підписати неправдиві свідчення про батьків Лізи, що і врятувало Лізу і її дітей від в'язниці. Євреїв знову почали арештовувати, тому Тетяна сховала Лізу в іншому селі, а пізніше таємно повернула її в село Орлове. Після війни чоловіки Тетяни та Лізи повернулися додому, чоловік Лізи невдовзі помер і Ліза знову вийшла заміж, і народила ще одну дитину. 26 жовтня 2008 року Яд Вашем удостоїв Тетяну Денисенко почесного звання «Праведник народів світу» [3, с. 332 – 333].

До початку війни родина Ольги Сикоренко (Якубенко) жила в Києві на вулиці Дмитрівській в родині, де було шестеро дітей. Ольгу з дитинства привчили до праці, тому після школи вона завжди допомагала по господарству. Коли розпочалася війна, Ользі виповнилося 15 років. Її четверо братів пішли на фронт, а Ольга залишилася в Києві. Під час окупації її двічі намагалися відправити до Німеччини, але вона втекла. Ольга працювала на птахофабриці, а одного разу разом з подругами була покарана за відсутність на роботі. Під час гітлерівської окупації, вона врятувала маленьку єврейську дівчинку, що опинилася на шляху до Бабиного Яру, і прихистила її вдома. Дівчинка, Світлана, стала частиною родини, пізніше була удочерена братом Ольги, Андрієм. Сьогодні Світлана живе в Німеччині, підтримуючи зв'язок з родиною. У 1999 році Єврейська громада України визнала Ольгу Сикоренко Праведницею Бабиного Яру [6].

Катерина Сікорська – Праведниця, яка віддала власне життя, щоб врятувати інших. Катерина була вдовою з трьома доньками, яка жила в містечку Підгайці на Тернопільщині, під час нацистської окупації

врятувала трьох євреїв: двох підлітків, Леона і Доліка Кресселів, та сусіда Михайла Кляра. Протягом восьми місяців вона переховувала їх у своєму будинку, у схованці під підлогою кухні. Навесні 1943 року жінку заарештували за доносом. Під час обшуку поліція знайшла втікачів. У серпні того ж року Катерину Сікорську стратили за допомогу євреям. Їй було 36 років, а її діти залишилися сиротами. Доля врятованих невідома. У 1995 році Катерину Сікорську та її доньку Ірину Гутор посмертно визнали Праведниками народів світу. Їхні імена викарбувані в Саду Праведників у Єрусалимі [4].

Проведене вивчення теми виявило значущий та недостатньо висвітлений аспект історії Голокосту – активну та визначальну роль жінок у порятунку єврейського населення від нацистського геноциду. Аналіз наявних історичних свідчень, наукових праць підтверджує, що жінки, керуючись різноманітними мотивами: від глибокого гуманізму до особистої дружби та моральних принципів – здійснювали героїчні вчинки, наражаючи себе та свої родини на смертельну небезпеку. Отже, наукова теза підкреслює важливість гендерної перспективи у вивченні історії Голокосту та акцентує увагу на неоціненному внеску жінок у збереження людського життя в часи безпрецедентної жорстокості. Їхня доблесть є не лише свідченням індивідуальної мужності, але й важливим уроком про силу гуманізму та моральної відповідальності перед обличчям зла.

Список використаних джерел

1. Богданівські читання – 2017 : зб. матеріалів, підготовл. у рамках відзначення Міжнар. Дня толерантності / ред. О. Тригуб. Миколаїв : Типографія «Шамрай», 2017. 228 с.
2. Меморіальний музей Голокосту США. Вступ до Голокосту. *Енциклопедія Голокосту*. URL: <https://encyclopedia.ushmm.org/content/en/article/introduction-to-the-holocaust> (дата звернення: 28.03.2025).
3. Праведники народів світу. Україна / упоряд.: І. Іоффе, О. Євсюков. Київ : Наш Формат, 2021. 392 с.

4. Про українок – Праведниць народів світу розкажуть жінки діаспори в День пам'яті жертв Голокосту. *Укрінформ - актуальні новини України та світу*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/3179266-pro-ukrainok-pravednic-narodiv-svitu-rozkazut-zinki-diaspori-v-den-pamati-zertv-golokosu.html> (дата звернення: 14.03.2025).
5. Скіра Ю. Р. Порятунк єврейських жінок монахинями Студійського уставу під час Голокосту. *Науковий щорічник «Історія релігій в Україні»*. 2023. № 33. С. 131–137.
6. Українські Праведниці: 5 героїнь, які під час Голокосту рятували євреїв. *Українки*. URL: <https://ukrainky.com.ua/pravednyczi-svitu-6-ukrayinok-yaki-pid-chas-golokostu-ryatuvaly-yevreyiv/> (дата звернення: 14.03.2025)
7. Щупак І. Українські рятівники євреїв під час Голокосту: питання історіографії. *Історіографічні дослідження в Україні: збірник наукових праць*. 2017. № 27.

Ключові слова: Голокост, жінки, порятунк, євреї, ризик, переховування.

Keywords: Holocaust, women, saving, Jews, risk, hiding.

БЕРСАН МИКОЛА,

студент 2 курсу

*Миколаївського навчально-наукового інституту права
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – к. і. н., доцент Сугацька Н. В.*

НАЙВІДОМІШІ ПРАВЕДНИКИ НАРОДІВ СВІТУ

У період Другої світової війни людство стало свідком однієї з найбільших трагедій в історії - Голокосту, протягом якого нацисти вбили мільйони євреїв. Попри масові вбивства єврейського населення,

багато людей, ризикуючи своїм життям, допомагали врятувати тих, хто потрапив під загрозу знищення. Серед цих героїв були рятівники, кого пізніше визнали Праведниками народів світу. Цією нагородою відзначають тих, хто зробив усе можливе, щоб врятувати євреїв під час Голокосту. Їхні вчинки стали символами людяності та мужності.

Почесного звання Праведник народів світу удостоєні 28 486 громадян 51 країни світу [2]. Серед них: Оскар Шиндлер, Рауль Валленберг та Ірена Сендлер. Їх діяльність є прикладом того, як навіть у найтемніші часи можна проявити моральну відвагу і змінити долі тисяч людей. Вчинки цих рятівників є зразком людяності і героїзму та прикладом для майбутніх поколінь.

Оскар Шиндлер був німецьким підприємцем, який став відомим завдяки порятунку євреїв під час Голокосту. Спочатку він був типовим бізнесменом, що намагався заробити гроші, і навіть був членом нацистської партії. Побачивши жорстоке ставлення до єврейського населення, він змінив свої погляди і почав використовувати свої зв'язки для того, щоб рятувати євреїв [3].

Шиндлер орендував фабрику, на якій залучав до роботи євреїв, що знаходились під контролем СС. Коли його людям загрожувала депортація до концтабору Аушвіц і смерть, він вимагав їхнього звільнення, стверджуючи, що відсутність кваліфікованих робітників серйозно зашкодить виробництву продукції, важливої для військової економіки. Працюючим на його фабриці «Emalia» 1200 євреям він зберіг життя [3].

Оскар Шиндлер вважається одним із найвідоміших Праведників народів світу, і його подвиг увічнений у літературі та кінематографі, зокрема у відомому фільмі «Список Шиндлера» Стівена Спілберга.

Рауль Валленберг був шведським дипломатом у Будапешті, який доклав неймовірних зусиль для порятунку євреїв під час нацистської окупації [4]. Валленберг використовував свій дипломатичний статус для того, щоб протистояти нацистам, видаючи євреям охоронні шведські паспорти і укриваючи їх у будинках, які знаходились під

захистом Швеції. Існують різні версії щодо кількості євреїв у Будапешті, яких врятував Рауль Валленберг. Деякі джерела приписують йому порятунок 30 000 людей. За іншими оцінками, кількість людей, які можуть прямо чи опосередковано подякувати Валленбергу за своє життя, становить близько 100 000 [1, с. 3].

Важливим елементом діяльності Валленберга було його вміння вести складні переговори та використовувати дипломатичний статус для того, щоб протистояти нацистам. Наприклад, він вдавався до обману і навіть погрожував нацистським чиновникам, аби врятувати євреїв. Рауль Валленберг є символом мужності і відданості людським цінностям, навіть в небезпечних умовах війни.

Ірена Сендлер була польською медсестрою, яка, ризикуючи своїм життям, врятувала близько 2500 єврейських дітей із Варшавського гетто [5, с. 1 – 2]. Вона організувала таємну операцію з вивезення дітей із гетто, коли вони віддавалися під фальшивими іменами в притулки, монастирі та в родини, що не були частиною єврейської громади. Для цього Сендлер використовувала різні методи, включаючи підробку документів і створення спеціальних маршрутів для транспортування дітей [5, с. 2]. Всі дані про дітей вона зберігала у кодованих записках, які були заховані в банках, сподіваючись, що їх зможуть знайти і повернути дітей після війни.

Сендлер була заарештована і піддана катуванням, але навіть під великим тиском вона не видала жодної інформації про місце перебування дітей. Після війни Ірена Сендлер продовжила працювати на благо людей, ставши символом рішучості і самовідданості в боротьбі за життя і гідність кожної людини.

Можна зробити висновок, що в умовах жахів Голокосту багато людей, таких як Оскар Шиндлер, Рауль Валленберг та Ірена Сендлер, стали символами мужності та гуманізму. Вони змогли проявити не лише свою моральну відвагу, але й використати свої можливості та ресурси для того, щоб врятувати тисячі невинних життів. Їхні дії залишили глибокий слід в історії та стали прикладом для майбутніх

поколінь. Подвиг цих людей є важливою частиною історії Голокосту та нагадуванням про необхідність боротьби з будь-якими формами ненависті й насильства, навіть в умовах тоталітарних режимів. Їхні імена, поряд з іменами багатьох інших героїв, назавжди увійшли в літописи не тільки єврейського народу, а й в всесвітню історію як символи людяності та гуманізму.

Список використаних джерел

1. Larsson J. Raoul Wallenberg's biography. Stockholm : Swedish Institute, 1995. 15 p.
2. Names of Righteous by Country. *Yad Vashem*. URL: <https://www.yadvashem.org/righteous/statistics.html> (Дата звернення: 02.05.2025).
3. Oskar Schindler. *United States Holocaust Memorial Museum*. URL: <https://encyclopedia.ushmm.org/content/en/article/oskar-schindler> (дата звернення: 29.03.2025).
4. Raoul Wallenberg. *Yad Vashem*. URL: <https://www.yadvashem.org/righteous/stories/wallenberg.html> (Дата звернення: 02.05.2025).
5. Thomas R. Irena Sendler. *Council on Social Work Education*. URL: [https://www.cswe.org/getmedia/49d9fe21-31c6-4715-9faa-20678452626b/International-Social-Work-Leader-Review_I-Sendler-\(1\).pdf](https://www.cswe.org/getmedia/49d9fe21-31c6-4715-9faa-20678452626b/International-Social-Work-Leader-Review_I-Sendler-(1).pdf) (Дата звернення: 29.03.2025).

Ключові слова: Праведники народів світу, Оскар Шиндлер, Ірена Сендлер, Рауль Валленберг, Голокост.

Keywords: The Righteous Among the Nations, Oskar Schindler, Irena Sendler, Raoul Wallenberg, The Holocaust.

ГРІДАСОВ ДМИТРО,

студент 2 курсу

*Миколаївського навчально-наукового інституту права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

Науковий керівник – к. і. н., доцент Сугацька Н. В.

ЯНУШ КОРЧАК – ЛЕГЕНДА ЛЮДЯНОСТІ

У добу стрімких змін, моральних викликів і суспільної нестабільності постать Януша Корчака звучить особливо сильно. Його життя і діяльність – не лише приклад високого професіоналізму, а насамперед символ людяності, моральної стійкості й безмежної любові до дітей. У час, коли світ розмірковує над тим, як виховувати молоде покоління в умовах поваги до особистості, прав і свобод, спадщина Корчака стає не лише актуальною, а й необхідною. Він не просто говорив про повагу до дитини – він жив нею, перетворюючи кожен день свого життя на служіння найуразливішим.

Януш Корчак, справжнє ім'я якого Генрик Гольдшмідт, народився у Варшаві 1878 року, в асимільований єврейській родині. Навчався на медичному факультеті Варшавського університету, згодом – у Берліні. Отримавши медичну освіту, він починав як дитячий лікар, але швидко усвідомив, що лікування тіла – лише частина допомоги, яку потребують діти. Під час російсько-японської війни в 1905 – 1906 роках він служив в якості військового лікаря. Одночасно Корчак писав для дітей, і незабаром його книги «Дитя вітальні» і «Діти вулиці» принесли йому чималу популярність [1]. Він був другом для кожної дитини: кожен із вихованців міг усе йому розповісти, а він завжди знаходив пояснення усьому, вирішував усі проблеми. Працюючи лікарем, він також зіткнувся з жорсткими умовами дитячого життя в бідних районах. Його глибока емпатія, здатність розуміти дитячі переживання й потреби вивели його на шлях педагогіки. Саме ці враження сформували його прагнення

реформувати підходи до виховання дітей. У 1912 році він заснував «Будинок сиріт» – не просто притулок, а справжню республіку дитинства, де діти навчалися бути відповідальними громадянами через самоврядування, спільну працю й діалог. Так, у будинку 92 на вулиці Крохмальной у Варшаві він залишався незмінним директором все своє життя [1]. Як підтверджують спогади вихованців, описані в книзі «Януш Корчак: «Скульптор дитячих душ», атмосфера у цьому закладі була побудована на довірі, рівності та гідності. Відомо, що педагогічні прийоми Корчака були новаторськими і навіть у чомусь революційними. Так, він ввів у своєму Будинку дитяче самоврядування, а також дитячий товариський суд [1]. Пізніше про нього сказали, що він «створював дитячу республіку... крихітне ядрце рівності, справедливості всередині світу, побудованого на пригніченні» [1].

У 1914 році Януша Корчака призвали на військову службу до лав російської армії як лікаря польового госпіталю. Великий вплив на формування гуманістичних поглядів на виховання дітей мав саме військовий досвід лікаря [4, с. 138].

Його ідея, що дитина є повноцінною особистістю, яка має право на повагу, вибір, помилку – вражають глибиною. «Немає дітей – є люди», писав він, заперечуючи приниження малечі лише через вік або статус [2]. Ця ідея стала викликом освітній системі початку ХХ століття. У цій короткій, але глибоко змістовній фразі втілена сутність педагогічного гуманізму, де дитина не розглядається як «майбутній дорослий», а як повноправна людина вже сьогодні, зі своїми почуттями, думками, потребами й гідністю. Його педагогіка не мала на меті формувати «зручну» дитину для дорослого світу – вона вчила бачити в кожній дитині унікальну особистість, гідну любові й підтримки.

Педагогічна спадщина Януша Корчака стала основою для сучасного гуманістичного підходу у вихованні. Його переконання, що

дитина – це особистість з повноцінними правами, згодом лягли в основу Конвенції ООН про права дитини. У сучасних школах і дошкільних закладах усе більше впроваджуються підходи, що ґрунтуються на партнерстві між вчителем і учнем, на емпатії, активному слуханні, розвитку критичного мислення – усе це напряду пов’язане з ідеями Корчака.

Однак справжньою вершиною його людяності став останній вибір. У 1942 році, коли нацисти запропонували йому врятуватися, залишивши своїх вихованців, він відмовився. Корчак пішов із ними до табору смерті Треблінка, до останнього залишаючись поруч, несучи їм спокій, підтримку і віру в добро – навіть в обличчі зла. Але 5 – 6 серпня 1942 року Януш Корчак, 10 вихователів і 192 дитини загинули в концтаборі Треблінка. На жаль, єврейська громадськість до останнього вірила в те, що відомому дитячому будинку така участь не загрожує [4, с. 139]. Життя, віддане дітям, – це особливий поклик, особливе призначення, і, зрештою, особливе життя [5, с. 28].

Постать Януша Корчака – це приклад справжньої людяності в історії. Його життя – це урок для всіх нас про те, що справжня педагогіка починається з любові, а гуманізм – із поваги до найменшого і найвразливішого. Він не просто писав про ідеали – він жив ними. Корчак запровадив у своєму закладі рівноправність між вихователями і дітьми. Він не карав – виховував прикладом і довірою. Всі мали однакові обов’язки і права. Такий підхід був революційним і ліг в основу його творів. Він вважав, що нові методи виховання, а саме ті принципи, які він переосмислив під час Першої світової війни та виклав у своїй праці «Як любити дитину», допоможуть виховати нову людину [4, с. 138 – 139].

У концепції Нової української школи (НУШ) – реформованої освітньої системи в Україні, акцент робиться на повазі до дитини як до активного учасника навчального процесу. Такий підхід іде в унісон із основними принципами Корчака: право дитини на повагу,

індивідуальність, свободу вибору та безпеку. Корчак був одним з перших, хто ставив дитину не як об'єкт виховання, а як суб'єкт – рівноправного партнера. Крім того, у добірці освітньої літератури подано перелік книг Корчака та про нього, що рекомендовані для педагогів і студентів педагогічних вишів. Це доводить практичну цінність його ідей у професійній підготовці сучасних вчителів.

Постать Януша Корчака вшановується у всьому світі як символ безумовної відданості дітям і моральної величі. Біографія Корчака стала об'єктом наукових студій переважно польських та американських дослідників, окремі з яких перекладено українською мовою. У статтях та монографіях українських науковців С. Гончаренко, Т. Забутої, А. Луцюк, Н. Осипчук, О. Проскури, С. Сисоевої, О. Сухомлинської життя та діяльність педагога досліджено в контексті його творчої спадщини [3, с. 30]. Його ім'я носять десятки шкіл, дитячих будинків, вулиць та бібліотек у Польщі, Ізраїлі, Німеччині, Україні. Наприклад, у Варшаві існує музей Корчака, а також його меморіал у Яд Вашем – Музеї Голокосту в Єрусалимі. Його життя стало основою для художнього фільму «Корчак» режисера Анджея Вайди, де трагічна сцена з дітьми в гетто показана як вершина морального вибору. Цей фільм отримав численні міжнародні нагороди, підкреслюючи глобальне значення Януша як морального авторитета.

Януш Корчак – це не просто сторінка в історії педагогіки, а ціла епоха, яка змінила саме розуміння дитинства, виховання і моральної відповідальності дорослого перед дитиною. Це яскравий приклад того, як одна людина, керуючись принципами гуманізму, моральної мужності та безмежної любові до дітей, здатна змінити світогляд цілого покоління.

Його педагогічна система не ґрунтувалася на абстрактних теоріях чи академічних доктринах, вона народжувалася в щоденній взаємодії з дітьми, у спостереженні, співпереживанні та глибокому розумінні дитячої душі. Саме практичний досвід, власне життя, сповнене

служіння дітям, стали основою його вчення. Його методи базувалися на повазі до дитини як до повноцінної особистості, на вірі в її право бути почутою, захищеною та щасливою.

Спадщина Корчака – це не лише праці, книжки та інститути, названі на його честь. Це кожен клас, у якому дитину не лише вчать, а й поважають, розуміють і приймають. І сьогодні його ідеї продовжують жити, надихаючи нові покоління вчителів, батьків і просто людей, небайдужих до майбутнього дітей.

Список використаних джерел

1. Васильєв Є. М. Біографія Януша Корчака. *Ukrainian Library*. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/bio-zl/printit.php?tid=5671> (дата звернення: 14.04.2025).
2. Верховецька А. Януш Корчак: «Немає дітей – є люди». *U.P.M.P – Україно-польська медіаплатформа*. URL: <https://upmp.news/ua-in-polish/yanush-korchak-nemaye-ditej-ye-lyudy/> (дата звернення: 14.04.2025).
3. Життя, присвячене дітям: Януш Корчак у спогадах своїх вихованців. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Т. 1, № 63. С. 29 – 33.
4. Орел Ю. Унікальна колекція листів Януша Корчака часів Першої світової війни у фондах ЦДІАК України. Публікація архівних документів. 2012. С. 137–140.
5. Проскура О. Життя Януша Корчака і його доля. *Історико-педагогічний альманах*. 2014. № 2. С. 28 – 38.

Ключові слова: Праведники народів світу, Януш Корчак, права дитини.

Keywords: Righteous Among the Nations, Janusz Korczak, Children's rights.

РЕШТАК СЕРГІЙ,

випускник

*Миколаївського навчально-наукового інституту права
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – к. і. н., доцент Сугацька Н. В.*

ТРАГЕДІЯ БАБИНОГО ЯРУ

Бабин Яр – місце пам'яті та некрополь близько 100 тисяч мирних жителів та військовополонених, розстріляних нацистами у 1941 – 1943 роках. Серед них – євреї та роми, військові, підпільники Організації українських націоналістів, ув'язнені в Сирецькому концтаборі, «саботажники», порушники комендантської години і навіть пацієнти психіатричної лікарні імені Павлова [5].

Головними жертвами нацистів стало єврейське населення, яке становило понад половину страчених. Масовий розстріл євреїв у Бабиному Яру 29 – 30 вересня 1941 року – одна з наймасштабніших каральних акцій Другої світової війни, що стала символом Голокосту від куль і нацистської політики масового знищення людей. На жаль, більшість населених пунктів України мають свої більші чи менші «Бабині яри». Так, в Миколаївській області у Богданівському таборі, що став символом Голокосту на Півдні України, загинуло близько 55 000 євреїв [3, с. 121].

Розстріли в урочищі Бабин Яр розпочалися одразу після окупації нацистами Києва у вересні 1941 року та відбувалися щодня до звільнення міста від нацистів.

Найтрагічнішими днями стали 29 – 30 вересня 1941 року, коли було вбито близько 34 тисяч євреїв – мешканців Києва. У німецьких звітах цю операцію назвали «велика акція» (Großaktion). Формальним приводом для масових вбивств стала диверсія з підриву Хрещатика, організована 24 вересня 1941 року [5].

Розстріли в Бабиному Яру відбувалися в кілька етапів.

Перший етап – щоденні страти євреїв, військовополонених і цивільного населення – тривав із вересня 1941 до весни 1942 року. Наймасовішим вбивством стали події 29 – 30 вересня, коли загинула 33 771 особа.

Другий етап охоплює період від кінця зими 1942 року до середини серпня 1943-го. Саме в цей час на околицях Києва був створений Сирецький концтабір (у квітні-травні 1942 року). В'язні табору також стали численними жертвами Бабиного Яру.

Третій, завершальний етап регулярних розстрілів відбувався у серпні-вересні 1943 року на тлі знищення тїл у Бабиному Яру, чим займалися в'язні Сирецького концтабору. У цей же час тривала евакуація самого табору. Усвідомивши неможливість утримати Київ, німці почали приховувати сліди своїх злочинів – тіла спалювали навпроти Сирецького концтабору [5].

В цей трагічний для євреїв час проявили мужність і людяність рятівники – неєвреї, які усвідомлюючи ризик власному життю і життю своїх близьких, надавали єврейському населенню допомогу, що врятувало євреям життя. Цих людей від імені Держави Ізраїль вшановують почесним званням «Праведник народів світу».

Одними з таких Праведників є родина Настоятеля Покровської церкви у Києві на Подолі Олексія Глаголева.

Під час нацистської окупації Олексій Олександрович та його дружина Тетяна Павлівна і діти-підлітки Магдалина та Миколай допомагали Ізабеллі Міркіній та її десятирічній донечці Ірині переховуватись від нацистів на протязі 2 років, сховавши їх у церковному приміщенні. Родина Глаголевих врятувала також сім'ю Дмитра Пасічного із дружиною Поліною та її матір'ю Євгенією Шевельовою. Священик оформив на них церковні метричні записи на старих бланках, поселив їх у церковній будівлі на території Покровської церкви. 12 вересня 1991 року Національний інститут пам'яті Катастрофи та Героїзму Яд Вашем вшанував Олексія, Тетяну Глаголевих, а також їхню дочку Магдалину (Марію), присвоївши їм

почесне звання «Праведник народів світу». 8 жовтня 2000 року це звання отримав також і син Глаголевих – Микола [6].

Трагедія Бабиного Яру знайшла відображення у мистецтві та літературі. Заслужений працівник культури України Олександр Олександрович Шласн (1931 – 2004) – київський публіцист, письменник, кінорежисер, громадський діяч відобразив цю трагедію в документальному фільмі: «Бабин Яр. Уроки історії» (1981) [1].

Тема Бабиного Яру в літературі зазвучала вже у грудні 1941 року. Ольга Анстей, київська поетеса, пише перший вірш про цю трагедію. У січні 1945 року опубліковано вірш Іллі Еренбурга «Бабин Яр» [2].

Український інститут національної пам'яті разом з Українським центром вивчення історії Голокосту у 2016 році створили мультимедійний інтерактивний проект «Бабин Яр: пам'ять на тлі історії» [4].

Пам'ять про трагедію Бабиного Яру за всіх обставин завжди залишалася живою. Сьогодні на місті масових розстрілів 29 – 30 вересня 1941 року знаходиться Державний історико-меморіальний заповідник «Бабин Яр».

У контексті сучасних воєн, геноцидів та злочинів проти людяності, Бабин Яр є застереженням про небезпеку тоталітаризму та ненависті.

Список використаних джерел

1. Беркгоф К. Бабин Яр у кіно. *Бабин Яр: людина, влада, історія. Документи і матеріали. Електронне видання*. URL: https://history.kby.kiev.ua/publication/doc_4938.Babin_Yar_u_kino.html (дата звернення 07.05.2025).
2. Захарчук І. Бабин Яр в художній літературі. *Бабин Яр: людина, влада, історія. Документи і матеріали. Електронне видання*. URL: https://history.kby.kiev.ua/publication/doc_4937.Babin_Yar_v_hudogniy_l_iteraturi.html (дата звернення 07.05.2025).

3. Котляр Ю. Богданівська трагедія – Голокост проти єврейського населення. *Богданівські читання – 2017* : збірник матеріалів, підготовлений у рамках відзначення Міжнародного Дня толерантності / за ред. О. П. Тригуба. Миколаїв : Шамрай, 2017. С. 121 – 122.
4. Мультимедійний інтерактивний проект «Бабин Яр: пам'ять на тлі історії». URL: <https://memory.kby.kiev.ua/> (дата звернення 07.05.2025).
5. Тилішак В., Охрімчук О., Яременко В. та ін. Інформаційні матеріали до Дня пам'яті трагедії Бабиного Яру – 2022. *Український інститут національної пам'яті*. URL: <https://uinp.gov.ua/informaciyni-materialy/zhurnalistam/informaciyni-materialy-do-dnya-pamyati-tragediyi-babynogo-yaru-2022> (дата звернення 07.05.2025).
6. Righteous Among the Nations Database. *Yad Vashem. The world Holocaust remembrance center*. URL: <https://collections.yadvashem.org/en/righteous/4044305> (дата звернення 07.05.2025).

Ключові слова: Голокост, Бабин Яр, пам'ять, Праведники народів світу.

Key words: Holocaust, Babyn Yar, memory, Righteous Among the Nations.

УДОВИДЧЕНКО СОФІЯ,

студентка 2 курсу

*Миколаївського навчально-наукового інституту права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

Науковий керівник – к. і. н., доцент Сугацька Н. В.

ПРАВЕДНИКИ НАРОДІВ СВІТУ НА МИКОЛАЇВЩИНІ

З 1-го вересня 1939 року до 2-го вересня 1945 року пройшло страшних 6 років, що кожним своїм днем 2194 рази поспіль змушували кожну людину щомиті помирати не тільки фізично, але й морально. Війна – це страждання, смерть, страх і смута, що охоплює кожну душу,

без виключень. Різниця полягає в рівні страждань, що випадали на долі людей. Найбільш сильно нацистський режим вразив єврейське населення – було знищено майже 6 мільйонів євреїв.

Голокост або Катастрофа (англ. Holocaust – всеспалення; іврит Шоа –нещастя) – загибель значної частини єврейського населення Європи внаслідок організованого знищення євреїв нацистами та їх посібниками в Німеччині та на захоплених нею територіях у 1933 – 1945 роках (в нацистській фразеології – «остаточне вирішення єврейського питання») [2, с. 3].

Крім численних чорних, як попіл, сторінок списаних іменами жертв, зустрічаються білі рядки зі згадками про людей справжніх. Справжніх, бо духовних, названих Праведниками народів світу.

Друга світова війна відкрила дві протилежні сторони людської суті. Явища, що стали феноменами, тому що в однакових умовах співіснували абсолютно відмінні один від одного поняття. З одного боку колабораціонізм, а з іншого – діяльність Праведників народів світу.

Праведники народів світу (мовою іврит – гасідей уммот га-олам) – почесне звання, що присуджується Державою Ізраїль тим, хто в роки Другої світової війни в окупованих нацистами країнах рятував євреїв від знищення. Термін походить з іудаїзму, спочатку використовувався для позначення неєвреїв, які дотримувалися 7-ми основних заповідей із 613-ти, обов’язкових для євреїв [4, с. 475].

Верховна Рада України 2-го лютого 2021 року прийняла Постанову «Про вшанування пам’яті українців, які рятували євреїв під час Другої світової війни» № 1178-IX, яка постановляє: «Установити в Україні День пам’яті українців, які рятували євреїв під час Другої світової війни, який відзначати щороку 14 травня» [1].

Ізраїльський Меморіальний комплекс історії Голокосту «Яд Вашем» містить інформацію стосовно кількісного показника громадян України, що офіційно отримали почесні звання Праведників народів світу. Згідно цієї статистики Україна посідає почесне 4-те місце з

поміж 51 країни, поступаючись тільки Польщі (7280 осіб), Нідерландам (6066 осіб) та Франції (4255 осіб). Цей показник станом на 01.01.2023 року складає 2707 осіб загалом, а найбільша кількість Праведників народів світу в Україні припадає на Вінницьку (530), Київську (224), Рівненську (222), Житомирську (214), Хмельницьку (187), Тернопільську (169) та Одеську (168) області [6; 3, с. 18].

Праведниками народів світу та Праведниками України станом на 2020 рік визнані в Миколаївській області 89 осіб, які врятували 77 євреїв [5, с. 131].

Діяльність кожного з Праведників народів світу має бути розказана і почута. Їх вчинки свідчать про цінності і принципи, якими вони керувалися навіть перебуваючи під загрозою смерті.

Більш детальну увагу хочеться привернути до постаті миколаївської Праведниці Домни Федорівни Швацької. Сім'я Швацьких складалася з 4-х осіб, безпосередньо з Домни, її чоловіка Петра Назаровича, а також їх дітей: сина Анатолія та доньки Любові, яким на момент 1941 року було 11 і 3 роки [5, с. 153].

У Миколаєві дитячі будинки роздавали сім'ям дітей-сиріт, які потребували притулку і захисту. Серед таких дітей був 14-ти річний єврейський хлопець Миронер Михайло Захарович, що був родом з Маріуполя, де розстріляли його батьків. Але через погрози німців, які розклеювали оголошення про розстріл тих, хто приховуватиме в себе євреїв – хлопця-сироту Михайла всі боялися брати до себе. Петро Швацький, який працював у цьому закладі, забрав хлопчика до своєї родини, а сам пішов на фронт. Домна Швацька прийняла Мишка як рідного сина, оточивши його любов'ю і турботою [5, с. 153].

Щоб уберегти Михайла від впізнання німцями його єврейського походження, Домна наголо зістригла хлопцю його чорне кучеряве волосся, а також за допомогою підпільників в документах змінила прізвище Михайла на Миронов, замість Миронер.

У липні 1943 року хлопця спіймали під час облави на українців, яких примусово відсиляли в Німеччину як робочу силу. Дізнавшись

про це, Домна кинулася шукати Михайла і знайшла у вагоні поїзда, що вже мав відправлятися до Німеччини, але за викуп їй все ж таки вдалося забрати його у німецьких солдатів.

Коли радянські війська звільнили Миколаїв 28 березня 1944 року, Михайлу вже виповнилося 17 років, а тому він вирішив піти на фронт. Він дійшов до Берліну у званні старшого лейтенанта, надсилав Домні листи і фотографії з фронту [5, с. 154 – 155].

У 1948 році Михайло поїхав у Бельци, де закінчив фінансовий інститут, одружився і виховав сина Володимира. Зайняв престижну посаду головного економіста на житлокомбінаті. Увесь цей час він листувався з Любов'ю Швацькою, донькою Домни, і часто навідувався до них в гості. У 1990 році Михайло зі своєю сім'єю емігрував до Ізраїлю. У 1992 році Домна Федорівна Швацька померла. Михайло Захарович Миронов (раніше Миронер) клопотав про присвоєння Домні почесного звання «Праведник народів світу». У 1997 році ізраїльський Меморіальний комплекс історії Голокосту «Яд Вашем» удостоїв Домну Федорівну Швацьку почесного звання «Праведник народів світу» [5, с. 155].

Кожна людина має пам'ятати і вшановувати пам'ять про Праведників народів світу, тому і на сьогоднішній день продовжується активне встановлення пам'яток, меморіальних дошок та інших споруд на честь цих визначних осіб. Зокрема в Миколаєві біля пам'ятника жертвам Голокосту відкрито сквер «Праведників народів світу».

Дослідження трагічної, але водночас безсумнівно героїчної сторінки історії України в період Другої світової війни – над'явище подвигів Праведників народів світу, зокрема мешканців Миколаївщини.

Ці Люди, ризикуючи власним життям і життям своїх рідних і близьких, рятували євреїв від нацистського переслідування та жорстоких репресій. Їх моральний вибір на користь проявлення справжньої і безкорисливої людяності, співчуття та мужності

заслугує на глибоку повагу і безмежну пошану, а також збереження пам'яті про них і їх діяльність.

Праведники народів світу з Миколаївської області – це символ духовної сили українського народу, його здатності до самопожертви заради інших. Вивчення їх героїчних історій допомагає нам краще усвідомити значення людських цінностей навіть у найжорстокіших обставинах. Пам'ять про цих людей має не лише історичне, а й виховне значення, бо вона вчить сучасні й майбутні покоління толерантності, самовідданості, гідності та сміливості. Саме завдяки збереженню пам'яті про Праведників народів світу формуються засади для недопущення подібних трагедій у майбутньому.

Список використаних джерел

1. Про вшанування пам'яті українців, які рятували євреїв під час Другої світової війни : Постанова Верховної Ради України від 02.02.2021 № 1178-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1178-20#Text> (дата звернення: 28.03.2025).
2. Пам'яті українців, які рятували євреїв під час Другої світової війни / І. Щупак та ін. Київ – Дніпро : Укр. ін-т вивч. Голокосту «Ткума», 2021. 224 с.
3. Праведники народів світу. Україна / упоряд.: І. Іоффе, О. Євсюков. Наш Формат, 2021. 392 с. URL: <https://lib.eajc.org/books/праведники-народов-мира-украина/> (дата звернення: 28.03.2025).
4. Тяглий М. І. Праведники народів світу. *Енциклопедія історії України*: Т. 8. / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ : Наукова думка, 2011. 475 – 477 с.
5. У полум'ї окупації / Н. Сугацька та ін. Миколаїв : Вид-во Ірини Гудим, 2020. 176 с.
6. Names of Righteous by Country. *Yad Vashem – The World Holocaust Remembrance Center* | *Yad Vashem*. URL: <https://www.yadvashem.org/righteous/statistics.html> (дата звернення: 28.04.2025).

Ключові слова: Праведники народів світу, Миколаївщина, єврейський народ, героїзм, порятунок.

Keywords: Righteous Among the Nations, Mykolaiv region, Jewish people, bravery, salvation.

МАМЕДОВА АМІНА,

студентка 2 курсу

*Миколаївського навчально-наукового інституту права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

Науковий керівник – к. і. н., доцент Сугацька Н. В.

ПРАВЕДНИКИ МІСТА МИКОЛАЄВА

Під час Другої світової війни нацистська окупація принесла нестерпні страждання єврейському населенню Миколаєва.

Драматичні події у м. Миколаєві розпочалися 14 вересня 1941 року. У цей день комендантом міста видано наказ, яким оголошувалося, що всі євреї, які проживають в місті, зобов'язані, починаючи з 16 вересня, з'явитися з документами, цінностями і речами першої необхідності на збірний пункт для реєстрації з метою подальшого переселення. «Зареєстрованих» євреїв розміщували на єврейському цвинтарі просто неба.

21 вересня з цвинтаря, під приводом відправки на сільськогосподарські роботи, стали вивозити чоловіків, жінок та дітей. Їх везли по баштанській дорозі за 12 км від міста в район яру між селами Воскресенське, Горохівка і Калинівка, де відбулися розстріли. Це вважають початком Голокосту на Миколаївщині.

Нацисти попередили мешканців Миколаєва про загрозу їх життю у випадку надання євреям будь-якої допомоги. Тому порятунок єврейського населення у роки Голокосту в кожному окремому випадку

вимагав великої мужності та справжньої самовідданості, оскільки розцінювалося нацистами як виклик всієї їхньої ідеології та політиці, навіть за відсутності будь-яких інших форм опору чи непокори.

В умовах тотального терору та смертельної небезпеки знаходилися люди, які, ризикуючи власним життям, рятували євреїв від знищення. Ці герої отримали почесне звання «Праведник народів світу», яке присвоюється державою Ізраїль тим, хто безкорисливо допомагав євреям під час Голокосту. Україна займає четверте місце у світі за кількістю таких Праведників – 2707 осіб [3]. Праведники народів світу є і на Миколаївщині. Багато випадків порятунку євреїв було в самому місті Миколаєві.

У передмісті Миколаєва проживала самотня жінка – Ганна Гончаренко. Її доля була сповнена трагедій: вона рано втратила чоловіка, а п'ятеро дітей померли ще до початку Другої світової війни. Ганна товаришувала з Софією Резніковою – єврейкою і колишньою подругою її покійної доньки. Софія жила без чоловіка й самотужки виховувала доньку Олену. Ганна підтримувала Софію та допомагала в догляді за дівчинкою [1, с. 239].

Коли німецькі війська окупували Миколаїв, єврейському населенню наказали прибути до визначеного місця для нібито відправлення на роботи за межі міста. Почувши про це, Софія вирішила виконати наказ. Перед цим вона повідомила Ганні про свій намір, і та запропонувала залишити дев'ятирічну Олену у неї. Невдовзі стало відомо про масове знищення євреїв, і розпочалися облави на тих, хто не з'явився до пункту збору. Розуміючи смертельну небезпеку, Ганна облаштувала для дитини сховище у підвалі старої комори, розташованої на подвір'ї. Передня частина підвалу була навмисно засипана уламками, щоб приховати задню, придатну для перебування.

Протягом двох з половиною років, поки тривала окупація й періодичні обшуки, Олена змушена була переховуватись у цьому сховищі. У більш спокійні дні вона могла перебувати в домі. Ганна, попри свої життєві труднощі, забезпечувала дитину їжею, теплим

одягом та, наскільки могла, дбала про її освіту, хоча сама була неписьменною.

Згодом підвал став притулком ще й для трьох жінок-утікачок із німецького трудового табору. Після звільнення Миколаєва Олена залишилася жити з Ганною, бо нікого з її рідних уже не було серед живих. 5 листопада 2000 року музей-архів Яд Вашем удостоїв Ганну Гончаренко почесного звання «Праведник народів світу» [2, с. 33 – 34].

Ще одна історія порятунку. 10 червня 1941 року Маня Кушнір разом із семирічним сином Толею прибула до Миколаєва, щоб провести літні канікули у родичів чоловіка – Петра та Секлети Кушнір. Початок війни застав їх у місті, і повертатися додому вже було надто пізно. Маня не наважилася їхати в евакуацію, оскільки незабаром мала народжувати. В кінці серпня, вже після захоплення Миколаєва нацистами, у неї народився другий син – Мітя. Коли стало відомо, що євреїв у місті переслідують і знищують, Петро Кушнір домовився з подружжям-сусідами – Ганною та Дем'яном Гінкул – щоб його невістка разом із дітьми тимчасово оселилася у них. В їхньому приватному будинку був просторий підвал, де облаштували сховище для Мані з дітьми. У цьому підвалі родина переховувалася чотири місяці. Саме в цей час майже все єврейське населення Миколаєва було знищене. Ховати жінку з немовлям і ще однією дитиною було вкрай важко, тому господарі розповіли про ситуацію своєму 16-річному сину В'ячеславу. Юнак допомагав Мані, розважав дітей, підтримував їх морально й інформував про ситуацію в місті.

Наприкінці 1941 року Петро Кушнір вирішив, що з міркувань безпеки дітям та Мані краще розійтися по різних місцях. Толю потай перевезли човном через Південний Буг у село Стара Богданівка до знайомої родини – до літньої селянки Олександри Павняк, яка добре знала сім'ю Кушнір і знала, що мати хлопчика – єврейка. Толя прожив у неї приблизно рік.

Одного разу дідусь Толі привіз тривожну новину: його мати та молодший братик були заарештовані. Хлопець почав благати дідуся,

щоб той повернув його до матері. Петро не зміг відмовити й забрав онука назад до Миколаєва. Наступного дня вони вирушили на околицю міста, де за огорожею біля старого єврейського кладовища утримували заарештованих євреїв. Толя побачив свою маму біля огорожі. Маня, побачивши сина й свекра, швидко передала їм кошик, у якому, сховавшись, лежав маленький Мітя. Так брати розлучилися зі своєю матір'ю. Спочатку хлопці переховувалися в будинку своїх дідуся й бабусі, а згодом були передані до знайомої Клавдії Балануци, яка працювала у морському порту і виховувала сина Миколу, ровесника Толі. Хлопці швидко потоваришували, а дворічний Мітя залишався під наглядом Клавдії.

Незабаром Мітя захворів і Толя, турбуючись за брата, побіг до дідуся, чого категорично не можна було робити – поліцаї знали, що онуки Кушнірів деь переховуються. Ледь Толя вбіг у двір, як туди прийшли двоє поліцаїв. Вони погодилися не чіпати хлопця лише після отримання значного викупу. Після цього випадку Толя повернувся до Клавдії та залишався в її домі до визволення Миколаєва 28 березня 1944 року. Після завершення війни з фронту повернувся батько Толі та Міті, і він забрав синів до себе.

24 березня 2002 року музей-архів Яд Вашем у Єрусалимі присвоїв звання «Праведник народів світу» подружжю Анні та Дем'яну Гінкул, їхньому сину В'ячеславу, Олександрі Павняк та Клавдії Балануца – за їхню відвагу, гуманність і порятунок єврейської родини в роки Голокосту [2, с. 26 – 27].

Історій порятунку євреїв мешканцями Миколаєва існує багато. Діяльність миколаївських Праведників народів світу – це не лише свідчення неймовірної людяності, а й приклад справжнього героїзму, здійсненого в умовах смертельної загрози. У роки нацистської окупації, коли будь-яка допомога євреям каралася смертю, звичайні миколаївці – Ганна Гончаренко, подружжя Гінкул, Олександра Павняк, Клавдія Балануца та інші – зуміли зберегти в собі найважливіше:

співчуття, відповідальність і готовність ризикувати власним життям заради порятунку інших.

Об'єднує цих людей те, що всі вони діяли безкорисливо, не маючи жодної гарантії безпеки – ані для себе, ані для своїх близьких. Більше того, деякі з них залучали до порятунку навіть своїх дітей, що свідчить про глибоке переконання у важливості порятунку людського життя попри будь-які обставини.

Часто порятунок тривав роками – діти виростили в чужих рідинах, ставали рідними, а після війни зберігали зв'язок зі своїми рятівниками протягом усього життя.

Звання «Праведник народів світу», яким були посмертно нагороджені ці миколаївці, – це міжнародне визнання їхньої мужності, але водночас – і наша історична відповідальність: пам'ятати, вшановувати, передавати їхні історії далі. Ці люди довели: рятуючи одне життя – рятують цілий світ. Їхні вчинки – це моральний орієнтир для сучасних поколінь й доказ того, що навіть в найтемніші часи є місце світлу людяності.

Список використаних джерел

1. Праведники народів світу / упоряд. Іоффе А., Євсюков О. Україна. Київ : Наш формат, 2021. 392 с.
2. Праведники народов мира, Праведники Украины, спасители: Николаевская область / ред: Н. Сугацкая и др. Миколаїв : Шамрай П. Н., 2016. 108 с.
3. Names of Righteous by Country. *Yad Vashem*. URL: <https://www.yadvashem.org/righteous/statistics.html> (Дата звернення: 04.05.2025).

Ключові слова: Праведники народів світу, Голокост, Миколаїв, нацистська окупація, Яд Вашем.

Keywords: Righteous Among the Nations, Holocaust, Mykolaiv, Nazi occupation, Yad Vashem.

Секція 2

МОВНЕ ЗАКОНОДАВСТВО І МОВНА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ

ФІРАР ОЛЬГА,

студентка 1 курсу

*Миколаївського навчально-наукового інституту права
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – старший викладач Каліщева О. В.*

ЕВОЛЮЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ МОВНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ 1917 – 1923 РР.

Для українців, які тривалий час перебували під владою кількох імперій, мовна політика є актуальною, адже це – запорука виживання етносу і збереження його національних рис. Українська мова, яка зазнала 170 заборон за 150 років, незважаючи на всі перешкоди, закріпилася як державна. Тому в усі часи, коли здавалося, що надії більше не було, звучання української мови ставало закликком до боротьби.

У 1917-му році відродження Української державності стало важливим чинником для розвитку етнічної культури, а з нею і мови. Прагнення української верхівки влади закріпити українську мову, як державну, дало поштовх значному збільшенню кількості українських книжок і розгортанню української преси. Ключовими у процесі формування української літературної мови стали кілька подій. По-перше, започаткування у 1917-му році на території Української Народної Республіки видання газет: «Нова рада», «Робітнича газета»,

«Боротьба», «Народна воля». По-друге, поява органів масової інформації у містах, зокрема в Харкові, Катеринославі, Полтаві, Вінниці. По-третє, відкриття у Києві першої української гімназії у березні 1917-го року [7].

Надання українській мові офіційного статусу потребувало термінового вирішення таких питань: використання української мови в роботі органів влади – широка українізація; видання книжок, театральне та кіномистецтво українською – українізація культури; видозміна нормативно-стилістичної сфери та правопису – унормування мови; навчання українською мовою – українізація освіти [6]. Задля вирішення цих проблем, І. Стешенко – перший міністр освіти Української Центральної Ради – у 1917-му році доручив українському науковцю та громадському діячеві І. Огієнку розробити короткі правила українського правопису [5].

Третій Універсал УЦР від 20 листопада 1917-го року прагнув нормативного регулювання функціонування української мови, як однієї з «корінних», у всіх сферах суспільного життя. У документі зазначалося: «... в УНР має бути забезпечено всі свободи, здобуті всеросійською революцією: свободу слова, друку, віри, зібрань, союзів, страйків, недоторканості особи і мешкання, право і можливість уживання місцевих мов у зносинах з усіма установами...» [3].

24 березня 1918 року в газеті «Нова рада» був опублікований Закон Центральної Ради «Про державну мову», за яким українській мові надавався статус державної, тож: «Всякого рода написи, вивіски тощо на торговельно-промислових, банкових та подібних закладах і конторах повинно писати державною українською мовою... По всіх торговельно-промислових, банкових і т. п. закладах і конторах, які зобов'язані давати публічні справоздання, мовою в діловодстві має бути державна українська» [1].

Конституція УНР від 29 квітня 1918-го року зосередила увагу на тому, що «націям України Українська Народна Республіка дає право на впорядкування своїх культурних прав у національних союзах...

Громадянин УНР і ніхто інший на території не може бути обмежений в правах слова, друку, сумління, організації, страйку, поскільки він не переступає при тім постанов карного права» [2]. Безумовно, планувалося використання мов «населюючих територію УНР націй» у сферах публічного життя на всій її території.

За діяльності гетьмана Української Держави П. Скоропадського, після усунення Центральної Ради, продовжувався розвиток культури та української літературної мови: у 1918-му році було засновано Центральну наукову бібліотеку (зараз – Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського), Всеукраїнську академію наук, Київський і Кам'янець-Подільський українські університети [7].

У тому ж році були оприлюднені «Найголовніші правила українського правопису». Ухвалені Правописною комісією при Міністерстві освіти 24 травня 1918-го року в Києві у № 10 журналу «Українська школа». До комісії увійшли чимало видатних діячів, включно з І. Огієнком, Є. Тимченком, С. Смаль-Стоцьким, Г. Голоскевичем, В. Ганцовим, В. Науменком, О. Курилом, А. Ніковським, М. Грунським та іншими [5].

1919-го року, за приходу до влади Директорії та відновлення УНР, Рада Народних Міністрів ухвалила Закон «Про державну мову в Українській Народній Республіці», де проголошувалося: «Державною мовою в Українській Народній Республіці вважається українська мова. Через те вона обов'язкова для вжитку в армії, флоті й всіх урядових та загальних громадських публічноправних установах» [4]. Вийшли друком «Головніші правила українського правопису, ухвалені Міністерством народної освіти для шкільного вжитку на всій Україні». Перша наукова система українського правопису стала підсумком діяльності письменників і науковців протягом століття [5].

Русифікація – антиукраїнська політика, що введена новою більшовицькою владою унаслідок збройного втручання, спрямована на пригнічення української мови та культури в усіх сферах суспільного життя. Процес відзначився відвертою зневагою до всього українського,

включно з обмеженням формування державної мови як інституту конституційного права.

Друкування більшості декретів та офіційних органів преси, а також діловодство державних і партійних установ велися виключно мовою загарбників, а значна кількість українських освітніх закладів ліквідувалася. Невдовзі був запроваджений курс на підтримку довіри до нової центральної влади – так звана, політика «коренізації», включно з «українізацією». Важливими у її реалізації стали такі правові акти: постанова Всеукраїнського цивільного виконавчого комітету «Про вживання в усіх установах української мови нарівні з великоросійською» від 21 лютого 1920-го року, а також декрет Ради народних комісарів УСРР від 21 вересня 1920-го року «Про введення української мови в школах та радянських установах». Політику українізації продовжили ВУЦВК і РНК УСРР 1 серпня 1923-го року, проголосивши рівноправність мов і визначивши ряд невідкладних заходів щодо розвитку української мови: залучення її до різних сфер суспільного життя. Важливо розуміти, що подібні заходи мали на меті не захист і поширення української мови, а поступове уподібнення її до російської, про що свідчать подальші зміни правопису [7].

Підсумовуючи вищесказане, можна дійти висновку, що за недовгий проміжок перебігу Українських визвольних змагань державний статус мови на території тогочасної України зазнавав постійного тиску. Українська мова усіма силами виборювала своє право на існування. На жаль, були як злети, так і падіння. Але хіба не це дає нам підстави говорити про важливість мовної політики, аналізуючи помилки попередніх поколінь?

Список використаних джерел

1. Про державну мову: Закон Центральної Ради. *Нова рада*. 1918. 24 берез. С. 3.
2. Конституція Української Народньої Республіки (Статут про державний устрій, права і вільності УНР). *Верховна Рада України*.

Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/p0002300-18#Text> (Дата звернення: 04.05.2025).

3. Універсал Української Центральної Ради (III). *Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/p0005300-17#Text> (Дата звернення: 04.05.2025).

4. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України України. Ф. 1429. Оп. 2. Спр. 2. Арк. 2.

5. Герман К. Ф. Історія української мови. Чернівці, 2001. 124 с.

6. Масенко Л. Доба українізації 20-х років ХХ ст.: засади освітньої й культурної політики Миколи Скрипника. *Дивослово*. 2004. № 5. С. 27 – 30.

7. Шульженко С. Мовна політика в Україні (1917 – 1940). *Вісник Книжкової палати*. 2008. № 11 (148). С. 40 – 42.

Ключові слова: державна мовна політика, Українська Народна Республіка, статус української мови, русифікація.

Keywords: state language policy, Ukrainian National Republic, status of Ukrainian language, russification.

ЯНЧУК ЯНА,

студентка 2 курсу

*Миколаївського навчально-наукового інституту права
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – старший викладач Каліцева О. В.*

УКРАЇНСЬКА МОВА В ДОБУ ШІСТДЕСЯТНИКІВ: КУЛЬТУРНИЙ РЕНЕСАНС ТА ПОЛІТИЧНІ ВИКЛИКИ

Шістдесятництво стало визначним явищем в історії української культури та суспільного життя, відігравши ключову роль у

відродженні національної самосвідомості. Це покоління інтелігенції, що сформувалося в 1960-х роках, поєднувало у своїй діяльності культурно-мистецькі та політичні аспекти, виступаючи за права людини, демократичні цінності та національне відродження. Значну увагу шістдесятники приділяли збереженню й розвитку української мови, яка в умовах радянської мовної політики опинилася під загрозою маргіналізації.

Радянська влада на той час реалізовувала політику «злиття націй», що фактично означало русифікацію неросійських народів. Незважаючи на формальне декларування рівноправності мов у Конституції СРСР 1936 року, фактична мовна ситуація свідчила про системне витіснення української мови з освіти, науки, адміністративної сфери та медіа [2, с. 73].

Період шістдесятництва ознаменувався активізацією творчих сил української інтелігенції, що виявилось у літературі, кінематографі, театрі та мистецтві. Відродження національної самосвідомості проявлялося через осмислення історичних подій, розкриття заборонених тем у літературі та прагнення зберегти культурну спадщину. У цьому контексті мова відігравала центральну роль не лише як засіб комунікації, а й як маркер національної ідентичності.

Українські письменники й поети, зокрема Ліна Костенко, Василь Симоненко, Іван Драч, Василь Стус, Іван Дзюба, Опанас Заливаха, не лише творили українською мовою, а й захищали її в публічному просторі.

Зокрема, Іван Дзюба у своїй праці «Інтернаціоналізм чи русифікація?» детально аналізував політику русифікації та її наслідки для розвитку української культури. Він наголошував, що асиміляційні процеси не є природними, а цілеспрямовано впроваджуються владою через систему освіти, книговидання та державне управління [1, с. 10].

«Маруся Чурай» та ряд інших творів Ліни Костенко зробили чималий внесок у боротьбу за українську мову. Її поезія та романи

сприяли популяризації української мови та культури в цілому. Її стиль і мова стали зразком для літературної норми незалежної України.

У 1970-х світ побачив есеї Євгена Сверстюка «Собор у риштованні». У творі автор наголошував на ролі української мови у духовному відродженні народу, а також підкреслював значення культури як основи незалежності.

Літературний рух шістдесятників сприяв розширенню використання української мови в культурній сфері, проте цей процес супроводжувався цензурними утисками та репресіями. Радянська влада намагалася контролювати мовний простір, вилучаючи з друку твори, що містили «ідеологічно небезпечні» мотиви, зокрема згадки про українську незалежність чи критичне ставлення до радянської політики.

Одним із головних викликів, з якими стикалися шістдесятники, було посилення політичних репресій з боку радянської влади. Влада розглядала їхню діяльність як загрозу «соціалістичній єдності» та звинувачувала в «буржуазному націоналізмі». Ключовими інструментами тиску стали арешти, заборони на публікацію творів, виключення з творчих спілок та примусове лікування в психіатричних лікарнях.

Русифікаційна політика Радянського Союзу офіційно не визнавалася, але її наслідки були очевидними. У 1959 році було ухвалено Закон «Про зміцнення зв'язку школи з життям», який на практиці сприяв скороченню українськомовного навчання в школах і популяризації навчання російською мовою. Як наслідок, частка учнів, що навчалися українською мовою, стрімко зменшувалася, особливо в містах, де русифікація проходила інтенсивніше [3, с. 449].

Показовою була ситуація з українським книговидаванням. Якщо у 1920 – 30-х роках українська література активно розвивалася, то в 1960-х її тиражі різко скоротилися. У 1970 році лише 24% від загальної кількості книг в Українській РСР друкувалися українською мовою,

тоді як решта – російською. Це свідчило про поступове витіснення української мови з культурного простору.

Незважаючи на репресії, рух шістдесятників заклав основи для майбутнього національного відродження. Їхні ідеї продовжували впливати на мовну політику навіть після їхнього переслідування. У 1989 році було ухвалено Закон «Про мови в Українській РСР», який закріпив статус української мови як державної, а в 1991 році незалежність України відкрила нові можливості для розвитку національної мовної політики.

Праці представників шістдесятництва, таких як Іван Дзюба, Василь Стус і Євген Сверстюк, стали фундаментом для мовної політики незалежної України, спрямованої на утвердження української мови в освіті, медіа та суспільному житті. Попри репресії та активну русифікацію, саме їхня діяльність забезпечила збереження культурної спадщини та національної самобутності. Ідеї, що народилися в 1960-х роках, стали джерелом натхнення для подальшого мовного відродження. Сьогодні спадщина шістдесятників залишається актуальною, адже боротьба за мовну ідентичність і культурний розвиток триває, а українська мова продовжує бути ключовим чинником національного самовираження.

Список використаних джерел

1. Дзьомба Н. М. Від «інтернаціоналізму чи русифікації?» До «демократії чи москалізації?»: політична думка українських дисидентів-журналістів. *Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації*. 2016. № 1. С. 8 – 12.
2. Новородовська Н. О. Мовна політика в УРСР (1960 – 1980): соціокультурний вимір : дис.... док. філос. : 032. Переяслав, 2023. 235 с.
3. Україна і Росія в історичній ретроспективі : нариси: у 3 т. / В. А. Гриневич та ін. Київ : Наук. думка, 2004. Т.2 : Радянський проєкт для України. 528 с.

Ключові слова: шістдесятники, русифікація. літературний рух, відродження, репресії.

Keywords: sixtiers, russification. literary movement, revival, repression.

ЯРЕМЧУК ЮЛІЯ,

студентка 2 курсу

*Миколаївського навчально-наукового інституту права
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – старший викладач Каліцева О. В.*

РОЗВИТОК МОВНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УКРАЇНІ: ВІД НЕЗАЛЕЖНОСТІ ДО СЬОГОДЕННЯ

Становлення мовного законодавства в Україні – наслідок довготривалого історико-правничого процесу, що охоплює періоди державності, колоніального підпорядкування, радянського правління та незалежності. Цей процес супроводжувався боротьбою за збереження української мови як вагомого складника національної ідентичності. З проголошенням незалежності України в 1991 році питання мовної політики постало з новою гостротою. Першим кроком стало ухвалення Закону Української РСР «Про мови в Українській РСР» у 1989 році. Проте саме стаття 10 Конституції України від 28 червня 1996 року закріпила державний статус української мови в Основному Законі: «Державною мовою в Україні є українська мова».

У 2010 році Указом Президента України була затверджена Концепція державної мовної політики, де наголошено потребу у зміцненні української мови як державної. Зокрема, у пункті 2 Концепції визначено основні напрями державної мовної політики: забезпечення функціонування української мови в освіті, науці,

культури, ЗМІ, державному управлінні, діловодстві. Надалі мовні законодавчі ініціативи викликали дискусії.

У 2012 році ухвалили Закон України «Про засади державної мовної політики». Згідно зі статтею 7 цього закону, мовою регіонального рівня могла бути визнана мова, якою спілкується щонайменше 10% населення певної адміністративно-територіальної одиниці. Це фактично узаконило двомовність у багатьох областях, що спричинило критику від громадськості та міжнародних експертів через ризик витіснення державної мови з публічного простору.

Наріжним каменем теперішнього етапу розвитку мовного законодавства став Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» від 25 квітня 2019 року. Згідно зі статтею 1 цього закону, українська мова визначена єдиною державною мовою в Україні, а стаття 4 передбачає обов'язковість її використання у публічному просторі. У статті 49 передбачено створення посади Уповноваженого із захисту державної мови, а також механізми моніторингу та контролю за дотриманням законодавства.

Сучасна мовна політика України націлена на посилення статусу української мови як державної, при цьому гарантуючи права національних меншин та мовне різноманіття у відповідності до європейських стандартів. Фундаментом для подальшого розвитку цієї політики є чинні нормативно-правові акти, наприклад, Конституція України, Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» і також низка стратегічних документів. Стаття 10 Конституції України визначає українську мову як єдину державну та водночас забезпечує вільний розвиток, використання і захист мов національних меншин, дає підґрунтя для поєднання мовної єдності та культурного розмаїття. У майбутньому важливим завданням є ефективне впровадження конституційних положень в освіті, медіа, культурі та цифровому просторі. Зокрема, держава має створити такі умови, за яких володіння державною мовою стане суспільно потрібним

та разом з тим зручним для всіх громадян, незалежно від їхнього походження.

Аналіз історико-правових передумов показує, що формування українського мовного законодавства пройшло тернистий шлях – від декларативного закріплення статусу державної мови до створення системи нормативно-правових актів, які регулюють її функціонування в усіх сферах суспільного життя. Історія мовної політики в Україні свідчить, що мовне питання завжди було в центрі суспільної уваги. У різні періоди воно було і засобом національної консолідації, і джерелом політичних протистоянь. Зокрема, впродовж останніх десятиліть було ухвалено низку ключових законодавчих актів, що мали неоднозначні наслідки для мовного середовища. Попри деякі регресивні кроки, такі як спроби легалізувати двомовність на регіональному рівні, загальна тенденція розвитку свідчить про послідовне утвердження української мови як об'єднавчого чинника.

Сучасне мовне законодавство України передбачає обов'язкове використання державної мови в освіті, культурі, медіа, державному управлінні, сфері обслуговування та інших галузях. Ці положення спрямовані не тільки на збільшення престижу української мови, а й на зміцнення культурної єдності, подолання наслідків колоніального минулого та формування нової української ідентичності. Поступова реалізація мовних норм вже принесла відчутні зміни – збільшується кількість україномовного контенту, покращується мовне середовище в містах і областях, зростає рівень мовної обізнаності серед населення. Формування мовного законодавства в Україні – це процес, що містить багато нюансів та відображає зміни в державній політиці, суспільних цінностях та прагнення до самовизначення. На тлі історичних подій та політичних зрушень українська мова поступово пройшла шлях від символу спротиву до повноцінного знаряддя державного управління, освіти, культури та медіа. Законодавчі задуми останніх десятиліть не лише визначили статус мови, але й задали конкретний напрямок її розвитку в цифрову епоху, зміцнюючи позиції української в сучасному

інформаційному просторі. Водночас мовна політика залишається гнучким інструментом, покликаним гарантувати мирне співіснування всіх мовних спільнот, не втрачаючи стратегічної мети – посилення ролі української мови як об'єднуючого фактора та основи державного суверенітету. Надалі результативність цього напрямку буде залежати від послідовного втілення законів, активної участі громадянського суспільства та готовності держави вкладати кошти в мовну культуру як фундамент єдності й сталого розвитку України.

Список використаних джерел

1. Конституція України : від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (Дата звернення: 04.05.2025).
2. Про забезпечення функціонування української мови як державної : Закон України від 25.04.2019 № 2704-VIII : станом на 15 листоп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text> (Дата звернення: 04.05.2025).
3. Про засади державної мовної політики : Закон України від 03.07.2012 № 5029-VI : станом на 1 січ. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5029-17#Text> (Дата звернення: 04.05.2025).
4. Про Концепцію державної мовної політики : Указ Президента України від 15.02.2010 № 161/2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161/2010#Text> (Дата звернення: 04.05.2025).

Ключові слова: мовне законодавство в Україні, державна мова.

Keywords: language legislation in Ukraine, official language.

ТЮПА СВІТЛАНА,

студентка 2 курсу

*Миколаївського навчально-наукового інституту права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

Науковий керівник – старший викладач Каліцева О. В.

ЗМІНИ В МОВНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

Мова – це відображення свідомості та національності кожної держави світу, що є невід’ємною частиною національної ідентичності. Вона є не лише засобом порозуміння один з одним, а й своєрідним талісманом нації, що оберігає її історію, культуру, традиції та менталітет. В історії багатьох народів мова відігравала вирішальну роль у боротьбі за існування нації та її незалежність, перетворюючись на символ протистояння асиміляції та культурному знищенню. Сучасні події в Україні вже вкотре підтверджують значення мови як засобу національного єднання. Кожна мова – це унікальне культурне багатство, що віддзеркалює самобутність народу, який її створив. Втрата мови веде до втрати частини культурної спадщини та ідентичності всього народу. Саме через мову передаються культурні набрання, традиції та історична пам’ять.

Кожне покоління українського народу протягом століть, з року в рік зазнавало все можливого утиску української мови, що в результаті призвело до значних проблем на мовному ґрунті. Українська мовна політика протягом багатьох років не могла знайти своєї стабільної позиції на мовному просторі. Як зазначають Ольга Глинчук та Ірина Бендера, що в минулому під гаслами боротьби з «малоросійським сепаратизмом» та «українським буржуазним націоналізмом» нищилася мовно-культурна ідентичність українців [2, с. 27]. Ситуація з мовою, яка склалася в Україні, значною мірою є наслідком широкого використання відкритого та прихованого примусу, спрямованого на запровадження обмежень щодо використання української мови з

метою її поступового витіснення з усіх галузей суспільного життя [2, с. 28]. Важко заперечити той факт, що багатовікові утиски української мови майже призвели до того, що українці перестали сприймати її як повноцінну державну мову.

Після проголошення незалежності України з 24 серпня 1991 року питання мовної політики не було врегульовано законодавчо до прийняття Конституції України в 1996 році. Стаття 10 Конституції визначила, що державною мовою України є українська мова [3], і це стало важливим кроком у формуванні мовної політики незалежної України та розпочало складний процес до її повного функціонування та становлення у суспільному житті людей.

Одним із важливих етапів стало прийняття Верховною Радою України 25 квітня 2019 року Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», котрий не тільки підтвердив, а й значно розширив правові межі використання та застосування української мови.

Насамперед варто підкреслити, що закон постановив: українська мова, маючи статус державної, є єдиною на всій території України та підлягає обов'язковому використанню всіма гілками державної влади, органами місцевого самоврядування, іншими публічними владними структурами, а також в усіх сферах суспільного життя. Для гарантування захисту державної мови законом було запроваджено посаду Уповноваженого із захисту державної мови, яку обійняв Тарас Кремень.

Одним з ключових моментів є те, що мова та в цілому мовна політика впливає на всі соціальні аспекти життя людини, в тому числі і на медіапростір. Оскільки медіапростір став для сучасної людини основним середовищем існування, тому питання мовного регулювання в ньому набуває особливої уваги. Мовна політика України після 24 лютого 2022 року зазнала значних змін, зосередившись на підтримці української мови та витісненні російської з усіх сфер, насамперед з медіа, яке стало основним джерелом інформації [1, с. 121].

Уповноважений із захисту державної мови у Річному звіті «Про стан дотримання Закону про державну мову» відмітив, що 31 березня 2023 році набрав чинності ухвалений в грудні 2022 року Закон України «Про медіа», який посилив вимоги стосовно використання державної мови в медіа-сфері [5, с. 9].

Зокрема, 12 січня 2023 року було прийнято поправки до Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» [4], внесені зміни зобов'язують розміщувати рекламу медичних та лікарських засобів лише українською мовою. Тому просування в медіа має бути державною мовою, що, як очікується, збільшить попит на україномовні товари та послуги [1, с.122]. Внаслідок змін, електронні медіа працюють та інформують виключно українською, що обмежує використання мови ворога в онлайн-просторі, чого не було до 24 лютого 2022 року.

За інформацією дослідницької агенції «Info Sapiens», частка україномовних громадян зросла з 46% у лютому 2022 року до 62% у січні 2023 року. Так само серед громадян спостерігається несприйняття російськомовного в публічному просторі, про що свідчать дані опитування Київського міжнародного інституту соціології. Станом на лютий 2024 року 66% українців вважають, що російську мову слід виключити з офіційного спілкування [5, с. 112].

Мовна політика відчутно вплинула на суспільне життя українців, змінивши усталені погляди багатьох на певні речі. Кожен зміг сприйняти ці зміни по-різному, більшість в позитивному руслі, але навіть і на теперішній час виникають постійні конфлікти на ґрунті мовної політики, які ще не скоро зникнуть із звичного нашого життя. Відповідно до чинного законодавства, кожен громадянин України зобов'язаний володіти українською мовою, йому гарантується оволодіння державною мовою через усі заклади освіти та безкоштовні курси, які організовуються [2, с. 32]. Зважаючи на вищесказане, якщо кожен українець буде ставитися зі свідомою позицією до прийнятих змін та сприяти їх реалізації, в кінцевому результаті стовідсотково такі

дії повинні привести до викорінення мови агресора з лексики та свідомості нашого народу, об'єднавши всіх громадян незалежної України навколо української державної мови. Хоча повне втілення цих змін у реальність може потребувати певного часу, вже зараз вживаються конкретні заходи для їхньої реалізації, що залежить не тільки від самого законодавства, але від розуміння кожного свідомого громадянина нашої країни.

Отже, мова – це фундамент ідентичності та боротьби за незалежність, що доводить довгострокова історія України. Після тривалих утисків, зміни у законодавстві, особливо з 2022 року, націлені на посилення української мови та витіснення мови та контенту країни агресора, зокрема безпосередньо у просторі медіа. Збільшення українськомовного контенту та неприйняття ворожого, демонструють позитивні наслідки новітньої мовної політики. Повне викорінення мови агресора потребує часу та усвідомлення, але активні кроки в цьому напрямку зміцнюють національну ідентичність України.

Список використаних джерел

1. Гецько Г., Русинко-Бомбик Л. Медіа та мовна політика в Україні: вплив мовних законів на медіапростір. *Держава та регіони*. 2023. Серія: Соц. комунікації, 2023 р., № 4 (56). С. 120 – 125.
2. Глинчук О. І., Бендера І. Л. Актуальні аспекти юридичної відповідальності щодо порушення чинного законодавства про державну мову. *Dictum factum*. 2021. № 1. С. 26 – 33.
3. Конституція України : від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 22.03.2025).
4. Про забезпечення функціонування української мови як державної : Закон України від 25.04.2019 № 2704-VIII : станом на 15 листоп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text> (дата звернення: 22.03.2025).

5. Річний звіт Про стан дотримання Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної у 2023 році» / Уповноваж. із зах. держ. мови Т. Кремінь. Київ, 2024. 318 с.

Ключові слова: мова, державна мова, українська мова, мовна політика, національна ідентичність, мовне законодавство, медіа, медійний простір, мовні утиски, культурна спадщина, історична пам'ять.

Keywords: language, state language, Ukrainian language, language policy, national identity, language legislation, media, media space, language suppression, cultural heritage, historical memory.

ЄМЕЛЬЯНОВА РЕНАТА,

студентка 2 курсу

*Миколаївського навчально-наукового інституту права
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – старший викладач Каліцева О. В.*

ДЕРЖАВНА МОВА ЯК ФАКТОР НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ: ПРАВОВІ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНІ АСПЕКТИ

Однією з найважливіших складових державності є мова, яка виконує не лише комунікативну, але й ідентифікаційну та інтеграційну функції. У сучасних умовах державна мова є важливим фактором національної безпеки, оскільки вона впливає на політичну стабільність, соціальну згуртованість та культурну ідентичність суспільства.

Україна, як незалежна держава, має розвинене законодавство щодо функціонування української мови як державної. Проте мовна політика часто стає об'єктом політичних дискусій, а також інструментом гібридного впливу з боку інших держав. У зв'язку з цим

постає питання правового та соціокультурного значення державної мови для збереження національної безпеки.

Це питання є важливим і актуальним для нашої держави, тому слід проаналізувати роль державної мови у системі національної безпеки України, зокрема її правових та соціокультурних аспектів. Аналіз впливу мовної політики на національну безпеку та розгляд соціальної ролі державної мови допоможе досягти зміцнення українського суспільства.

Українська мова є важливим елементом національної ідентичності та єдності. У контексті гібридної війни та інформаційних атак, мова виступає інструментом консолідації суспільства та захисту від пропаганди. Мовна проблематика посідає важливе місце в соціальній еволюції України. Однак основні акценти в цій сфері й досі сконцентровано на утвердженні першості української мови в гуманітарних, етнографічних та побутових ділянках її використання [5, с. 56].

Конституційний Суд України надає офіційне тлумачення положень статті 10 Конституції України щодо статусу та застосування державної мови. Зокрема, зазначається, що державною мовою в Україні є українська, яка є обов'язковим засобом спілкування на всій території України при здійсненні повноважень органами державної влади та місцевого самоврядування, а також в інших публічних сферах суспільного життя, визначених законом.

Мова – унікальний феномен, що є засобом соціалізації, формою реалізації творчого потенціалу кожної людини, а знання державної мови сприяє соціалізації особи та є засобом запобігання дискримінації [1].

Державна мовна політика в Україні базується на Конституції та законодавстві, яке встановлює українську мову як єдину державну. Відповідно до Конституції України, держава має забезпечити всебічний розвиток і використання української мови у всіх суспільних сферах. Основним законодавчим документом, що регулює мовну

політику, є Закон про забезпечення функціонування української мови як державної, прийнятий у 2019 році. Закон передбачає обов'язкове використання української мови в публічній сфері, освіті, медіа, державному управлінні та в сфері послуг. Закон також передбачає відповідальність за порушення його норм, зокрема адміністративні штрафи за відмову в обслуговуванні українською мовою.

Важливим аспектом мовної політики є освіта. Закон України «Про освіту» встановлює, що навчання в закладах освіти має здійснюватися державною мовою, хоча представники національних меншин повинні мати можливість здобувати освіту своєю рідною мовою в певних випадках. Це питання є предметом дискусій, зокрема в контексті євроінтеграції України та її міжнародних зобов'язань.

Попри прогрес у впровадженні державної мовної політики, певні виклики залишаються. Одним із них є баланс між забезпеченням прав громадян на використання рідної мови та необхідністю зміцнення статусу української мови. Законодавство у цій сфері постійно вдосконалюється, щоб відповідати сучасним реаліям та викликам, пов'язаним із захистом національної ідентичності та прав людини.

Основним напрямом мовної політики в Україні має бути зміцнення та розвиток української мови як ключового елемента національної ідентичності.

Важлива роль відводиться інституціям, які були створені згідно з Законом України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», зокрема Національній комісії зі стандартів державної мови. Враховуючи функції Комісії, будь-яке зниження рівня її організаційної або фінансової підтримки, що здатне зменшити обсяг виконуваної роботи, негативно вплине на позиції української мови як державної [2].

З 2014 року, у зв'язку зі збройною агресією Росії та окупацією частини українських територій внаслідок гібридної війни, мова почала розглядатися як важливий фактор національної безпеки та єдності суспільства.

Мова є не лише засобом спілкування, а й інструментом впливу, який може використовуватися для маніпулювання суспільною свідомістю. Політики, а також науковці, зокрема канадські й американські лінгвісти, досліджували цей феномен. У своїй статті «Мова, психологічна війна, національна безпека» Лада Рослицька проаналізувала, як висловлювання українських політиків у 2012 – 2013 роках впливали на громадську думку, формували сприйняття подій і навіть могли провокувати конфлікти. У контексті інформаційної війни мова стає зброєю, яке може бути використане супротивником залежно від рівня його інтеграції в культурний, територіальний та історичний простір України, а також від здатності держави ефективно реагувати на ці виклики.

З кінця 1990-х років спостерігалася цілеспрямована експансія російської мови та культури в Україні через літературу, медіа та інші культурні продукти. Заявлена ще у 2008 році Л. Путіною теза про поширення «руського міра» відповідно до меж функціонування російської мови відображала стратегічні плани Кремля щодо інформаційної війни, яка передувала військовій агресії. Під приводом «захисту» російськомовного населення Росія у 2014 році здійснила окупацію Криму та розв'язала бойові дії на Донбасі, використовуючи мовне питання як інструмент маніпуляції суспільною думкою [3, с. 11].

Особливе місце в інформаційній війні займає так звана консцієнтальна війна, яку розробили російські військові аналітики. Її мета – змінити свідомість населення через маніпуляцію історією, релігією, культурою, фейками та інформаційними кампаніями. Один із ключових інструментів цього впливу – російськомовний культурний контент: фільми, музика, література, серіали, ток-шоу, відеоігри тощо. Оскільки культура є важливим чинником формування національної ідентичності, агресивне нав'язування чужого культурного продукту має на меті послаблення самобутності українського народу й зміну його цивілізаційної орієнтації.

Державна мова відіграє важливу роль у формуванні та розвитку країни. Вона є символом національної ідентичності, способом спілкування і передачі інформації. Державна мова є основою соціального і політичного буття, впливає на культурний розвиток і економічний прогрес. Державна мова є основним засобом комунікації всередині країни [4, с. 204].

Протягом століть українська мова зазнавала утисків, але незважаючи на це, вона вистояла та стала основою консолідації суспільства, особливо в періоди боротьби за державність. Саме через мову передається духовна спадщина, а також формується патріотична свідомість майбутніх поколінь.

У сучасних умовах розвиток і популяризація української мови є стратегічним завданням для держави. Законодавче закріплення її статусу як єдиної державної мови сприяє зміцненню національної єдності та протидії інформаційним впливам, спрямованим на розмиття ідентичності. Використання української мови в освіті, медіа, культурі та повсякденному житті не лише сприяє її поширенню, а й зміцнює відчуття приналежності до своєї країни. Саме тому, підтримка й розвиток української мови є не просто культурною місією, а необхідною умовою збереження національної самобутності.

Узагальнюючи викладене, слід зазначити, що державна мова є важливим чинником забезпечення національної безпеки, культурної самобутності та соціальної єдності українського суспільства. Закріплення української мови як єдиної державної в Конституції України та профільному законодавстві має не лише правове, а й глибоке соціокультурне значення. Використання державної мови у публічній сфері, освіті, медіа та культурі сприяє формуванню спільної національної ідентичності, зміцнює патріотичну свідомість громадян і забезпечує духовну спадкоємність поколінь.

У контексті збройної агресії Росії та гібридної інформаційної війни українська мова постає як засіб спротиву зовнішньому впливу і водночас – як інструмент об'єднання суспільства. Мовна політика,

спрямована на підтримку й розвиток української мови, є не лише культурним пріоритетом, а й стратегічним завданням держави, що дозволяє ефективно протидіяти маніпулятивному контенту, спрямованому на зміну світогляду та ідентичності українців.

Таким чином, державна мова є не лише засобом комунікації, але й потужним інструментом формування сильної, незалежної та згуртованої нації. Її розвиток і популяризація – необхідна умова збереження державності та забезпечення стабільного майбутнього України.

Список використаних джерел

1. Каталог юридичних позицій Конституційного Суду України (за рішеннями, висновками). *Конституційний Суд України*. [Електронний ресурс]. URL: <https://ccu.gov.ua/storinka-knygy/361-derzhavna-mova> (дата звернення 28.03.2025).
2. Державна мова – чинник національної безпеки України! *Національна комісія зі стандартів державної мови*, 2024. [Електронний ресурс]. URL: <https://mova.gov.ua/news/derzhavna-mova-chynnyk-natsionalnoi-bezpeky-ukrainy> (дата звернення 28.03.2025).
3. Кравченко Л. О. Українська мова як засіб об'єднання суспільства та чинник національної безпеки України. *Українське мовознавство*, 2021. № 51. С. 10 – 11.
4. Погрібний А. Р., Ядловська О. С. Державна мова як засіб збереження державності. *Сучасні вектори відновлення та розвитку України на засадах сталості та безпеки* : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 21 листопада 2023 р.). Науково-освітній інноваційний центр суспільних трансформацій, 2023. С. 204 – 207.
5. Широков В. А. Лінгвістичні виміри проблем національної безпеки та оборони України: за матеріалами доповіді на засіданні Президії НАН України. *Вісник Національної академії наук України*, 2024. № 1. С. 56 – 71.

Ключові слова: державна мова, українська мова, національна безпека, мовна політика, інформаційна війна, культурна ідентичність, національна єдність, національна ідентичність.

Keywords: state language, Ukrainian language, national security, language policy, information warfare, cultural identity, national unity, national identity.

МАРКОВ-САВЧЕНКО ОЛЕГ,

студент 1 курсу

*Миколаївського навчально-наукового інституту права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

Науковий керівник – старший викладач Каліцева О. В.

ОБОВ'ЯЗОК ВОЛОДІТИ ДЕРЖАВНОЮ МОВОЮ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ДЕРЖАВІ

Українська мова є основним інструментом ідентичності держави, вона сприяє об'єднанню суспільства, зміцненню національної свідомості та формуванню політичної єдності. Статус української мови як державної регулюється Конституцією України та спеціальними законами, основним з яких є Закон "Про забезпечення функціонування української мови як державної". Цей закон містить вимоги до рівня володіння мовою для різних категорій населення та передбачає використання української мови в публічній сфері.

Закон "Про забезпечення функціонування української мови як державної" визначає коло осіб, які зобов'язані володіти українською мовою та застосовувати її у професійній діяльності. Сюди належать, зокрема, посадові особи різного рівня, працівники державних установ, освітніх та медичних закладів, судді, прокурори, адвокати, нотаріуси,

а також службовці Національного банку України та представники Збройних Сил.

Стаття 9 визначає, що рівень володіння українською мовою для державних службовців та осіб, що працюють у юридичній сфері, регулюється Національною комісією зі стандартів державної мови. Залежно від посади, законодавство вимагає певний рівень знання української мови, який має підтверджуватися сертифікатом.

Шкала рівнів, відповідно до Загальноєвропейських рекомендацій, включає початковий рівень (A1 – A2), який дозволяє розуміти і використовувати базові фрази для найпростіших ситуацій, середній рівень (B1 – B2), який забезпечує можливість впевнено спілкуватися у більшості повсякденних і робочих ситуацій, рівень вільного володіння (C1 – C2), який дає можливість легко висловлюватися в складних ситуаціях, швидко розуміти та передавати глибокі смисли у спілкуванні. Цей рівень підтверджується державним сертифікатом або документом про загальну середню освіту, де українська мова вивчалася як навчальний предмет [1].

Особам, що займають вищі державні посади або працюють у правовій сфері, необхідно володіти мовою на високому рівні (C1 – C2), що демонструє професійну підготовленість до виконання обов’язків та забезпечує якісне обслуговування громадян [1].

Високий рівень володіння мовою (C1 – C2) є надзвичайно важливим для тих, хто обіймає ключові державні посади та працює в юридичному секторі, з кількох причин. По-перше, він демонструє професіоналізм та компетентність, адже правильне та чітке висловлювання значно знижує ризик непорозумінь та помилок у спілкуванні з громадянами. По-друге, громадяни мають право на якісні послуги, а грамотна комунікація сприяє зміцненню довіри та впевненості в тому, що державні службовці та юристи розуміють потреби громадян. По-третє знання мови на високому рівні (C1 – C2) дозволяє фахівцям чітко й ефективно працювати з офіційною

документацією, законами і нормативними актами, що мінімізує ризик юридичних помилок і непорозумінь [1].

Українська мова є обов'язковою для використання у всіх офіційних сферах, що забезпечує її функціонування як єдиної мови державної служби. Вона є мовою діловодства, судочинства, навчання в освітніх закладах, діяльності медичних установ. У державному секторі це сприяє ефективній комунікації між державними органами, а також забезпечує рівний доступ громадян до інформації та обслуговування.

Освіта та культура є ключовими сферами, що забезпечують закріплення української мови серед громадян. Вивчення української мови у школах та закладах вищої освіти сприяє її поширенню серед молоді та формуванню національної свідомості. В Україні є 197 шкіл з мовою національних меншин (спільнот) у викладанні. Також в україномовних школах є окремі класи з іноземними мовами викладання [3]. У закладах вищої освіти для студентів-іноземців обов'язковим також є створення умов для вивчення державної мови.

Захист української мови забезпечується через спеціальні органи, наприклад, Національну комісію зі стандартів державної мови та Уповноваженого із захисту державної мови, які відповідають за перевірку рівня володіння мовою та контролюють дотримання мовного законодавства.

У Миколаєві, як і в усій Україні, українська мова виконує функції державної мови, що закріплено Законом України "Про забезпечення функціонування української мови як державної". Вона переважно використовується в державних установах, судових органах, навчальних і медичних закладах, сфері обслуговування, а також під час офіційних заходів, що організовуються місцевою владою.

Водночас географічне розташування Миколаєва на півдні України, де традиційно було поширене вживання російської мови, зумовило домінування саме цієї мови в повсякденному спілкуванні [2, с. 152 – 153]. Проте із прийняттям мовного закону та особливо після

початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 року мовна ситуація почала змінюватися. Посилилася національна свідомість мешканців, і українська мова набула значення символу спротиву та єдності. Це сприяло її активнішому використанню в повсякденному житті, зокрема серед молоді та в офіційній сфері. Якщо звертатися до статистики, в Україні за 2022 рік зросла частка громадян, які спілкуються українською мовою в повсякденному житті: з 64% у 2021-му до 71% у 2022-му [4].

Українська мова виконує важливу державотворчу та об'єднавчу функцію в суспільстві. Законодавче регулювання її статусу та обов'язок володіти мовою державними службовцями й іншими фахівцями підкреслює необхідність її захисту та розвитку. Це сприяє зміцненню незалежності України, культурній ідентичності та забезпеченню прав громадян на доступ до інформації рідною мовою.

Список використаних джерел

1. Про забезпечення функціонування української мови як державної : Закон України від 25.04.2019 № 2704-VIII [Електронний ресурс]. *Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text> (дата звернення 28.03.2025).
2. Вишняк О. Ставлення українських громадян до питання про статус мов у державі. *Мовна ситуація в Україні: між конфліктом і консенсусом.* Київ : ІПіЕНД імені І. Ф. Кураса НАН України, 2008. С. 144 – 157.
3. Волошин М. Скільки учнів і де в Україні здобуває освіту польською та німецькою мовами. [Електронний ресурс]. *24 Освіта* URL: https://24tv.ua/education/polska-nimetska-movi-shkolah-ukrayini-skilki-uchniv-vchitsya_n2593894 (дата звернення 28.03.2025).
4. Єсікова К. У 2022 році збільшилась кількість людей, які розмовляють українською мовою в повсякденному житті – опитування. [Електронний ресурс]. *Hromadske* URL:

<https://hromadske.ua/posts/u-2022-roci-zbilshilas-kilkist-lyudej-yaki-rozmovlyayut-ukrayinskoyu-movoyu-v-povsyakdennomu-zhitti-opituvannya>
(дата звернення 28.03.2025).

Ключові слова: державні службовці, українська мова, володіння мовою.

Keywords: government officials, Ukrainian language, language proficiency.

БЕРКАН ІНА,

студентка 1 курсу

*Миколаївського навчально-наукового інституту права
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – старший викладач Каліцева О. В.*

ФУНКЦІОНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ДЕРЖАВНИХ ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Сьогодні, коли Росія намагається знищити разом з мовою наше культурне національне обличчя, спотворити факти нашої історії, це обернулося потужним мовним відродженням. Стрімкий перехід на державну, українську мову, свідчить про усвідомлення співвітчизниками важливості національного самовизначення через мову.

Через те, що українці довго перебували під російською владою, багато хто з мешканців говорить російською. Це право регулюється статтею 10 Конституції України, де сказано: «В Україні гарантується вільний розвиток, використання і захист російської, інших мов національних меншин» [1]. Однак, це не означає використання іншої мови, крім державної, в робочій діяльності. Саме в цьому і постає проблема трактування статті.

Функціонування та застосування української мови як державної на всій території України у відповідних сферах суспільного життя регулюється Законом України «Про забезпечення функціонування української мови як державної». Згідно із законом, у приватному спілкуванні та в побуті громадяни мають право користуватися будь-якою мовою. Проте особи, які виконують свої обов'язки у державних та комунальних установах, зобов'язані спілкуватися українською. Українська мова також є офіційною мовою для органів державної влади, місцевого самоврядування, органів Автономної Республіки Крим, а також підприємств, установ та організацій державної і комунальної форми власності. Державні службовці мають суворо дотримуватися цього закону, оскільки за його порушення передбачено штрафи. Особливо негативно суспільство сприймає ігнорування вимоги щодо використання державної мови посадовими особами, зокрема службовцями державних органів, місцевого самоврядування, головами громад та депутатами відповідних рад.

У 2022 році 16 липня була внесена поправка до статті 27 Закону «Про забезпечення функціонування української мови як державної», що регулює використання офіційної мови в Інтернеті. Українські Фейсбук-сайти та веб-сторінки в державних органах і органах місцевого самоврядування соціальних мереж (канали Телеграм, Ютуб-канали, сторінки в Фейсбук), відповідно до закону, можуть бути створені іншими мовами, але версії, створені українською мовою повинні мати не менше інформації за обсягом і змістом, ніж версії інших мов. За замовчуванням для українських користувачів повинна бути саме державна мова.

Багато порушень мовного Закону зафіксовано протягом 2022 року. До Секретаріату Уповноваженого із захисту державної мови, яким зараз є Тарас Кремінь, надійшла значна кількість звернень від громадян України щодо застосування російської мови Харківським міським головою, переважна більшість яких від самих жителів Харкова. Використання очільником міста недержавної мови під час

виконання службових обов'язків, а також її використання на офіційній веб сторінці міського голови у Фейсбук. Адже саме за допомогою інтернет простору міський голова здійснює інформування населення. Тому і в цих джерелах інформування потрібно бути уважними, щодо використання мови [2].

Українська є робочою мовою законодавчого органу. Пленарні засідання Верховної Ради України ведуться державною мовою. Разом з тим протягом 2023 року деякі народні депутати України за межами парламенту застосовували російську мову під час публічних виступів, зокрема під час висловлювань на підтримку порушників мовного законодавства, що викликало обурення суспільства і стало предметом скандалів [3].

Така ситуація свідчить про наявність соціального конфлікту між офіційними мовними нормами та поведінкою окремих публічних осіб. Використання недержавної мови на публічних заходах, зокрема для підтримки осіб, які порушують мовне законодавство, сприймається як порушення морально-етичних принципів та виклик суспільному порядку. З огляду на це, слід визнати, що публічні особи повинні демонструвати повагу до української мови, оскільки їхня поведінка має значний вплив на суспільні настрої та формування мовної політики в Україні. Таким чином, актуальною залишається проблема дотримання мовних стандартів депутатами не лише під час офіційних заходів, а й у публічній сфері. Це сприятиме зміцненню авторитету державної мови та підвищенню рівня правосвідомості громадян.

27 березня 2024 року був затверджений план-графік професійного навчання, підготовки та підвищення кваліфікації посадових осіб департаменту з надання адміністративних послуг Миколаївської міської ради на весь рік для покращення володіння українською мовою. Цей план містив такі програми: «Практикум із ділової української мови», «Тайм-менеджмент», «Захист персональних даних» та інші, які діяли у напрямку управління організацією роботи, надання адмінпослуг. Працівники, дотримуючись цих програм,

відвідували семінари, проходили тестування, завдяки яким показували свої знання в певних сферах роботи. Також для прийому на роботу, потрібно вільно володіти українською мовою, тобто результат тестування зі знання мови повинен бути на рівні С 1 або С 2. Таким чином, реалізація зазначеного плану сприяє підвищенню професійного рівня працівників, забезпечує високу якість адміністративних послуг та зміцнює статус української мови у сфері публічного управління.

У разі порушення вимог Закону України щодо обов'язкового використання державної мови під час офіційних заходів, засідань, зустрічей та робочого спілкування, а також у документації, діловодстві та офіційних актах органів державної влади, влади автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, державних та комунальних підприємств, установ, організацій, інших суб'єктів господарювання державної або комунальної форми власності, у судочинстві, правоохоронних, розвідувальних органах, органах спеціального призначення з правоохоронними функціями, на державному кордоні, а також під час виборчих процесів та укладення міжнародних договорів – передбачене покарання у вигляді штрафу від 200 до 400 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або попередження, якщо це перше порушення [3]. Правова норма має на меті забезпечити дотримання мовного законодавства, зокрема під час офіційних заходів та виконання службових обов'язків у державних та комунальних структурах. Застосування штрафу лише за повторне порушення свідчить про прагнення спочатку попередити, а потім покарати. Загалом, вона спрямована на захист мовного простору України та підтримку функціонування державної мови у публічній сфері.

Отже, в державних та муніципальних органах працівники повинні спілкуватись виключно українською мовою під час виконання своїх робочих обов'язків, адже вони працюють в оточенні громадян та несуть відповідальність за дотримання закону “Про забезпечення функціонування української мови як державної”.

Список використаних джерел

1. Про забезпечення функціонування української мови як державної : Закон України від 25.04.2019 року. *Відомості Верховної Ради*. 2019. № 21. Ст. 81 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text> (дата звернення 28.03.2025).
2. Річний звіт про стан дотримання Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» у 2022 році. *Уповноважений із захисту державної мови*. URL: <https://mova-ombudsman.gov.ua/richnyi-publichnyi-zvit-za-2022-rik> (дата звернення 28.03.2025).
3. Річний звіт про стан дотримання Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» у 2023 році. *Уповноважений із захисту державної мови*. URL: <https://mova-ombudsman.gov.ua/storage/app/sites> (дата звернення 28.03.2025).

Ключові слова: державна мова, мова в державних органах, використання української мови в органах місцевого самоврядування.

Keywords: official language, language in state bodies, use of the Ukrainian language in local self-government bodies.

ЛОНШАКОВА ЮЛІЯ,

студентка 2 курсу

*Миколаївського навчально-наукового інституту права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

Науковий керівник – старший викладач Каліцева О. В.

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ МОВИ В ПУБЛІЧНІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ

Мова є одним із ключових елементів державності, що визначає ідентичність народу, забезпечує єдність суспільства та

функціонування державних інституцій. В Україні, відповідно до Конституції, єдиною державною мовою є українська, що зумовлює необхідність її використання в усіх сферах суспільного життя, зокрема в публічній сфері. Правове регулювання функціонування державної мови в публічному просторі забезпечується такими нормативно-правовими актами, як Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», Кодекс України про адміністративні правопорушення, Закон України «Про інформацію», Закон України «Про освіту», Закон України «Про засади державної мовної політики» та іншими актами, що визначають обов'язок використання державної мови в офіційному та громадському житті.

Єдина державна мова як невід'ємна складова української національної ідеї є не лише потужним знаряддям, а й символом єдності та консолідації нації. Мова – це основа для комунікації, без якої неможливе існування повноцінного суспільства. Те саме стосується й держави: вона здатна ефективно реалізовувати свої функції саме через державну мову. Тобто мова виступає засобом комунікації між державою та громадянським суспільством, між державними органами та на міжнародному рівні [3, с. 113].

Навмисне спотворення української мови в офіційних документах і текстах, свідоме порушення норм правопису й стандартів державної мови, а також створення перешкод чи обмежень у її використанні – все це є порушеннями, за які передбачена юридична відповідальність відповідно до чинного законодавства [2]. Відповідно до вимог Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», передбачена відповідальність відповідно до Кодексу України про адміністративні правопорушення у таких сферах, як проведення офіційних заходів, ділове спілкування, оформлення документів, діяльність органів влади різного рівня, державних та комунальних підприємств, установ і організацій, а також у правоохоронних органах, судочинстві, під час виборчих процесів або укладення міжнародних договорів – карається штрафом у розмірі від

200 до 400 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або попередженням у разі першого порушення.

Порушення норм щодо використання української мови у галузях освіти, науки, культури, видавничої справи, в інтерфейсах комп'ютерних програм, на сайтах, у сфері публічної інформації, під час публічних заходів, а також у рекламі, технічній та проєктній документації, охороні здоров'я, телекомунікаціях, транспорті та спорті – тягне за собою штраф від 200 до 300 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або попередження за перше порушення.

Окремо передбачено відповідальність за недотримання мовного законодавства друкованими мас-медіа – у вигляді штрафу від 400 до 500 неоподатковуваних мінімумів або попередження при першому порушенні.

Існують також й інші види порушень, за які передбачена адміністративна відповідальність у формі попередження або штрафу від 200 до 300 неоподаткованих мінімумів доходів громадян, або від 500 до 700 неоподатковуваних мінімумів, якщо порушення вчинене повторно протягом року [1].

В Україні з метою забезпечення ефективного функціонування української мови як державної у різних сферах суспільного життя діє інституція Уповноваженого із захисту державної мови. Ця посада передбачена Законом України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» та має на меті посилення мовної політики держави через практичне забезпечення реалізації мовних прав громадян.

До основних функцій Уповноваженого належать:

- захист статусу української мови як державної;
- забезпечення реалізації права громадян на отримання інформації та послуг державною мовою;
- усунення бар'єрів, які перешкоджають повноцінному використанню української мови у публічному просторі.

Закон встановлює, що Уповноважений є незалежною посадовою особою, діяльність якої не підпорядковується іншим державним інституціям чи посадовцям, що гарантує об'єктивність його рішень і вчинків [4].

Для реалізації своїх завдань Уповноважений має широке коло повноважень, зокрема:

- ініціює подання до Кабінету Міністрів України щодо вдосконалення державної мовної політики;
- проводить системний моніторинг дотримання законодавства про державну мову, а також державних програм, спрямованих на її розвиток;
- розглядає звернення громадян, підприємств та організацій стосовно можливих порушень мовного законодавства;
- має право звертатися до відповідних державних органів із пропозиціями щодо проведення службових розслідувань і притягнення посадовців до відповідальності;
- уповноважений складати адміністративні протоколи у випадках, передбачених законом;
- контролює діяльність своїх представників та затверджує відповідні форми звітності й документації для фіксації результатів перевірок.

Діяльність Уповноваженого підтримується Секретаріатом, у складі якого працюють представники, що реалізують його повноваження у різних регіонах країни. Представники мають право складати акти і протоколи про порушення, які згодом передаються Уповноваженому для подальшого реагування.

Щороку, не пізніше 1 травня, Уповноважений готує і подає Кабінету Міністрів України та представляє громадськості річний публічний звіт про свою діяльність і про стан дотримання Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» разом з висновками та рекомендаціями Рахункової палати, наданими за результатами здійснення заходів державного зовнішнього

фінансового контролю (аудиту) діяльності Уповноваженого, та інформацією про стан виконання відповідних рекомендацій [2].

Робота Уповноваженого вже принесла реальні результати, серед яких – зростання кількості скарг громадян, активізація перевірок щодо дотримання мовного законодавства в органах державної влади, освіти, медичних установах, сфері обслуговування та мас-медіа. Уповноважений активно реагує на порушення, формує правову практику і підвищує рівень мовної відповідальності в суспільстві.

Українська мова як єдина державна є не лише інструментом спілкування, а й важливим елементом державотворення, національної ідентичності та громадянської єдності. Її функціонування у публічному просторі регламентується розгалуженою системою нормативно-правових актів, які встановлюють чіткі вимоги до використання мови у різних сферах суспільного життя. Уповноважений із захисту державної мови, як незалежна посадова особа, відіграє ключову роль у забезпеченні реалізації мовної політики держави, захисті мовних прав громадян та моніторингу дотримання законодавства. Його діяльність є вагомим кроком на шляху до зміцнення мовної безпеки, підвищення престижу української мови та утвердження її як повноцінного інструмента функціонування держави. В умовах сучасних викликів така системна підтримка державної мови є необхідною умовою консолідації нації та збереження її культурної самобутності.

Список використаних джерел

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Кодекс України від 07.12.1984 № 8073-X : станом на 1 лют. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 08.04.2025).
2. Про забезпечення функціонування української мови як державної : Закон України від 25.04.2019 № 2704-VIII : станом на 15 листоп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text> (дата звернення: 28.03.2025).

3. Стовпець В. Г. Правовий статус державної мови в Україні. *Міжкультурна комунікація в контексті глобалізаційного діалогу: стратегії розвитку* : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, 25–26 листопада 2022 р., м. Одеса. Ч. 2. Львів – Торунь : LihaPres, 2022. С. 112 - 117.

4. Правовий статус української мови в державі. *Безоплатна правнича допомога*. URL: <https://legalaid.gov.ua/publikatsiyi/pravovyyj-status-ukrayinskoyi-movy-v-derzh-avi/> (дата звернення: 28.03.2025).

Ключові слова: державна мова, публічна сфера, адміністративна відповідальність, Уповноважений із захисту державної мови, мовна політика, єдність суспільства, національна ідентичність.

Keywords: the official language, public sphere, administrative liability, State Language Protection Commissioner, language policy, social unity, national identity.

ГОЛІВЕЦЬ ЛЮДМИЛА,

студентка 2 курсу

*Миколаївського навчально-наукового інституту права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

Науковий керівник – старший викладач Каліщева О. В.

ДОТРИМАННЯ ВИМОГ МОВНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В ОСВІТІ, КУЛЬТУРІ ТА МЕДІА

Мова є невід’ємним атрибутом ідентичності будь-якої нації, фундаментальним чинником її культурного розвитку, а також важливим інструментом державної політики. В Україні мовне питання завжди було предметом широкого суспільного обговорення, адже воно безпосередньо впливає на всі сфери життя – від освіти й культури до

засобів масової інформації. У зв'язку з цим державна мовна політика спрямована на захист та розвиток української мови як державної, що закріплено у відповідному законодавстві. Зокрема, Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» є основним нормативним актом, який регламентує використання мови у різних сферах суспільного життя.

В освітній сфері актуальність питання полягає у забезпеченні якісного навчального процесу українською мовою, зокрема, у відповідності навчальних програм, підручників та викладання до вимог мовного законодавства. Окрім цього, важливим є питання розвитку україномовного освітнього контенту в цифрових середовищах, що стає дедалі популярнішим у сучасному навчальному процесі, адже саме через освітній процес відбувається передача мовної традиції, формування мовної компетентності та закладання основ мовної культури молодого покоління.

Освіта як фундаментальна сфера суспільного розвитку повинна відповідати принципам державної мовної політики, що передбачає використання державної мови як основного засобу навчання, розвитку наукових досліджень та підготовки фахівців. Законодавчі норми, які регламентують мовне питання в освітній сфері, спрямовані на утвердження української мови як єдиного державного стандарту у всіх навчальних закладах, що сприяє консолідації суспільства та усуненню мовної сегрегації [4, с. 328].

Однак питання мовної політики в освіті нерідко стає об'єктом дискусій, оскільки потребує врахування мовних прав національних меншин, забезпечення їхнього права на навчання рідною мовою поряд із державною. Важливим принципом є також забезпечення належного рівня володіння державною мовою педагогічними кадрами, що визначає якість навчального процесу та ефективність мовної інтеграції всіх громадян.

У культурному просторі дотримання мовного законодавства є запорукою збереження та розвитку національної культури. Мовна

політика в культурному середовищі визначає параметри використання державної мови у сфері книговидавання, кінематографу, театрального мистецтва, музичної індустрії та інших напрямів культурної діяльності. Законодавче закріплення мовних норм у цій сфері спрямоване на підтримку та розвиток національного культурного продукту, стимулювання виробництва контенту українською мовою, а також створення умов для рівноправного доступу громадян до культурних надбань. Законодавче забезпечення квот на україномовний контент у театрах, кіноіндустрії, видавництвах та на радіо сприяє популяризації української мови та стимулює створення якісної культурної продукції. Дотримання мовного законодавства у сфері культури має не менш важливе значення, оскільки культура є носієм національної пам'яті, ідентичності та традицій.

Разом з тим, з огляду на багатомовність сучасного суспільства, важливо забезпечити баланс між захистом державної мови та розвитком культурного розмаїття, що передбачає створення можливостей для функціонування мовних спільнот поряд із загальнонаціональними культурними ініціативами [2, с. 162].

Сфера засобів медіа є важливою ланкою у формуванні суспільної думки, а тому її відповідність мовному законодавству має стратегічне значення. Впровадження норм щодо україномовного контенту, адаптація електронних ресурсів та підтримка україномовного сегмента в медіа допомагають зміцнити мовний суверенітет держави [3, с. 124].

Засоби медіа відіграють основну роль у поширенні мовної політики та формуванні мовного середовища країни. Вони є не лише інструментом передачі інформації, а й потужним чинником впливу на суспільну свідомість, мовні звички та комунікативну культуру громадян. Законодавство у цій сфері визначає обов'язкове використання державної мови у телевізійному та радіомовленні, друкованих та онлайн-медіа, рекламі, офіційних комунікаціях та інших формах інформаційної діяльності. Дотримання вимог мовного

законодавства в освіті, культурі та засобах медіа є одним із основних принципів формування національної ідентичності та збереження культурної спадщини держави. У сучасних умовах глобалізації, коли вплив іноземних мов зростає, важливість збереження державної мови та її утвердження в усіх сферах суспільного життя є пріоритетним завданням державної політики. Законодавче врегулювання мовних питань відіграє вирішальну роль у формуванні мовного простору країни, забезпеченні рівних можливостей для всіх громадян та зміцненні культурного суверенітету.

З основних механізмів забезпечення мовного балансу у медіапросторі є встановлення квот на україномовний контент, що стимулює розвиток якісного медіапродукту державною мовою, а також сприяє зменшенню впливу іноземно мовних домінантів. Водночас впровадження мовного законодавства у медіасфері викликає певний суспільний резонанс, особливо серед представників медіа бізнесу, які можуть сприймати мовні обмеження як виклик ринковій конкуренції та свободі слова.

Проте основною метою мовного законодавства у сфері медіа є не обмеження, а забезпечення рівних можливостей для розвитку української мови як основного засобу комунікації в інформаційному просторі.

Ефективне дотримання мовного законодавства в освіті, культурі та засобах масової інформації потребує комплексного підходу, що включає не лише нормативно-правове регулювання, але й підтримку відповідних інституцій, створення механізмів моніторингу виконання мовних норм та активну популяризацію української мови у всіх сферах суспільного життя.

Формування мовної свідомості громадян є важливим завданням державної політики, яке потребує не лише адміністративного впливу, а й системної просвітницької роботи, спрямованої на підвищення престижу української мови, розвиток мовної культури та усвідомлення її значущості для національного самовизначення.

З огляду на динамічний розвиток суспільства, технологічні зміни та інтеграційні процеси, мовне законодавство повинно постійно вдосконалюватися, адаптуватися до нових викликів та забезпечувати ефективний захист мовних прав громадян, сприяючи гармонійному розвитку мовного простору України [1].

Отже, ефективне впровадження мовного законодавства потребує не лише нормативного регулювання, а й постійного моніторингу його виконання, просвітницької роботи серед населення, підвищення престижу української мови та створення сприятливих умов для її розвитку. У сучасних умовах необхідно адаптувати мовну політику до викликів глобалізації, технологічного прогресу та інтеграційних процесів, забезпечуючи гармонійний розвиток мовного середовища України.

Список використаних джерел

1. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція). / за ред. Л. А. Найдьонової, М. М. Слюсаревського. Київ, 2016. 16 с.
2. Наумук І. Розвиток медіаосвіти в Україні : сучасний стан та вимога сьогодення. *Молодь і ринок*. 2015. № 3. С. 162 – 166.
3. Стратулат Н. В., Проценко Г. П. Правописні зміни в новому українському правописі: особливості їх реалізації у фаховому мовленні. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Серія : Філологія. Соціальні комунікації. 2020. Т. 31 (70). № 1. Ч. 1. С. 124 – 128.
4. Ядловська О. С. Українська мова як чинник самозбереження української нації. *Вплив ментальних та мовних структур на формування національної свідомості* : зб. тез регіон. круглого столу (м. Дніпро, 19 лют. 2021 р.). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2021. С. 323 – 330.

Ключові слова: українська мова, мовна політика, освіта, культура, засоби медіа, мовне законодавство.

Keywords: Ukrainian, language policy, education, culture, media, language legislation.

КОНОНЮК БОГДАН,

студент 1 курсу

*Миколаївського навчально-наукового інституту права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

Науковий керівник – старший викладач Каліцева О. В.

ДВОМОВНІСТЬ У ПОБУТІ: ЧИ Є ЦЕ ПРОБЛЕМОЮ ДЛЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ?

Питання білінгвізму в Україні залишається актуальним вже тривалий період в історії розвитку держави. Його особливість полягає в тому, що думки нерідко мають амбівалентний характер. Цей фактор породжує важливу, в умовах сьогодення, дискусію, де ключовим питанням постає двомовність у побуті, а саме, чи є вона виключно негативним фактором, який сприяє асиміляції українського народу, чи ця проблема не є фатальною та не потребує радикального втручання з боку держави?

Враховуючи історію української державності та постійну боротьбу за незалежність, питання мови неодноразово було в центрі уваги. Протягом останніх декількох століть, Україна, в різних формах свого існування, або перебувала у стані війни, або безпосередньо знаходилася під окупацією сусідніх держав. Неодноразово їхня політика мала антиукраїнський характер, що породжувало часткову асиміляцію в культурному питанні, а також перешкоджало розвитку української національної ідентичності. Асиміляція передбачала поступове знищення спадщини української культури, традицій та звичаїв, де все вищезазначене замінювалося культурою країни, під

контролем якої перебували українські землі. Наслідки подібних процесів ми можемо спостерігати і сьогодні, коли в Україні досі залишається масова двомовність.

Не можна заперечувати той факт, що єдина державна мова є однією з найважливіших складових існування народу, яка забезпечує солідарність у суспільстві та стабільність у розвитку країни. Кожна держава повинна сприяти популяризації власної мови, що може гарантувати їй збереження незалежності [3, с. 155].

Наразі офіційною державною мовою в Україні є виключно українська, що закріплено у ст. 10 Конституції України [1]. Тому масовий білінгвізм існує здебільшого на побутовому рівні.

У сучасній історії людства є як позитивні, так і негативні приклади масової двомовності. Білорусь сьогодні у мовному питанні має надзвичайно складну ситуацію, а саме перебуває у стані тотальної асиміляції з боку Російської Федерації вже не один десяток років. Державна влада Республіки Білорусь фактично не заохочує громадян використовувати на повсякденній основі білоруську мову, через що вона не вважається пріоритетною.

Позитивним прикладом двомовності може слугувати Канада, де на державному рівні закріплено як англійську, так і французьку мови. Науковці виділяють її як країну з «ідеальною двомовністю», де використання однієї мови не перешкоджає іншій [4]. Питання формування мовної політики Канади слід розглядати крізь парадигму історії. Заснування першого французького поселення припало на 1605 рік, а англійського – на 1622 рік. Освоєння канадських земель французами відбувалося протягом XVII – XVIII століття, а самі території мали назву Нова Франція. Однак у 1713 році Франція віддає англійцям східну частину цих земель, а через 50 років англійці придбали всю територію колишніх французьких заокеанських володінь. Конституційний акт 1982 року закріплює рівність французької та англійської мов у Канаді, а франкоканадцам надається право на отримання освіти рідною мовою незалежно від місця

проживання. Наразі значна частина французькомовних канадців проживає у провінції Квебек, натомість в інших дев'яти адміністративно-територіальних одиницях першого рівня переважає англійська мова [2, с. 41, 44].

Однак слід враховувати й інші фактори та умови, в яких Україна перебуває сьогодні. Питання мови є таким, що може використовуватися проти українського народу державами-ворогами. Зазвичай це відбувається з метою створення внутрішнього розколу суспільства та держави, що буде сприяти перемозі ворога. Давній Рим сповідував імперський принцип «поділяй і володарюй», згідно з яким Римська держава, руками своїх агентів, намагалася посилити протиріччя між сусідніми племенами. Потім, виступивши на стороні одного із них, римляни завойовували знесилену внутрішньою боротьбою територію. Сучасні методи ведення війни нерідко можуть збігатися з методами стародавніх держав, і наведений факт є яскравим прикладом. Вище військово-політичне керівництво Російської Федерації розуміє те, що Українська держава протягом свого існування неодноразово мала внутрішні суспільні конфлікти, що могли доходити до формату тотального розколу держави. Саме це і є сьогоднішньою метою ворога: захопити території не тільки військовим шляхом, але й сприяти цьому руками самих українців.

Станом на зараз український народ потребує лише одного – єдності кожного представника суспільства, кожної верстви населення. І вирішувати питання двомовності варто не шляхом навішування ярликів «зрадників народу» на російськомовних громадян, а поступовими та гуманними методами заохочувати суспільство користуватися у побуті державної мовою. Ці методи повинні підпорядковуватися не гаслам ідеології, а принципам раціональності. До прикладу можна навести створення державних програм, метою яких є заохочення громадян розширювати свої знання з української мови та більш активно використовувати її у побутовій сфері. Окрім органів державної влади, це можуть бути будь-які інші неурядові

організації, що мають ідентичну мету. Ключовим аспектом втілення вищезазначених процесів є відсутність завуальованого або прямого приниження осіб, що не мають достатнього рівня знань у сфері вивчення української мови чи не послуговуються нею у побуті.

Наразі двомовність в Україні хоч і має масовий характер, але не є фатальною проблемою, оскільки українська мова залишається державною та активно використовується в органах державної влади та місцевого самоврядування, в медичних закладах та закладах освіти, громадських організаціях та підприємствах.

Список використаних джерел

1. Конституція України : від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 28.04.2025).
2. Білоножко С. Історичні передумови виникнення двомовності в Канаді. *Південний архів. Історичні науки: Збірник наукових праць*. 2009. № 30. С. 41 – 45.
3. Лотфі Гаруді Г. С. Білінгвізм в Україні, його соціолінгвістичні та правові передумови. *Львівський філологічний часопис*. 2018. № 3. С. 155 – 158.
4. Семенченко Т. В., Чебан Ю. В. Двомовність в Україні: міф чи реальність?. *Науковий огляд*. 2020. № 9. С. 81 – 100. URL : <https://oaji.net/articles/2021/797-1611384523.pdf>.

Ключові слова: двомовність, державна мова, внутрішній розкол, асиміляція.

Keywords: bilingualism, official language, internal split, assimilation.

ГАРДИНСЬКА ЄВГЕНІЯ,

студентка 1 курсу

*Миколаївського навчально-наукового інституту права
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – старший викладач Каліцева О. В.*

МОВНА ПОЛІТИКА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Мовна політика є невід'ємною складовою державного управління, оскільки мова – це не лише засіб спілкування, а й основа національної ідентичності та культурного спадку країни. В умовах воєнного стану, коли країна стикається з загрозою своєму суверенітету, мовна політика набуває особливої важливості. Вона стає інструментом захисту державності, зміцнення єдності суспільства та протидії інформаційним атакам агресора. В Україні підтримка і розвиток української мови як державної є одним з ключових аспектів боротьби за незалежність та суверенітет.

Українська мова є державною мовою відповідно до Конституції України та Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної». Закон передбачає обов'язкове використання української мови в органах державної влади, місцевого самоврядування, сфері освіти, культури, медіа тощо. В умовах воєнного стану держава посилює контроль за дотриманням цього закону, щоб зміцнити культурну та національну стійкість суспільства перед лицем зовнішньої загрози [3]. Посилення ролі української мови в суспільному житті є засобом протидії впливу агресора, який використовує мовне питання для пропаганди та маніпуляцій.

Мовна політика в освітній сфері відіграє ключову роль у формуванні національної свідомості, особливо в умовах воєнного стану. В Україні на законодавчому рівні закріплено, що навчання у школах, коледжах та університетах має здійснюватися українською мовою [2]. Це сприяє вихованню патріотично налаштованих

громадян, які чітко усвідомлюють свою національну приналежність і культуру. Особлива увага приділяється захисту права на освіту українською мовою для дітей на тимчасово окупованих територіях. Організовано дистанційне навчання та інші формати, які дозволяють українським дітям зберігати зв'язок з рідною мовою навіть за умов обмеженого доступу до української освіти. Крім того, важливою є підтримка дітей, які були вимушено переселені і навчаються у школах за межами України. Організація навчального процесу для українських дітей за кордоном здійснюється через дистанційне навчання. До цієї ініціативи долучилися багато країн Європи, зокрема Польща, Німеччина, Чехія, Італія та інші.

Українська мова є важливим елементом інформаційної політики держави в умовах війни. Вона використовується як основний засіб комунікації в медіа для протидії пропаганді та дезінформації [3]. Держава активно підтримує україномовні медіа та інші інформаційні ресурси, що дозволяє забезпечувати громадянам доступ до правдивої інформації, яка відповідає національним інтересам. Також держава інвестує у незалежні медіа, які висвітлюють події в Україні для іноземної аудиторії. Це сприяє формуванню позитивного іміджу України за кордоном і зміцненню підтримки міжнародної спільноти [4, с. 14]. Протидія дезінформації з боку ворога здійснюється через формування єдиного інформаційного простору, де домінує українська мова. Це дозволяє уникнути розбіжностей і непорозумінь, які можуть виникати через різницю мов.

Мовна політика в умовах воєнного стану стикається з кількома важливими викликами, зокрема, культурний тиск на тимчасово окупованих територіях. На цих територіях агресор нав'язує свою мову і культуру, намагаючись знищити українську ідентичність [3]. Це становить серйозну загрозу для мовного і культурного різноманіття України. Забезпечення прав національних меншин. Попри необхідність підтримки української мови, держава також має захищати права національних меншин, забезпечуючи їм доступ до

освіти та культурного життя рідною мовою. Психологічна підтримка переселенців. Вимушено переселені особи часто стикаються з культурним шоком, а в деяких випадках – з мовними бар'єрами. Держава має забезпечити їм доступ до навчальних програм і культурних заходів українською мовою, щоб допомогти їм адаптуватися і зберегти національну ідентичність.

Перспективи мовної політики в Україні включають подальше зміцнення позицій української мови в суспільстві, підтримку культурних і освітніх проєктів, спрямованих на популяризацію української мови як в Україні, так і за її межами. Це допоможе консолідувати українське суспільство та забезпечити його стійкість перед викликами, які стоять перед країною.

Мовна політика в умовах воєнного стану є не лише питанням культурного розвитку, але й важливим фактором національної безпеки. Підтримка української мови як державної, її розвиток у всіх сферах суспільного життя, особливо в освіті та медіа, сприяють зміцненню єдності українського суспільства та протидії зовнішнім загрозам. Українська мова стала символом стійкості та патріотизму, і її захист та популяризація – це внесок у майбутнє суверенної та незалежної України.

Список використаних джерел

1. Про забезпечення функціонування української мови як державної : Закон України від 25.04.2019 р. № 2704-VIII. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text> (дата звернення: 14.04.2025).
2. Деякі питання організації здобуття загальної середньої освіти та освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні : наказ МОН від 28.03.2022 р. № 274. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua /rada/show/v0274729-22# Text> (дата звернення: 14.04.2025).

3. Інформація щодо мовної політики в умовах воєнного стану. *Міністерство культури та стратегічних комунікацій*. URL: <https://mcsc.gov.ua/derzhavna-movna-polityka/novyny/> (дата звернення: 14.04.2025).

4. Соколова С. Зміни у ставленні українців до мов на тлі повномасштабного вторгнення Росії в Україну. *Українська мова*. 2023. С. 3 – 19.

Ключові слова: національна ідентичність, протидія пропаганді, освіта українською, інформаційна політика, культурний тиск, національна безпека.

Keywords: national identity, countering propaganda, education in Ukrainian, information policy, cultural pressure, national security.

ІВАНОВ МИКИТА,

студент 1 курсу

*Миколаївського навчально-наукового інституту права
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – старший викладач Каліцева О. В.*

МОВНА ПОЛІТИКА ОКУПАЦІЙНОЇ ВЛАДИ НА ТЕРИТОРІЇ ХЕРСОНЩИНИ: СТАН, МЕХАНІЗМИ ВПЛИВУ, НАСЛІДКИ

Після початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну, особливої уваги набули питання збереження національної ідентичності, серед яких мовне питання стало одним із ключових. На тимчасово окупованих територіях, зокрема в Херсонській області, російська окупаційна влада розгорнула масштабну кампанію русифікації, яка супроводжувалася тиском на українську мову в усіх сферах суспільного життя. У цьому контексті дослідження мовної політики окупаційної влади має важливе значення

для розуміння масштабів лінгвоциду, механізмів впливу на свідомість населення та подальших наслідків для культурної ідентичності регіону.

Окупаційна влада на території Херсонщини здійснювала цілеспрямовану мовну політику, спрямовану на витіснення української мови та культури з публічного простору, що мало значні наслідки для місцевого населення [3]. Ці дії охоплювали різні сфери суспільного життя та мали на меті інтеграцію регіону в російський культурний та політичний простір [2].

Окупанти вилучали з закладів освіти підручники з історії України, української мови та літератури, знищували наочне обладнання та державну символіку. Вони намагалися впровадити освітній процес за російськими програмами [3].

Окрім вилучення українських підручників, окупаційна влада впроваджувала російські освітні стандарти, включаючи викладання історії з проросійським ухилом і змушуючи вчителів переходити на російську мову викладання, що формувало спотворене уявлення про події та сприяло русифікації молоді. Вони також погрожували батькам позбавленням батьківських прав, якщо ті не віддавали дітей до шкіл з російською програмою навчання [3].

Під час окупації російська влада вилучала з бібліотек україномовну патріотичну літературу [3]. Культурні заходи проводилися виключно російською мовою, а музичний репертуар складався з радянських та сучасних російських пісень. Це сприяло нав'язуванню російської культури та мови місцевому населенню [2].

Окупаційна влада захоплювала місцеві засоби масової інформації, замінюючи їх російськими пропагандистськими каналами. Наприклад, на частотах місцевих телеканалів транслиували російські програми [4]. Було налагоджено випуск пропагандистських газет, таких як «Надднепрянская правда», які безкоштовно розповсюджувалися серед населення [2].

Вся офіційна документація та діловодство велися російською мовою, що змушувало місцевих жителів використовувати її в

офіційних справах. Окупаційна адміністрація перейменовувала вулиці та населені пункти, надаючи їм російські назви, а також встановлювала радянську символіку, намагаючись відновити радянську ідентичність регіону [3].

Місцеві підприємці зазнавали тиску з вимогою використовувати російську мову в діловодстві та рекламі. Відмова від цього могла призвести до санкцій або закриття бізнесу [5].

Незважаючи на репресії, херсонці зберігали українську ідентичність і виявляли опір русифікації. Після звільнення регіону спостерігався масовий перехід на українську мову в повсякденному житті, активізація процесів дерусифікації та відновлення української символіки [2]. У Херсоні та ще 23 громадах були затверджені мовні програми, а також створено комісії з перейменування вулиць і просування української культури [1].

Таким чином російська окупаційна влада на Херсонщині послідовно здійснювала політику русифікації, намагаючись витіснити українську мову та культуру з усіх сфер суспільного життя. Попри репресії, мешканці регіону зберігали свою українську ідентичність і після звільнення активно включилися у процес відновлення української мови, національної символіки та культурного простору. Це яскраво свідчить про незламність національної свідомості та рішучість громади протистояти інформаційно-культурному тиску.

Список використаних джерел

1. Деокупована Чорнобаївка та ще 23 громади Херсонщини затвердили мовні програми. *Уповноважений із захисту державної мови*. URL: <https://mova-ombudsman.gov.ua/news/deokupovana-chornobaivka-ta-shche-23-hromady-khersonshchyny-zatverdyly-movni-prohramy> (дата звернення: 14.04.2025).
2. «Масово переходять на українську»: мовна політика на деокупованій Херсонщині. *Радіо Свобода*. URL:

<https://www.radiosvoboda.org/a/novyny-pryazovya-movna-polityka-kherson/32427640.html> (дата звернення: 14.04.2025).

3. Наступ на мову. На окупованих територіях Херсонської та Запорізької областей найбільше фактів лінгвоциду. *Гривна.ua*. URL: <https://grivna.ua/publikatsii/nastup-na-movu-na-okupovanih-teritoriyah-hersonskoyi-ta-zaporizkoyi-oblastey-naybilshe-faktiv-lingvocidu> (дата звернення: 14.04.2025).

4. «Українська мова рятувала херсонців під час окупації». Як впроваджують мовні програми на півдні України? *Радіо Свобода*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/novyny-pryazovya-movni-prohramy-na-pivdenniy-khersonshchyni-zaporizhzhya/32863169.html> (дата звернення: 14.04.2025).

5. Що на Херсонщині: повзуча окупація і надія на контрнаступ та звільнення території. *LB.ua Дорослий погляд на світ*. URL: https://lb.ua/blog/npsz/529113_shcho_hersonshchini_povzucha_okupatsiya_i.html (дата звернення: 14.04.2025).

Ключові слова: дерусифікація, культурна ідентичність, лінгвоцид, окупація, опір населення, освіта, пропаганда, русифікація.

Keywords: derussification, cultural identity, linguicide, occupation, civil resistance, education, propaganda, russification.

ІМШЕНИЦЬКА ТЕТЯНА,

студентка 2 курсу

*Миколаївського навчально-наукового інституту права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

Науковий керівник – старший викладач Каліщева О. В.

РОЛЬ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Українська мова завжди була і залишається одним із

найважливіших символів національної ідентичності та культурної спадщини України. Її історія нерозривно пов'язана з розвитком державності, формуванням національних традицій та збереженням культурної унікальності. У контексті сучасних глобальних процесів та стрімкого руху до інтеграції з європейським співтовариством, питання підтримки та розвитку української мови набуває надзвичайної актуальності. Євроінтеграція України відкриває нові перспективи для модернізації державних інституцій, економіки, освіти та культури. Однак цей процес супроводжується і численними викликами, зокрема й у сфері мовної політики. Успішна інтеграція можлива лише за умови гармонійного поєднання національних цінностей із стандартами, прийнятими в Європейському Союзі. Тому українська мова стає не лише засобом комунікації, а й стратегічним ресурсом, який сприяє формуванню позитивного іміджу країни на міжнародній арені та зміцненню внутрішнього культурного фундаменту. У цій доповіді розглядаються основні напрями впливу євроінтеграційних процесів на розвиток української мови. Акцент зроблено на аналізі її ролі у збереженні національної ідентичності та історичної пам'яті. Окрему увагу приділено державній мовній політиці в контексті європейської інтеграції, зокрема реформам у сферах освіти, медіа та законодавства. Також проаналізовано вплив європейських стандартів на впровадження інноваційних підходів до мовного розвитку. Завершальним аспектом дослідження є виявлення основних викликів, що постають перед українською мовою в умовах глобалізації, а також окреслення перспектив її подальшого утвердження.

1. Мова є не лише засобом комунікації, а й основою культурного, політичного та суспільного розвитку нації. Українська мова відіграє важливу роль у збереженні історичної пам'яті та формуванні спільних цінностей громадян України [5, с. 90]. У періоди історичних викликів мова була засобом консолідації суспільства та збереження національної самобутності. Європейська спільнота визнає важливість мовної ідентичності як основи стабільного розвитку

демократичних держав. У країнах ЄС активно підтримується використання державних мов, що сприяє збереженню культурної спадщини та розвитку національної ідентичності [4, с.46]. Таким чином, утвердження української мови є одним із важливих напрямів державної політики в умовах євроінтеграції.

2. Державна мовна політика України спрямована на захист і розвиток української мови відповідно до європейських демократичних принципів. Основним законодавчим актом, що регулює функціонування мови, є Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної». Він визначає українську мову як єдиний засіб офіційного спілкування в державному управлінні, освіті, медіа та сфері послуг. Реформи у сфері освіти та культури сприяють поширенню української мови. Важливим кроком стало запровадження мовних квот на телебаченні та радіо, що сприяло значному збільшенню частки українськомовного контенту [6, с. 123]. Водночас в Україні діють програми підтримки мов національних меншин, що відповідає принципам ЄС щодо захисту мовного різноманіття [1, с. 201].

3. Європейський Союз активно підтримує політику мовного різноманіття, що закріплено в Європейській хартії регіональних мов або мов меншин та низці інших нормативних актів [3, с. 102]. Важливим аспектом євроінтеграції є адаптація українського законодавства до європейських мовних стандартів. Україна впроваджує європейські підходи до мовної освіти, що дозволяє громадянам не лише вдосконалювати знання державної мови, а й опановувати іноземні мови. [4, с. 53]. Це є важливим фактором для успішної інтеграції українців у європейський соціокультурний простір. Державна підтримка україномовного контенту також є важливим напрямом, адже інформаційна політика ЄС передбачає створення умов для розвитку національного мовного простору. Україна активно розвиває українськомовні медіа, літературу та кіноіндустрію, що сприяє утвердженню мови у сфері культури та мистецтва.

4. Попри значні досягнення у розвитку мовної політики, Україна стикається з рядом викликів. Серед основних проблем можна виділити: вплив іншомовного контенту та домінування іноземних мов у деяких сферах суспільного життя; необхідність посилення україномовного середовища в цифровій сфері; адаптацію української мови до викликів глобалізації, зокрема щодо сучасних технологій та термінології; потребу у подальшому розвитку освітніх програм, що сприяють підвищенню рівня володіння українською мовою серед громадян. Для подолання цих викликів необхідно посилювати підтримку державної мови через сучасні освітні та інформаційні ініціативи. Важливим напрямом є інтеграція української мови у європейський простір через культурні та наукові проекти, міжнародну співпрацю та популяризацію української літератури й мистецтва на світовій арені [5, с.100]. Перспективним є також розширення можливостей для вивчення української мови у країнах ЄС, що дозволить покращити міжнародну комунікацію та сприятиме культурному діалогу між Україною та європейськими партнерами [2, с. 305].

Отже, ключовою в національній ідентичності є українська мова, як невід’ємна частина культурної спадщини та національної самосвідомості. Її розвиток сприяє зміцненню державності та формуванню позитивного іміджу країни як на внутрішньому, так і на міжнародному рівні. Процес інтеграції з Європейським Союзом стимулює модернізацію мовного законодавства та впровадження нових стандартів у сфері освіти, медіа та культури. Це сприяє підвищенню якості мовного середовища та конкурентоспроможності української мови. Європейські стандарти сприяють впровадженню інноваційних підходів у розвиток мови. Водночас глобалізація та багатомовність вимагають узгоджених дій держави та суспільства для подолання викликів, пов’язаних із збереженням культурної самобутності. Для забезпечення успішної інтеграції та зміцнення позицій української мови на міжнародній арені потрібна синергія між

державними ініціативами, освітніми реформами та підтримкою культурних ініціатив. Лише за умови узгодженості цих напрямків можна досягти стабільного розвитку мовної сфери. Таким чином, роль української мови в процесі євроінтеграції є визначальною як для збереження національної ідентичності, так і для подальшого соціально-економічного розвитку країни. Гармонізація національних традицій із європейськими стандартами відкриває нові можливості для модернізації мовної політики та зміцнення позицій України на міжнародній арені.

Список використаних джерел

1. Сидоренко О. М. Українська мова та євроінтеграція: виклики і перспективи. Київ : Наукова думка, 2020. 256 с.
2. Іваненко П. П. Українська мова в умовах євроінтеграції: соціокультурні та політичні аспекти. Харків: Фоліо, 2019. 312 с.
3. Гриценко Н. А. Мовна політика України: від пострадянського простору до європейської інтеграції. Одеса: Астропринт, 2020. 198 с.
4. Коваль І. І. Мова і культура у процесі євроінтеграції України // Мовознавство. 2021. № 12(4). С. 45 – 56.
5. Павленко В. О. Роль державної мови в інтеграційних процесах України // Лінгвістичні студії. 2022. № 15(3). С. 88 – 101.
6. Куліш О. В. Мовні реформи в Україні: проблеми і перспективи в контексті євроінтеграції // Наукові праці університету. 2018. № 14(2). С. 120 – 132.

Ключові слова: євроінтеграція, ідентичність, мовна політика, культурна спадщина.

Keywords: European integration, identity, language policy, cultural heritage.

ГРИШИНА КАТЕРИНА,

студентка 1 курсу

*Миколаївського навчально-наукового інституту права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

Науковий керівник – старший викладач Каліцева О. В.

ПРОБЛЕМИ ТА ВИКЛИКИ В ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ МОВНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Мовне законодавство є інструментом для збереження національної ідентичності та сприяння інтеграції різних етнічних груп у суспільство. Проте, цей процес часто стикається з низькими проблемами та викликами, які зумовлені як об'єктивними соціальними, економічними, і політичними чинниками.

В умовах війни, питання мови набуло особливої гостроти. Російська агресія, яка супроводжується пропагандою та дезінформацією, створює додаткові виклики для захисту української мови. Також особливо актуальною ця тема стає в країнах із багатонаціональним складом населення, де мовні питання можуть впливати на міжетнічні відносини, зменшення інтеграції та формування національної єдності. Через це починається ряд проблем з мовною політикою. У нашій державі такі питання регулює Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної».

В Україні питання мовної політики та законодавчого регулювання є особливо актуальними, оскільки країна є багатонаціональною та має довгу історію боротьби за збереження своєї національної ідентичності.

Наразі держава працює над вдосконаленням мовної політики. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» встановлює вимоги щодо використання української мови в державних установах, освітніх закладах, засобах масової інформації,

послугах та інших галузях. Також Конституцією України закріплено, що українська мова єдина державна мова.

Особам, що займають вищі державні посади або працюють у правовій сфері, необхідно володіти мовою на високому рівні (C1 – C2), що демонструє професійну підготовленість до виконання обов’язків та забезпечує якісне обслуговування громадян [1].

Українське законодавство про мовну політику спрямоване на забезпечення функціонування української мови як єдиної державної, одночасно захищаючи права національних меншин.

В Україні однією з основних проблем залишається забезпечення доступу до якісного навчання українською мовою в російськомовних регіонах. Як зазначив Юрій Поліщук «Російська імперія прагнула знищити колективну пам’ять українців, їхню мову як її засадничий елемент, культуру, довести їм, що «малороси (українці) це ті ж самі великороси (росіяни)». Тому дослідження проблем «хто такі українці?», що являє собою українська мова, незважаючи на надзвичайний тиск, зберегти її, є надзвичайно актуальним» [2, с. 2]. Кожен громадянин повинен знати та розуміти державну мову.

Мовна тематика часто використовується як інструмент політичних маніпуляцій, що створює штучні конфлікти між різними групами населення та гальмує процес об’єднання суспільства навколо державної мови. Одним із ключових викликів залишається якісне впровадження існуючих законодавчих норм та подолання перешкод, які виникають на шляху їх імплементації.

Потрібно створити ефективну систему моніторингу дотримання мовного законодавства з чіткими санкціями за порушення. Це може включати підвищення відповідальності роботодавців у державних установах та підприємствах за дотримання норм, а також налагодження зворотного зв’язку для громадян, які можуть інформувати про випадки порушень.

У закладах освіти варто активно впроваджувати інтерактивні технології та методики, які зроблять навчання більш привабливим та

доступним. Необхідно також активно підтримувати діалог між представниками різних етнічних груп з метою уникнення міжетнічних конфліктів. Цей діалог допоможе глибше усвідомити культурні особливості різних груп населення та сприятиме інтеграції мовної політики.

Як зазначила М. О. Шульга: «Аналіз рівня мовної компетентності населення, впливу на мову мислення особистості мови батьків, соціального середовища, навчання у школі, вузі чи іншому навчальному закладі показав, що багато з тих чинників, які впливають на формування рідної мови особистості, мають об'єктивний характер і залежать не від її бажання і волі, а від тих соціальних умов і обставин, в яких вона проживала або в яких живе тепер» [3, с. 124].

Розвиток мовної політики потребує комплексного підходу, що враховує культурні, соціальні та політичні особливості країни. Виконання мовного законодавства є важливим елементом формування національної ідентичності та єдності суспільства. Реалізація запропонованих шляхів вдосконалення імплементації мовного законодавства дозволить зміцнити позиції державної мови, сприяти культурному розвитку та забезпечити комфортний мовний простір для всіх громадян України.

Попри наявні проблеми, поступове вдосконалення механізмів реалізації мовного законодавства може сприяти зростанню національної свідомості та забезпеченню рівного доступу до мовної освіти для всіх громадян.

Список використаних джерел

1. Про забезпечення функціонування української мови як державної : Закон України від 25.04.2019 р. No 2704-VIII. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text> (дата звернення: 06.05.2025).

2. Поліщук Ю. Мовна політика російської влади в Україні (кінець XVIII – середина XIX ст.). *Наукові записки*. 2015. № 4 (78). С. 218 – 237.
3. Шульга М. Мовні преференції населення у сфері ЗМІ та культури. *Мовна ситуація в Україні: між конфліктом і консенсусом*. 2008. С. 124 – 144.

Ключові слова: мовне законодавство, національна ідентичність, державна мова, культурні особливості, мовний простір, соціальне середовище.

Keywords: language legislation, national identity, state language, cultural characteristics, language environment, social environment.

ОПАЛКО ДАНІЛ,

студент 2 курсу

*Миколаївського навчально-наукового інституту права
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – старший викладач Каліцева О. В.*

МОВНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Сучасна мовна політика України є одним із ключових чинників державотворення, формування національної ідентичності та інтеграції в європейське співтовариство. З кінця XX століття мовне питання в Україні перебуває в центрі суспільних дискусій, зокрема між тими, хто наполягає на необхідності утвердження української мови у всіх сферах життя, і тими, хто під прикриттям ліберальних європейських цінностей прагне зберегти статус-кво, що склався внаслідок колоніального минулого. Особливе місце в цій дискусії займає Європейська хартія регіональних або міноритарних мов, положення якої свого часу

використовувалися проросійськими силами для гальмування мовного відродження.

Актуальність теми зростає в умовах повномасштабної російської агресії, яка стала каталізатором посилення ролі української мови як символу єдності, спротиву та відмежування від ідеології «руського мира». Перехід багатьох громадян на українську мову у повсякденному житті свідчить про глибокі зрушення у мовній свідомості суспільства. У цьому контексті мовна політика України набуває нових сенсів: вона стає не лише елементом гуманітарної політики, а й стратегічним інструментом на шляху до Європейського Союзу, де збереження мовного розмаїття має поєднуватися з повагою до державної мови та національної цілісності [2]. З одного боку, Конституція України закріплює стратегічний курс держави на вступ до Європейського Союзу і НАТО. В умовах євроінтеграції, коли англійська мова відіграє провідну роль у міжнародній комунікації, актуалізується потреба адаптації українського законодавства до європейських мовно-культурних стандартів. Це знаходить підтвердження і в Преамбулі до Конституції, де наголошено на європейській ідентичності українського народу, а також зафіксовано незворотність обраного європейського та євроатлантичного вектора розвитку. З іншого боку, мовна політика України чітко демонструє прагнення до деколонізації, зокрема – відмежування від російського мовного впливу, про що свідчить ухвалення Закону України «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімів», який засвідчує системний характер русифікаторських практик, що мали місце впродовж тривалого історичного періоду [4].

Б. Ажнюк у своїх дослідженнях акцентує на тісному зв'язку між мовною ідентичністю громадян та їхньою геополітичною орієнтацією. Зокрема, він вказує, що переважна більшість прихильників вступу України до ЄС і НАТО є україномовними, тоді як серед опонентів євроатлантичного курсу домінують російськомовні громадяни [2]. Цей поділ не є штучним – україномовні громадяни традиційно

орієнтуються на європейські цінності, підкреслюючи свою приналежність до української національної ідентичності, тоді як російськомовні нерідко залишаються у сфері впливу російського інформаційно-культурного простору.

У статті Г. Євсєєвої розглядаються ключові аспекти державної мовної політики України в контексті євроінтеграційних процесів. Дослідниця акцентує увагу на наявності мовного бар'єра між Україною та країнами ЄС, що ускладнює міждержавну та міжкультурну комунікацію. Євсєєва також наголошує на недостатній готовності українського суспільства до повноцінної участі у європейському комунікативному просторі та вказує на потребу перегляду освітньої політики, зокрема у сфері вивчення іноземних мов [3].

Аналізуючи ситуацію мультилінгвізму в сучасній Україні, можна виокремити кілька ключових рівнів його прояву. Перш за все, це географічний мультилінгвізм, зумовлений сусідством із багатьма країнами, що історично сприяло формуванню мовно-культурних контактів між різними етносами. У результаті виникає суспільний мультилінгвізм – мовна взаємодія між представниками різних національностей: українцями, росіянами, поляками, угорцями, румунами тощо. На цьому тлі формуються моделі мовного співіснування, які можуть набувати як форм консенсусу, так і конфлікту, коли одна мова намагається домінувати над іншою. Наступним аспектом є індивідуальний мультилінгвізм, або плюрилінгвізм – здатність та необхідність окремої особи опановувати кілька мов. У контексті України це передусім потреба у володінні англійською як мовою міжнародної комунікації, а також польською, німецькою, російською як мовами регіонального значення або через історико-культурну близькість. Таким чином, плюрилінгвізм в Україні формується не лише під впливом глобалізаційних тенденцій, а й як відповідь на локальні потреби й обставини.

Особливістю українського мультилінгвізму є його нерівномірність і фрагментарність, що відображає глибоку

соціокультурну поляризацію. Залежність мовного вибору від регіону проживання часто корелюється з відмінностями у цінностях, ідентичності та навіть політичних орієнтирах громадян. У східних і південних регіонах переважає вплив російської мови, тоді як у західних – польської, угорської чи румунської. Це, своєю чергою, породжує виклики для формування цілісної національної ідентичності та поглиблює розрив у внутрішньому мовному діалозі. Водночас, відсутність чіткої нормативної бази щодо регулювання мовної багатоманітності лише посилює хаотичність у сфері внутрішньої та зовнішньої комунікації. Саме тому, актуальною є потреба у створенні інституціонального мультилінгвізму – системного підходу до управління мовною політикою, що забезпечить баланс між державною мовою та мовами національних меншин, визначить пріоритети, ролі та функції кожної з них у суспільстві.

Науковці зазначають, що мультилінгвізм в Україні – не лише реалія, а й стратегічний ресурс, що потребує цілеспрямованої політики, здатної перетворити мовне розмаїття з чинника поділу на інструмент згуртування та інтеграції в європейський комунікативний простір [5].

У світлі глобалізаційних процесів та активного просування євроінтеграційного курсу України, Закон України «Про застосування англійської мови в Україні» став ще одним свідченням незворотності цивілізаційного вибору українців на користь європейської та євроатлантичної інтеграції. Його ухвалення було покликане активізувати входження України в європейський комунікативний простір шляхом підвищення ролі англійської мови в освіті, науці, туризмі та міжнародному бізнесі [1]. Водночас обговорення положень закону викликало хвилю критики серед громадськості, оскільки деякі пункти трактувалися як потенційна загроза позиціям української мови як єдиної державної. Зокрема, суперечливим стало положення щодо демонстрації фільмів мовою оригіналу з українськими субтитрами, що сприймалося як відхід від усталених норм мовної політики. У результаті суспільного резонансу відповідну норму було вилучено, що

засвідчило вплив громадської думки на формування мовного законодавства [4].

Дедалі більше громадян України, незалежно від етнічного походження, впевнено й невимушено користуються українською мовою в публічному просторі. Це явище свідчить не лише про зростання мовної свідомості, а й про зміцнення української мови як об'єднавчого елементу політичної нації. Вона перетворюється на мову не окремого етносу, а всього українського народу в конституційному сенсі. Для багатьох перехід з російської мови на українську став символічним кроком – проявом підтримки національного курсу, європейських цінностей та розриву з колоніальним минулим [2].

Українська мова поступово утверджується як важливий чинник громадянської єдності, долаючи етнічні межі та сприяючи формуванню спільного комунікативного простору. У цьому контексті мовна політика країни все більше наближається до європейських стандартів, де мова розглядається не лише як носій культури, а й як інструмент доступу до інформації, участі в суспільному житті та реалізації прав громадян. Людина, яка не володіє державною мовою, фактично опиняється поза межами повноцінної взаємодії з державою. На відміну від традиційного етноцентризму, європейська модель акцентує на створенні мовного середовища, доступного для всіх членів політичної спільноти.

Список використаних джерел

1. Про застосування англійської мови в Україні : Закон України від 04.06.2024 № 3760-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3760-20#Text> (дата звернення: 21.05.2025).
2. Ажнюк Б. М. Мовна політика в Україні і перспективи євроінтеграції. *Мовознавство*. 2022. № 6. С. 15 – 33. DOI 10.33190/0027-2833-327-2022-6-002 (дата звернення: 19.04.2025).
3. Євсєєва Г. П. Державна мовна політика в Україні в контексті євроінтеграційних процесів. *Теорія та практика державного*

- управління. 2011. Вип. 1 (32). С. 398 - 402. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Trpu_2011_1_63 (дата звернення: 21.05.2025).
4. Панасенко Є. О. Проблеми формування державної мовної політики України в контексті європейської інтеграції. *Вісник Полтавського державного аграрного університету. Серія «Публічне управління та адміністрування»*. Полтава, 2024. № 1. С. 3 - 7. URL: DOI <https://doi.org/10.32782/pdau.pma.2024.1.1> (дата звернення: 19.04.2025).
5. Панасенко Є. О. Мультилінгвізм як євроінтеграційний і глобалізаційний чинник в умовах сучасної України. *Вчені записки ТНУ ім. В.І. Вернадського. Серія: Державне управління*. Київ: ТНУ імені В.І. Вернадського, 2019. Том 30 (69) No 4. С. 98–105. DOI <https://doi.org/10.32838/2663-6468/2019.4/18> (дата звернення: 21.04.2025).

Ключові слова: національна ідентичність, європейська інтеграція, мовна свідомість, мультилінгвізм, русифікація, Європейська хартія регіональних мов, мовна єдність.

Keywords: national identity, European integration, linguistic consciousness, multilingualism, Russification, European Charter for Regional Languages, linguistic unity.

**ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ТА БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ В
ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

ГЕВАК РОМАН,

студент 2 курсу

*Миколаївського навчально-наукового інституту права
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – викладач Дудукіна А. О.*

**ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ЯК НЕВІД'ЄМНА ЧАСТИНА
НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ**

Фізична культура є важливою складовою національної культури кожного народу, оскільки вона формує не лише фізичний, а й морально-етичний, духовний і світоглядний рівень особистості. У контексті українського суспільства вона традиційно сприймалась як засіб зміцнення здоров'я, формування сили волі, витривалості, патріотизму та національної самосвідомості. Саме тому, розгляд фізичної культури в контексті національної спадщини України є надзвичайно актуальним.

Історичні джерела засвідчують, що українці здавна надавали великого значення фізичному розвитку. У різні історичні періоди фізична активність українського народу відображалася у вигляді обрядів, звичаїв, військової підготовки, трудової діяльності. Зокрема, в період козацтва фізичні вправи, бойові ігри, змагання з силових дисциплін мали не лише утилітарне значення, а й культурне. Козак вважався ідеалом сили, витривалості та честі, а його фізична

підготовка була невід’ємною частиною виховання. Такі традиції формували цінності, які передавались наступним поколінням.

Значну культурну цінність становлять народні рухливі ігри, змагання, танці, що тісно пов’язані з обрядовістю. Вони виступали не тільки як форма дозвілля, а й як засіб виховання дітей та молоді в дусі взаємоповаги, чесності, витримки. Як зазначають дослідники, фізична культура українського народу має чітку періодизацію, яка відображає її трансформацію від елементу щоденного побуту до об’єкта культурного збереження [3].

Національна ідентичність формується через багато складових – мову, релігію, традиції, мистецтво, але також і через фізичну культуру. Саме вона, на думку Кузьменка І. та Жука В., створює ґрунт для гармонійного розвитку молоді, сприяючи не лише формуванню здорового тіла, але й морально-патріотичних якостей [4]. Через участь у народних іграх, спортивних змаганнях та обрядах молодь засвоює історичну пам’ять народу, його звичаї та моральні орієнтири. Такі елементи культури дозволяють відчувати себе частиною великої історичної спільноти.

Особливо важливу роль відіграє впровадження елементів народної фізичної культури у сучасний освітній процес. У дослідженні Винничука О. розкривається досвід Буковини, де фізична культура інтегрувалась у навчальні програми вже наприкінці ХІХ – початку ХХ століття. Ця практика, як зазначає дослідник, сприяла гармонійному поєднанню освітніх та виховних функцій фізичної активності, спрямованої на розвиток особистості [5]. Сьогодні така практика набуває нового значення в умовах зміцнення української національної ідентичності.

У наш час, коли українське суспільство стикається з викликами глобалізації, фізична культура повинна не тільки відповідати сучасним стандартам здорового способу життя, а й залишатися носієм національного духу. У цьому контексті важливо не лише зберігати традиційні форми фізичної активності, а й творчо їх адаптувати до

нових умов. Потужний О. В. та Мурай О. В. підкреслюють значення саме народної фізичної культури як чинника, що здатний зберегти зв'язок між поколіннями та виховати молодь у дусі національної гідності [1].

Таким чином, фізична культура виступає як багатфункціональне явище – вона не лише забезпечує фізичний розвиток, а й є засобом соціалізації, культурного спадкоємства, патріотичного виховання. Її зв'язок із національними традиціями, обрядами та світоглядом народу підтверджує, що вона є органічною частиною української культурної ідентичності. Відродження й підтримка таких форм фізичної культури в умовах сьогодення є ключовим чинником збереження національної самобутності та духовної єдності українського народу.

Список використаних джерел

1. Потужний О. В., Мурай О. В. Впровадження української народної фізичної культури в навчально-виховний процес дітей і молоді. *Молодь і ринок*. 2017. № 6 (149). С. 29 – 33.
2. Мандюк А., Петришин Ю. Фізична культура в українській народній обрядовості. *Мистецтво і освіта: традиції та сучасність* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Львів, 2017. С. 158 – 161.
3. Приступа Є. Н., Олексюк М. М. Основи періодизації української народної фізичної культури. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації*. 2019. Вип. 7. С. 45 – 50.
4. Кузьменко І., Жук В. Традиції українського народу як феномен гармонійного фізичного виховання молоді. *Теорія та методика фізичного виховання*. 2023. № 1. С. 49 – 54.
5. Винничук О. Фізична культура в освітній практиці Буковини кінця ХІХ – початку ХХ століття. *Наукові записки ТНПУ. Серія: Педагогіка*. 2022. № 3. С. 82–88.

Ключові слова: фізична культура, національна культура, український народ, історична спадщина, патріотичне виховання, народні ігри, традиції, національна ідентичність, освітній процес, молодь.

Keywords: physical culture, national culture, Ukrainian people, historical heritage, patriotic education, folk games; traditions; national identity, educational process, youth.

ГРИНИШАК АНГЕЛІНА,

студентка 2 курсу

*Миколаївського навчально-наукового інституту права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

Науковий керівник – викладач Дудукіна А. О.

ЗДОРОВ'Я, САМОПОЧУТТЯ ТА ТРАВМИ ВІЙНИ УКРАЇНСЬКОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Війна глибоко впливає на всі сфери життя української молоді, зокрема на її фізичне та психічне благополуччя. Студенти, як активна й уразлива частина суспільства, зіштовхуються з багатьма викликами: вимушеним переселенням, фінансовими труднощами, втратою рідних, постійною напругою та невизначеністю. В умовах таких потрясінь особливої актуальності набуває дослідження впливу війни на молоде покоління, а також пошук ефективних стратегій підтримки та відновлення.

Сьогодення суттєво впливає на фізичне та психічне здоров'я студентів, які змушені жити в умовах постійної небезпеки, невизначеності та втрат. Фізичне здоров'я погіршується через травми, отримані під час бойових дій, стрес, недосипання та погіршення умов життя. Постійні сирени, перебої з електроенергією та водопостачанням, відсутність можливості повноцінного харчування

призводять до виснаження організму. Постійне нервове напруження викликає головний біль, порушення сну, проблеми з серцево-судинною системою та шлунково-кишковим трактом [2, с. 17].

Психологічний стан молоді також зазнає серйозних негативних змін. Тривожність, страх, депресія, емоційне вигорання стають поширеними явищами. Постійний стрес та невизначеність майбутнього можуть викликати панічні атаки, апатію та втрату мотивації до навчання. Втрата рідних, друзів чи домівки, вимушене переселення або окупація рідного міста призводять до посттравматичного стресового розладу [2, с. 20].

Студентська молодь демонструє високу здатність до адаптації, проте потребує додаткової підтримки з боку навчальних закладів, суспільства та держави. Психоосвіта, психологічні консультації та програми розвитку стресостійкості допомагають мінімізувати негативний вплив війни на психіку молоді [2].

Психологічні травми війни можуть мати довготривалі наслідки, впливаючи на особистість, поведінку та соціальну адаптацію людини. Бессель ван дер Колк у своїй праці «Тіло веде лік» пояснює, що психотравми змінюють не лише свідомість, а й фізіологію людини. Постійне перебування в стані напруги формує у мозку стійкі реакції на стресові фактори. Виникає гіперчутливість до різких звуків, порушується сон, з'являються раптові напади паніки. Людина може відчувати емоційну відстороненість, відчуття безнадії або агресії [1, с. 11].

Подолання психотравм вимагає комплексного підходу. Когнітивно поведінкова терапія, тілесно-орієнтовані методи, групові сесії допомагають відновити емоційну рівновагу. Важливу роль відіграють техніки самодопомоги: дихальні вправи, фізична активність, творчі практики. Соціальна підтримка друзів, сім'ї та спільнот сприяє емоційному відновленню. Жигайло наголошує, що студентам необхідний доступ до кваліфікованих спеціалістів, а також можливість навчатися у середовищі, яке сприяє їхньому

психологічному благополуччю [1, с. 20]. Освітні установи можуть проводити тренінги з управління стресом, організовувати групи психологічної підтримки та надавати ресурси для психічного відновлення.

В умовах війни студентам важливо мати стратегії, які допоможуть їм підтримувати психічне здоров'я та зберігати стійкість до стресових ситуацій. На рівні освітніх установ необхідно створювати програми психологічної підтримки. Важливо забезпечити доступ до консультацій фахівців, організовувати зустрічі з психологами, проводити лекції та тренінги щодо управління емоціями та подолання стресу. Гнучкий підхід до навчання, зокрема можливість дистанційної освіти та адаптація навчальних планів, допомагає студентам зберігати мотивацію до навчання та уникати перевантаження. Особисті стратегії також відіграють важливу роль у підтримці психічного здоров'я.

Варто зазначити, що фізична активність є потужним інструментом для покращення психологічного стану, особливо в умовах стресу та травматичних переживань. Тому, існує декілька способів, як саме фізичні вправи можуть допомогти. Регулярні фізичні вправи сприяють зниженню рівня гормонів стресу в організмі, таких як кортизол. Водночас фізична активність стимулює виробництво ендорфінів – так званий гормон щастя. Крім того, вправи сприяють покращенню якості сну, що є важливим для покращення психологічного стану людини. Навіть фізичне навантаження допомагає відволіктися від тривожних думок, особливо під час занять рекреаційною діяльністю, яка поєднує відпочинок з руховою активністю.

Досягнення спортивних цілей, покращення фізичної форми та відчуття сили позитивно впливають на самооцінку та впевненість у собі. Крім того, групові заняття спортом або командні ігри сприяють соціальній взаємодії та підтримці, що є важливим чинником психологічного благополуччя [3, с. 41]. Важливо пам'ятати, що вибір виду фізичної активності має бути індивідуальним і приносити

задоволення. Це може бути що завгодно: від прогулянок на свіжому повітрі та йоги до танців чи силових тренувань.

Головне – регулярність та помірність навантажень, тому що від цих факторів залежить психічне та фізичне здоров'я людини. Обмеження споживання новин зменшує інформаційне перенасичення та допомагає уникнути надмірного занепокоєння. Спілкування з друзями, участь у волонтерських ініціативах або творчих проектах дають можливість залишатися активними та підтримувати відчуття причетності до суспільства.

Список використаних джерел

1. Ван дер Колк Б. Тіло веде лік. Як лишити психотравми в минулому / пер. з англ. О. Мельник. Київ: Vivat, 2021. 544 с.
2. Жигайло Н. Формування психологічної стійкості студентів ЗВО під час війни. *Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки*. 2022. Вип. 14. С. 3 – 14.
3. Мерзлякова О. Освітньо-психологічний супровід матерів і дітей Харківщини під час літніх канікул. *Психічне здоров'я в умовах війни: шляхи збереження та відновлення* : зб. матеріалів І Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 13 жовт. 2023 р.) Вісник НУБіП України. 2022. С. 39 – 41.

Ключові слова: українська студентська молодь, війна, психічне здоров'я, посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), психологічна стійкість, травма, адаптація, підтримка, реабілітація, стрес, емоційне вигорання.

Keywords: Ukrainian students, war, mental health, post-traumatic stress disorder (PTSD), psychological resilience, trauma, adaptation, support, rehabilitation, stress, emotional burnout.

МАТКОВСЬКИЙ АНДРІЙ,

студент 2 курсу

*Миколаївського навчально-наукового інституту права
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – викладач Дудукіна А. О.*

УЧАСТЬ МИКОЛАЇВСЬКИХ СПОРТСМЕНІВ У ОЛІМПІЙСЬКИХ ІГРАХ – 2024

Літні Олімпійські ігри 2024 року, що проходили у Парижі, стали значущою подією не лише у світовому спортивному просторі, але й у контексті репрезентації регіонального потенціалу України. Особливу увагу привертає участь спортсменів із Миколаївської області – регіону, який має глибокі історичні традиції розвитку фізичної культури та спорту. Попри невелику кількість офіційно делегованих учасників, Миколаївщина гідно представлена в низці дисциплін, що свідчить про ефективність її спортивної системи та потужну підготовчу базу.

Аналіз участі миколаївських спортсменів в Олімпійських іграх 2024 року дає можливість з'ясувати основні чинники успішної підготовки атлетів, окреслити роль навчальних та спортивних інституцій, а також висвітлити значення регіонального внеску в загальнонаціональні досягнення. У центрі уваги – не лише окремі особистості, але й цілісна система, що дозволяє виховувати спортсменів світового рівня.

Літні Олімпійські ігри 2024 року стали не лише ареною найвищих спортивних досягнень, але й майданчиком для репрезентації потенціалу окремих регіонів України на світовому рівні. Особливе місце серед них займає Миколаївська область, яка представила на змаганнях потужну когорту спортсменів – як офіційних представників регіону, так і вихованців місцевих спортивних шкіл, які нині виступають за інші області чи збірну України загалом.

Миколаївська область має глибокі історичні та культурні традиції, що стали підґрунтям для становлення і розвитку регіонального спортивного руху. Ще з другої половини XX століття Миколаїв визначався як один із важливих центрів підготовки спортсменів, особливо у видах спорту, що передбачають розвиток витривалості, координації та технічної майстерності. Географічне розташування регіону, доступ до водних ресурсів, а також інфраструктура морського та річкового транспорту сприяли формуванню унікальної школи водних видів спорту – насамперед, стрибків у воду, веслування на байдарках і каное, плавання.

Інституційну основу розвитку олімпійського руху в регіоні становить обласне відділення Національного олімпійського комітету України, яке виступає координатором усіх етапів підготовки спортсменів до міжнародних змагань, у тому числі – до участі в Олімпійських іграх.

Участь миколаївських спортсменів в Олімпійських іграх 2024 року стала результатом системної багаторічної роботи не лише тренерів і спортсменів, а й управлінців, освітян, науковців, меценатів, журналістів, що разом формують спортивну політику регіону як частину державної гуманітарної стратегії.

Аналіз спортивної участі миколаївських атлетів у програмі XXXIII літніх Олімпійських ігор 2024 року в Парижі дозволяє констатувати репрезентативність регіону в чотирьох фундаментальних видах спорту: стрибки у воду, фехтування, художня гімнастика та греко-римська боротьба. Така широта представлених дисциплін свідчить про поліфункціональний характер спортивної підготовки в області, а також про наявність глибоких традицій спеціалізованого тренувального процесу на рівні дитячо-юнацьких спортивних шкіл, факультетів фізичного виховання та профільних структур олімпійського резерву [3].

Одним із найвиразніших прикладів сучасної школи стрибків у воду є виступ Данила Коновалова – майстра спорту міжнародного

класу, багаторазового чемпіона України та Європи, що спеціалізується на синхронних стрибках з 3-метрового трампліну. Його підготовка в межах регіональної системи, а також подальший перехід до національної збірної демонструє високий ступінь вертикальної інтеграції вітчизняної спортивної структури.

Особливе місце в олімпійській делегації України займає Олексій Середа – наймолодший чемпіон Європи зі стрибків у воду, який виборов титул у віці 13 років. Його участь у змаганнях на 10-метровій вишці в Парижі уособлює наступність поколінь і постійну генерацію талановитих кадрів на базі спортивної інфраструктури Миколаївщини. Ще одним яскравим представником є Ксенія Байло, котра в синхронних стрибках у міксті вже здобувала перемогу на чемпіонаті Європи у тандемі з Середою. Її участь в Іграх 2024 року свідчить про ефективність підготовки спортсменок у змішаних дисциплінах, а також про послідовну гендерну рівність у формуванні збірних команд [1].

Не менш важливим є представництво Миколаївщини у сфері художньої гімнастики, що має давні традиції в області. Валерія Перемета, яка розпочинала кар'єру в дитячо-юнацькій спортивній школі «Перемога», сьогодні входить до основного складу збірної України. Її міжнародні успіхи, зокрема перемоги на етапах Кубка світу, підтверджують високий рівень підготовки та сприятливе середовище для розвитку гімнастичних дисциплін в регіоні.

Символом сталості, професіоналізму та міжнародного авторитету є виступ Ольги Харлан – п'ятиразової учасниці Олімпійських ігор, багаторазової чемпіонки світу та Європи з фехтування на шаблях. Спортсменка, яка розпочала свою кар'єру в Миколаєві, репрезентує не лише регіон, але й всю українську спортивну традицію. Її участь у змаганнях після дискваліфікації на чемпіонаті світу через відмову тиснути руку представниці держави-агресора є актом не лише спортивної, але й громадянської мужності, що набуває символічного значення в умовах повномасштабної війни [1].

До переліку представників Миколаївщини також належить Олег Кухарик - веслувальник, який бере участь у командних перегонах на 500 метрів. Його спортивна кар'єра є зразком успішної адаптації до нових умов під час пандемії, коли спортсмен змінив дисципліну та зумів вибороти місце в олімпійській збірній. Його участь у змаганнях демонструє гнучкість, стратегічність і адаптивність миколаївської спортивної системи до глобальних викликів [2].

Отже, участь миколаївських спортсменів в Олімпійських іграх 2024 року є не лише виявом спортивної майстерності, але й відображенням потенціалу регіонального розвитку, здатності до інновацій у сфері тренувального процесу, організації змагальної діяльності та соціального супроводу атлетів. Аналіз персоналій засвідчує значення Миколаївщини як важливої складової у формуванні національної спортивної еліти, чия присутність на міжнародному рівні зміцнює імідж України як держави з високим людським і спортивним капіталом.

Публічний ефект від участі миколаївських спортсменів у змаганнях світового рівня сприяє зростанню престижу спорту серед молоді, активізації зацікавленості до масового фізичного виховання та створює умови для подальшого розвитку спортивної інфраструктури. Мотиваційна роль таких виступів особливо актуальна в умовах національних викликів, коли спорт набуває не лише культурного, а й державотворчого значення.

Таким чином, Миколаївщина продовжує утверджувати себе як стратегічно важливий осередок національної спортивної системи, здатний генерувати таланти, забезпечувати системну підготовку та достойно представляти державу на глобальній арені. Формування регіонального бренду через досягнення спортсменів сприяє зміцненню міжнародного іміджу України як держави з високим рівнем людського, інтелектуального і спортивного потенціалу.

Участь миколаївських спортсменів в Олімпійських іграх 2024 року підтверджує, що в області існує сильна система підготовки

атлетів. Завдяки зусиллям тренерів, викладачів, спортивних шкіл, університетів та місцевої влади, Миколаївщина змогла виховати багатьох талановитих спортсменів, які гідно представляють Україну на міжнародному рівні.

Спортсмени з Миколаєва виступають у різних видах спорту – від стрибків у воду до художньої гімнастики та боротьби. Це свідчить про те, що в регіоні розвиваються різні спортивні напрями. Такі досягнення не тільки приносять славу області, а й мотивують молодь займатися спортом, підтримують позитивний імідж України у світі та допомагають розвивати спортивну інфраструктуру на місцях.

Список використаних джерел

1. Миколаївські спортсмени на Олімпіаді-2024: хто братиме участь. *Суспільне новини*. URL: <https://suspilne.media/mykolaiv/798157-mikolaivski-sportsmeni-na-olimpiadi-2024-hto-bratime-ucast/> (дата звернення: 21.04.2025).
2. Мелік-Адамян А. Літня Олімпіада-2024 в Парижі: хто з миколаївських спортсменів виступить на змаганнях. *МикВісті*. URL: <https://nikvesti.com/news/sport/sportsmeni-z-mykolaeva-na-olimpiadi-2024-khto-predstavliatime-rehion> (дата звернення: 21.04.2025).
3. Миколаївські спортсмени на Олімпіаді-2024. *Миколаївська Правда*. URL: <https://www.nikpravda.com.ua/mykolayivski-sportsmeny-na-olimpiadi-2024/> (дата звернення: 21.04.2025).

Ключові слова: Олімпійські ігри, Миколаївська область, спортсмени, спортивна підготовка, регіональний розвиток, спортивна інфраструктура.

Keywords: Olympic games, Mykolaiv region, athletes, sports training, regional development, sports infrastructure.

НОВОСЕЛОВ ДАНИЛ,

студент 2 курсу

*Миколаївського навчально-наукового інституту права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

Науковий керівник – викладач Дудукіна А. О.

ВАЖЛИВІСТЬ ФІЗИЧНОЇ АКТИВНОСТІ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Упродовж останніх років світ пережив низку змін, які істотно вплинули на наше повсякденне життя. Однією з найпомітніших трансформацій стала цифровізація освіти, що викликала масовий перехід до дистанційного навчання. Такий формат має багато переваг: він забезпечує доступність знань, гнучкість у розкладі, можливість навчатися у зручному середовищі. Проте, одночасно з цими позитивними аспектами дистанційна освіта породжує чимало викликів, серед яких особливе занепокоєння викликає різке зниження фізичної активності серед учнів і студентів. Саме в умовах онлайно-освіти питання рухової активності набуває першорядного значення, адже тіло людини, як і її розум, потребує постійної динаміки для гармонійного розвитку, підтримки здоров'я та психоемоційної рівноваги.

Відомо, що організм людини еволюційно пристосований до активного способу життя. Людина створена для руху: ходьби, бігу, піднімання, перенесення вантажів, танцю, плавання. Природна потреба в русі є настільки важливою, що її ігнорування призводить до цілої низки проблем. Проте саме під час дистанційного навчання більшість учнів та студентів змушені годинами сидіти за моніторами, практично не змінюючи положення тіла. Такий стиль життя спричиняє застійні явища в організмі, порушення обміну речовин, зниження імунітету, погіршення постави, порушення зору, виникнення хронічних болів у спині, шиї, плечах. У деяких випадках ці симптоми можуть бути

пов'язані з міофасціальними больовими синдромами, що потребують спеціальних підходів до реабілітації [2, с. 100].

Окрім фізичних загроз, варто згадати й про психологічні наслідки обмеженої фізичної активності. Під час навчання в онлайн-форматі людина майже повністю ізольована від соціального оточення, перебуває в чотирьох стінах, часто на самоті, позбавлена звичного спілкування з друзями, вчителями, викладачами. Цей стан може викликати емоційну пригніченість, дратівливість, втому, зниження мотивації до навчання. Апатія, внутрішнє вигорання та підвищена тривожність – часті супутники дистанційної освіти. У такій ситуації фізична активність виступає як природний антидепресант. Під час фізичних вправ в організмі виділяються біохімічні речовини – ендорфіни, серотонін і дофамін, які покращують настрій, стабілізують психіку, зменшують стресове навантаження. Навіть короточасна руханка, активна прогулянка чи легке кардіотренування можуть кардинально змінити стан людини, повернути їй життєву енергію, підвищити концентрацію та впевненість у собі.

Слід наголосити, що фізична активність позитивно впливає і на освітній процес. Рух стимулює кровообіг, покращує постачання кисню до мозку, що, своєю чергою, підвищує здатність до запам'ятовування інформації, зосередженості та логічного мислення. Активне тіло – це активний розум. Недарма багато видатних вчених, філософів та мислителів минулого, серед яких Сократ, Платон, Арістотель, вважали тілесне виховання невід'ємною частиною освітнього процесу. Вони усвідомлювали тісний зв'язок між тілом і духом. Цей принцип залишається актуальним і в XXI столітті. Людина, яка дбає про своє тіло, здатна краще опановувати знання, приймати виважені рішення, бути врівноваженою, цілеспрямованою та ефективною.

У період дистанційного навчання важливо не лише усвідомити значення руху, а й створити реальні умови для його практичного впровадження. Часто учні та студенти вважають, що для занять спортом необхідно мати спеціальне обладнання, багато вільного часу

або доступ до спортивних клубів. Проте це – хибне уявлення. Сучасні технології дозволяють займатися фізичними вправами навіть у невеликому просторі – вдома, на балконі чи в парку поруч із будинком. У YouTube, мобільних додатках та освітніх онлайн-платформах доступна велика кількість безкоштовних тренувальних відео, які можна виконувати без спеціального інвентаря. Йога, пілатес, функціональні тренування, фітнес, розтяжка, танці – усе це можна доповнити елементарними вправами з оздоровчої гімнастики [3, с. 22].

Також велике значення має формування правильної структури дня. Навчання вдома часто супроводжується безладним графіком, пізнім пробудженням, відсутністю чітких перерв. Саме фізична активність допомагає структурувати день: ранішня зарядка пробуджує організм, рухливі перерви між уроками зменшують втому, а вечірня прогулянка сприяє якісному сну. До щоденної активності варто включати прості комплекси оздоровчих вправ [3, с. 25].

Окрему роль у заохоченні до фізичної активності під час дистанційного навчання відіграють викладачі, батьки та організатори освітнього процесу. Надзвичайно важливо, щоб шкільні та університетські програми включали рухливі паузи, онлайн-уроки фізичної культури, конкурси та марафони здорового способу життя. Батьки можуть підтримати цю ініціативу, залучаючи дітей до спільної активності – сімейних прогулянок, виїздів на природу, домашніх танців або ігор. Формування культури здорового способу життя в сім'ї також включає відмову від шкідливих звичок, що негативно впливають на фізичний та психоемоційний стан [1, с. 88].

Важливо також звернути увагу на довгостроковий вплив фізичної активності. Якщо зараз, під час дистанційного навчання, дитина або підліток звикає до сидячого способу життя, це може мати наслідки в дорослому віці. Малорухливість перетворюється на спосіб життя, і що довше вона триває, то складніше її змінити. Навпаки, якщо змалку сформувати розуміння користі руху, любов до активності, звичку dbати про своє тіло, то навіть у дорослому житті така людина

буде активною, енергійною та здоровою. У цьому сенсі фізична активність – це не лише тимчасова необхідність, а інвестиція в майбутнє, у довголіття, працездатність, високу якість життя.

Отже, фізична активність під час дистанційного навчання – це не просто порада, а життєво необхідна умова збереження здоров'я, ефективного навчання, психологічного добробуту та особистісного розвитку. У світі, де технології дедалі більше витісняють реальний рух і живе спілкування, ми маємо взяти на себе відповідальність за своє тіло, за свої звички, за своє майбутнє. Дистанційне навчання не повинно бути синонімом гіподинамії. Навпаки, воно може стати шансом навчитися піклуватися про себе свідомо, інтегрувати фізичну активність у повсякденне життя, зробити рух джерелом радості, сили й натхнення. Лише в гармонії розуму й тіла ми зможемо досягти справжніх вершин у навчанні, роботі й особистому житті.

Список використаних джерел

1. Глазирін І. Д., Олексієнко Я.І., Петришин Ю. В. Фізичне виховання (теоретичний курс для студентів ВНЗ не профільних напрямів підготовки): навчальний посібник. Черкаси, 2017. 248 с.
2. Дудукіна А. О. Актуальні проблеми фізичного виховання в сучасних умовах. *Приватне і публічне право в умовах війни: проблеми теорії та практики*: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (18 листопада 2022 р., Миколаїв) / відп. за вип. Б. В. Фасій. Одеса, 2022. С. 100 – 103.
3. Дуржинська О. О. Оздоровча гімнастика в системі виховання студентів усіх спеціальностей : методичні вказівки до самостійних занять. Вінниця : ОЦ ВНАУ, 2019. 47 с.

Ключові слова: рухливість, здоров'я, навчання, дистанція, активність, гіподинамія, мотивація, психіка, організм.

Keywords: mobility, health, learning, distance, activity, physical inactivity, motivation, psyche, organism.

ПІДОПРИГОРА ВОЛОДИМИР,

студент 2 курсу

*Миколаївського навчально-наукового інституту права
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – викладач Дудукіна А. О.*

ФІТНЕС-ТЕХНОЛОГІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

У сучасному світі цифрових змін фітнес-технології набувають дедалі більшого значення як у професійному спорті, так і в оздоровчій діяльності серед населення. Вони включають широкий спектр рішень: від мобільних застосунків для контролю фізичної активності до фітнес-трекерів, смарт-годинників, онлайн-платформ для тренувань, а також інноваційних програм, що використовують штучний інтелект і доповнену реальність. Усе це формує новий підхід до підтримки фізичного здоров'я та забезпечує індивідуальний підхід до занять спортом.

Однією з ключових тем досліджень є вплив сучасних фітнес-технологій на рівень фізичного стану здобувачів вищої освіти. Згідно з даними А. В. Осіпцова, використання цифрових засобів сприяє підвищенню фізичної активності студентів, покращенню їхньої мотивації до занять та формуванню навичок самоконтролю [3, с. 20 – 21]. Студенти, які використовують фітнес-додатки або гаджети, демонструють вищі показники фізичного стану порівняно з тими, хто таких засобів не застосовує. Особливо важливими є функції самостійного відстеження прогресу, планування тренувань та отримання зворотного зв'язку.

Інноваційні технології в оздоровчому фітнесі включають не лише цифрові гаджети, а й методики проведення занять, що орієнтовані на гейміфікацію процесу, групову взаємодію, індивідуалізацію тренувань. Як зазначає Осіпцов, ці технології дозволяють зробити оздоровчий фітнес більш привабливим для широких верств населення,

незалежно від віку та рівня фізичної підготовки [3, с. 169]. Такі методи активно впроваджуються не лише у фітнес-клубах, а й у навчальних закладах, реабілітаційних центрах, на підприємствах, що дбають про здоров'я своїх працівників.

Фітнес-трекери займають окреме місце серед фітнес-технологій. Вони дають змогу користувачам в реальному часі моніторити кількість кроків, пульс, витрати калорій, якість сну, а також рівень стресу. Руденко зазначає, що перспективи застосування фітнес-трекерів пов'язані не тільки з індивідуальним контролем активності, а й з можливістю інтеграції цих даних у системи електронного здоров'я [2, с. 128]. Це дозволяє лікарям отримувати більш повну картину стану пацієнтів, а користувачам – своєчасно реагувати на зміни у фізичному стані.

Цифровізація фітнес-індустрії змінила не тільки формат тренувань, а й ринок послуг. Як підкреслює Юденко, Лень та Квасниця, поява онлайн-тренувань, мобільних платформ, персоналізованих програм на основі штучного інтелекту значно розширила аудиторію користувачів фітнес-послуг [2, с. 274]. Сьогодні кожен може отримати доступ до тренувань незалежно від місця перебування, що особливо важливо в сучасних умовах.

Крім того, як зазначає Воловик, ринок цифрових фітнес-технологій демонструє високі темпи розвитку, з постійним впровадженням нових сервісів, де важливу роль відіграють маркетингові стратегії, аналітика даних і персоналізація послуг [1, с. 15]. Це створює умови для формування нових бізнес-моделей, розвитку партнерства між фітнес-компаніями та виробниками цифрових рішень.

Таким чином, сучасні фітнес-технології мають значний вплив на різні аспекти життя: від індивідуального здоров'я до економічних та соціальних процесів. Це важливо, тому що фітнес-технології стають не просто модною тенденцією, а важливим інструментом формування культури здоров'я, що охоплює всі вікові групи населення. Вони

допомагають людям контролювати свою фізичну активність, підвищують усвідомлення власного тіла й потреб, формують відповідальність за своє здоров'я. На рівні суспільства це означає зниження захворюваності, підвищення продуктивності праці, покращення якості життя. В умовах цифровізації, коли технології проникли в усі сфери діяльності, фітнес-технології дають людині можливість зберігати баланс між роботою, навчанням і відпочинком, створюючи простір для здорового способу життя навіть у найдинамічнішому середовищі.

Отже, аналізуючи сучасні фітнес-технології, їхню роль та вплив на фізичну активність людини, ми можемо зробити кілька важливих висновків.

По-перше, цифрові інновації, зокрема фітнес-трекери, мобільні застосунки, онлайн-платформи для тренувань, стають важливим елементом оздоровлення, самоконтролю й самовдосконалення. Вони сприяють підвищенню мотивації до регулярних занять спортом, дозволяють індивідуалізувати навантаження й відслідковувати власний прогрес [3, с. 181].

По-друге, такі технології відкривають нові можливості для всіх учасників фітнес-ринку – від окремих користувачів до фітнес-клубів, тренерів, виробників обладнання. Вони формують новий ринок послуг, де значну роль відіграють онлайн-ресурси, персоналізовані програми, інтеграція даних про здоров'я, а також розвиток бізнес-моделей на основі аналітики даних [2, с. 92].

По-третє, у контексті сучасних викликів – урбанізації, зростання рівня стресу, пандемічних обмежень – фітнес-технології дозволяють людям залишатися активними, підтримувати здоров'я, підвищувати якість життя. Вони стали не лише засобом тренування, а й способом впливу на загальне фізичне, психологічне та соціальне благополуччя [1, с. 8].

Загалом, можна стверджувати, що фітнес-технології – це не просто сучасна мода, а важлива частина глобального процесу

цифровізації, яка має величезний потенціал для розвитку фізичної культури, спорту й здоров'я населення. Їхнє значення полягає у тому, що вони роблять фізичну активність доступною, контрольованою та цікавою для кожного, створюючи умови для формування свідомого ставлення до власного тіла та здоров'я. Саме тому, дослідження і впровадження фітнес-технологій є настільки важливим напрямом сьогодні.

Список використаних джерел

1. Воловик Н. І. Сучасні програми оздоровчого фітнесу: навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. Київ : Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. 48 с.
2. Інноваційні технології фізичного виховання і спорту: навч. посіб. Укладач: О. В. Юденко. Київ : Національний університет оборони України, 2024. 360 с.
3. Школа О. М., Осіпцов А. В. Сучасні фітнес-технології оздоровчо-рекреаційної спрямованості: навчальний посібник. Харків : ХГПА, 2017. 217 с.

Ключові слова: фітнес-технології, цифровізація, фізична активність, фітнес-трекери, мобільні застосунки, оздоровчий фітнес, онлайн-тренування, ринок фітнес-послуг.

Keywords: fitness technologies, digitalisation, physical activity, fitness trackers, mobile applications, wellness fitness, online training, fitness services market.

РУЩАК ДАР'Я,

студентка 2 курсу

*Миколаївського навчально-наукового інституту права
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – викладач Дудукіна А. О.*

ФІЗИЧНА АКТИВНІСТЬ І ЯКІСТЬ ЖИТТЯ ЛЮДИНИ

Фізична активність має значний позитивний вплив на якість життя людини. Вона сприяє покращенню фізичного, психічного та емоційного здоров'я. У сучасному світі, де технологічний прогрес значно полегшив наше повсякдення, фізична активність часто відходить на другий план. Однак, наукові дослідження одностайно підтверджують її надзвичайну важливість для підтримання не лише фізичного здоров'я, але й психологічного та соціального благополуччя людини. Регулярні фізичні вправи є потужним інструментом у профілактиці багатьох захворювань, покращенні настрою та підвищенні загальної якості життя.

Ще у Стародавній Греції фізична активність була не просто необхідністю, а філософією життя. Вона поєднувалась із духовним розвитком та вихованням. Юнаки займалися спортом у гімназіях, де формувався ідеал гармонійної особистості. А дівчата займалися фізичними вправами для зміцнення тіла, підготовки до материнства та участі в релігійних церемоніях і святах. Греки вірили, що тілесна досконалість є шляхом до моральної і внутрішньої рівноваги [1, с. 9].

Якість життя у контексті здоров'я людини детерміновано системою певних чинників, серед яких одну з лідируючих позицій займає фізична активність, зниження якої є прогностичним фактором погіршення рівня якості життя та незалежним чинником розвитку захворювань у людей старше 50 років. Фізична активність важлива в будь-якому віці, проте вік є немодифікований фактор, пов'язаний зі зниженням та погіршенням показників якості життя. За даними

досліджень, рівень фізичної активності залежить від соціально-економічного статусу та освіти і корелює з показниками якості життя, які були досить низькими у літніх людей [2, с. 74].

Не менш важливим є вплив фізичної активності на психічне здоров'я. Під час тренувань вивільняються ендорфіни, природні антидепресанти, які покращують настрій, знижують рівень стресу та тривожності. Регулярні заняття спортом сприяють підвищенню самооцінки, покращенню когнітивних функцій, таких як пам'ять та концентрація, а також можуть відігравати важливу роль у профілактиці депресії. Соціальні аспекти фізичної активності, особливо участь у командних видах спорту або групових тренуваннях, також сприяють зміцненню соціальних зв'язків та почуття приналежності. На клітинному рівні фізична активність може впливати на процеси старіння, підтримуючи довжину теломер – захисних кінцевих ділянок хромосом, що пов'язано з клітинним довголіттям. Зміцнення м'язової маси та кісткової тканини завдяки фізичним вправам допомагає підтримувати функціональну незалежність у літньому віші, знижуючи ризик падінь та переломів. Таким чином, фізична активність є не просто засобом для продовження життя, а й інструментом для наповнення його якістю, зберігаючи бадьорість, енергію та незалежність протягом багатьох років. Інвестування часу та зусиль у регулярну фізичну активність є одним з найважливіших внесків у власне здоров'я та довголіття [2, с. 76 – 77].

Фізична активність відіграє ключову роль у підтримці та покращенні всіх аспектів якості життя. Одним із ключових аспектів впливу фізичної активності є її безпосередній вплив на фізичне здоров'я. Регулярні тренування зміцнюють серцево-судинну систему, роблячи серце більш ефективним у перекачуванні крові та знижуючи ризик розвитку ішемічної хвороби серця, інсульту та гіпертонії [3]. Фізична активність допомагає контролювати вагу тіла, запобігаючи ожирінню, яке є фактором ризику розвитку діабету 2 типу, деяких видів раку та захворювань суглобів. Крім того, вправи сприяють

зміцненню кісткової тканини, зменшуючи ймовірність остеопорузу та переломів, особливо у літньому віці. Не менш важливим є вплив фізичної активності на імунну систему, підвищуючи її здатність протистояти інфекціям.

Проте, користь фізичної активності не обмежується лише фізичним аспектом. Вона має значний позитивний вплив на психологічне благополуччя. Під час фізичних вправ організм виділяє ендорфіни, нейромедіатори, які мають знеболювальну та ейфоричну дію, часто звані «гормонами щастя». Це пояснює покращення настрою та зниження рівня стресу, тривожності та депресії у людей, які регулярно займаються спортом [2, с. 78].

Активність позитивно впливає на психічне здоров'я – знижує рівень тривоги, депресії та стресу. Вона допомагає краще спати і швидше відновлюватися після навантажень. У старшому віці фізична активність зберігає рухливість і ясність розуму. Вона підвищує працездатність та життєвий тонус. У підлітковому віці сприяє гармонійному розвитку організму. Також вона формує дисципліну, витривалість і впевненість у собі. Навіть помірна активність щоденних прогулянок, має позитивний ефект.

Фізична активність також сприяє покращенню когнітивних функцій, таких як пам'ять, увага та концентрація, що є важливим для навчання, роботи та повсякденного життя. Досягнення спортивних цілей та подолання фізичних викликів підвищують самооцінку та впевненість у власних силах.

Окрім фізичного та психологічного аспектів, фізична активність відіграє важливу роль у соціальному благополуччі. Заняття спортом часто відбуваються в групах або командах, створюючи можливості для соціалізації та налагодження нових знайомств. Спільні тренування зміцнюють існуючі соціальні зв'язки та сприяють почуттю приналежності до спільноти. Участь у спортивних заходах та змаганнях може розширити коло спілкування та підвищити соціальну активність.

Користь фізичної активності є універсальною для всіх вікових груп. Для дітей та підлітків вона є ключем до здорового росту та розвитку, формування правильної постави та корисних звичок. Для дорослих регулярні вправи допомагають підтримувати працездатність, запобігати розвитку хронічних захворювань та зберігати якість життя на високому рівні. Для літніх людей фізична активність є важливим фактором збереження мобільності, незалежності та запобігання падінням.

Фізична активність є невід'ємною складовою якісного життя людини. Її позитивний вплив охоплює всі аспекти нашого буття – від фізичного здоров'я до психологічного комфорту та соціальної інтеграції. Тому, заохочення та підтримка фізично активного способу життя на індивідуальному та суспільному рівнях є важливим завданням для забезпечення здоров'я та добробуту кожної людини. Її позитивний вплив є багатограним і охоплює фізичне, психологічне та соціальне благополуччя. Інвестуючи час та зусилля у регулярні фізичні вправи, ми інвестуємо у своє здоров'я, щастя та повноцінне життя. Регулярні фізичні вправи знижують ризик розвитку хронічних захворювань, зміцнюють імунну систему, покращують настрій, знижують рівень стресу та допомагають підтримувати розумову активність і якість сну. Активний спосіб життя формує витривалість, дисципліну та сприяє соціальній активності – усе це підвищує загальну якість життя. Сидячий спосіб життя, навпаки, пов'язаний із підвищеним ризиком хвороб і передчасної смерті. Тому рух – це основа не лише фізичного, а й психічного здоров'я. Піклування про тіло – це також турбота про якість і тривалість життя. Заохочення та підтримка фізичної активності на індивідуальному та суспільному рівнях є важливим фактором підвищення загальної якості життя населення.

Список використаних джерел

1. Фізична активність людини впливає на якість та тривалість її життя

– Звенигородська БЛП. *Звенигородська БЛП – Звенигородська лікарня*. URL : <https://zvenig.crl.net.ua/novyny/fizychna-aktyvnist-liudyny-vplyvaie-na-iakist-ta-tryvalist-ii-zhyttia/> (дата звернення: 21.05.2025).

2. Рухова активність як одна з найпоширеніших форм покращення здоров'я різних груп населення. / Д. М. Кутко та ін. *Науковий часопис НПУ імені МП. Драгоманова*. 2023. № 9 (169). С. 74 – 80. URL : [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.9\(169\).16](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.9(169).16).

3. Всесвітня організація охорони здоров'я. Інструмент самодопомоги з планування людиноорієнтованого процесу відновлення психічного здоров'я та благополуччя. Ініціатива BOO3 QualityRights. *World Health Organization (WHO)*. URL : <https://www.who.int/ukraine/uk/publications/9789241516822> (дата звернення: 21.05.2025).

ФАБРИКОВ МАКСИМ,

студент 2 курсу

*Миколаївського навчально-наукового інституту права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

Науковий керівник – викладач Дудукіна А. О.

ОСОБЛИВОСТІ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ

У сучасному світі юридична професія характеризується високим рівнем психоемоційного напруження, значною розумовою активністю, а також довготривалим перебуванням у статичному положенні. У зв'язку з цим виникає потреба не лише у фаховій, але й фізичній підготовці майбутніх юристів. Фізичне виховання виступає ефективним інструментом підтримки фізичного і психічного здоров'я,

забезпечення професійної витривалості та формування особистісних якостей, що сприяють успішному виконанню службових обов'язків.

Концепція фізичного виховання передбачає розвиток не лише фізичних якостей, а й морально-вольових рис, стресостійкості, здатності до самоконтролю, що є критично важливим для юридичної діяльності [1, с. 50].

До основних напрямів фізичної культури належать: базова та спеціальна фізична підготовка з урахуванням індивідуальних особливостей студентів; застосування вправ для розвитку постави, координації та дихання; впровадження ігрових технологій фізичного розвитку (квести, командні ігри, змагання, спортивні заходи та рекреація). Формування функціональної готовності студентів, як майбутніх юристів до дій в умовах стресу та загроз передбачає оволодіння складовими спеціальної підготовки, зокрема знаннями, вміннями та навичками з виконання оперативних дій, а також проведення тренувальних занять з підготовки та використання фізичних вправ. Проблеми реалізації професійного фізичного виховання: обмежене фінансування, недостатня матеріально-технічна база та низька мотивація студентів до систематичних занять.

Для підвищення ефективності професійного фізичного виховання пропонується: впровадження стандартизованих модулів підготовки; забезпечення щорічного функціонального скринінгу студентів; організовувати індивідуальні консультації з фахівцями зі спортивної медицини; створити цифрові картки фізичного розвитку студентів та використання мобільних фітнес-додатків для моніторингу прогресу [2, с. 13].

Концепція базується на принципах науковості, професійної спрямованості, безперервності, індивідуалізації та системності. Метою є розвиток не лише фізичних якостей, а й морально-вольових рис, стресостійкості, здатності до самоконтролю, що критично важливо в юридичній діяльності [1, с. 51]. Важливим напрямом є профілактика професійних захворювань (остеохондроз, гіпертензія, нервові

розлади), які часто виникають унаслідок гіподинамії. Принцип зв'язку з професією передбачає моделювання умов, наближених до майбутньої професійної діяльності.

Програма фізичної культури включає базову і спеціальну фізичну підготовку. Зокрема, для студентів в закладах вищої освіти застосовуються комплекси вправ, спрямовані на укріплення м'язового корсету, формування правильної постави, розвиток координації, дихальної системи та зниження рівня психоемоційної напруги. Для активізації інтересу впроваджуються елементи ігрових технологій (квести, командні вправи), а також варіативні модулі за інтересами (фітнес, легка атлетика, функціональні тренування).

Фізична підготовка тісно пов'язана з формуванням функціональної готовності студентів до дій в умовах стресу та загроз. Підготовка здійснюється в межах курсу, що охоплює силову, швидкісно-силову, витривалу підготовку, а також спеціальні вправи, спрямовані на самозахист і подолання психологічного бар'єру в екстремальних ситуаціях [2, с. 72].

Фізична підготовка повинна стати обов'язковою складовою юридичної освіти. Вона сприяє підвищенню загального фізичного рівня, покращує організацію особистого часу та формує професійну витривалість. Крім того, регулярні фізичні тренування позитивно впливають на психоемоційний стан, що є важливим фактором у запобіганні професійному вигоранню. Така підготовка сприяє формуванню цілісної особистості фахівця, здатного ефективно діяти у складних умовах юридичної практики.

Список використаних джерел

1. Калашник Д. С., Бабаджян В. В., Курій О. В., Блошенко О. І., Борецько Н. Ю. Підвищення ефективності фізичного виховання студентів із використанням інформаційних технологій. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла*

Драгоманова. Серія 15, № 4 (190). 2025. С. 49 – 53. DOI: [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2025.04\(190\).09](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2025.04(190).09).

2. Костенко М. П., Краснов В. П. Професійно-орієнтоване фізичне виховання юристів : навч.-метод. посіб. Київ : НУБіП України, 2020. 164 с.

Ключові слова: професійно-орієнтоване фізичне виховання, юристи, фізична підготовка, стресостійкість.

Keywords: profession-oriented physical education, lawyers, physical training, stress resistance.

ЧОРНИЙ АНДРІЙ,

студент 2 курсу

*Миколаївського навчально-наукового інституту права
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – викладач Дудукіна А. О.*

ГЕНЕЗИС І РОЗВИТОК СУЧАСНОГО ОЛІМПІЗМУ

Олімпізм – це унікальне соціокультурне явище, що поєднує в собі фізичний розвиток, моральні цінності та гуманістичні ідеали. Його коріння сягають глибокої давнини, коли у Стародавній Греції зародилися Олімпійські ігри як важлива складова релігійного культу та суспільного життя. Вони були символом єдності грецьких полісів, мирного суперництва та гармонійного розвитку людини. Однак із занепадом античної цивілізації ця традиція була втрачена на багато століть. Відродження олімпійського руху наприкінці XIX століття стало одним із найзначущіших подій у світовій спортивній історії. Французький барон П'єр де Кубертен виступив з ініціативою оновлення Олімпійських ігор, прагнучи створити не лише платформу

для змагань, а й міжнародний рух, що сприятиме вихованню молоді, зміцненню миру та взаєморозуміння між народами. Так у 1894 році був заснований Міжнародний олімпійський комітет, а вже у 1896 році в Афінах відбулися перші сучасні Олімпійські ігри.

Принципи олімпізму базуються на прагненні до досконалості, повазі до суперників та гармонійному розвитку особистості. Головною метою цього руху є не просто визначення найсильніших спортсменів, а виховання моральних та етичних якостей, що мають значення не лише у спорті, а й у повсякденному житті. Олімпійська хартія закріплює основні цінності олімпізму, серед яких – боротьба за чесність, рівність можливостей та відсутність дискримінації за будь-якими ознаками [1, с. 21]. Сучасний олімпізм значно еволюціонував, ставши частиною глобальної культури. Олімпійські ігри нині є однією з наймасштабніших подій у світі, що привертає увагу мільярдів людей. Вони стали не лише символом спортивної майстерності, а й важливим елементом дипломатії, засобом налагодження міжнародних відносин та популяризації здорового способу життя. Водночас сучасний олімпійський рух стикається з низкою викликів, серед яких комерціалізація спорту, політизація ігор, проблема допінгу та питання екологічної стійкості при проведенні масштабних спортивних заходів.

Таким чином, дослідження генезису та сучасного стану олімпізму дозволяє не лише глибше зрозуміти історичні передумови його становлення, а й оцінити вплив цього руху на сучасне суспільство, визначити його значення у формуванні міжнародної співпраці та перспективи подальшого розвитку. Олімпізм залишається важливою складовою світової культури, що сприяє об'єднанню народів, вихованню молоді та утвердженню ідеалів миру та гармонії.

Проблема виникнення та розвитку фізичної культури на ранніх етапах існування людства є однією з ключових тем дослідження істориків і науковців, які прагнуть зрозуміти, як і чому фізична активність стала невід'ємною частиною людського життя [3, с. 7].

Окрему роль у фізичному вихованні відігравали танці, які тісно

пов'язувалися з трудовою діяльністю. Вони вимагали витривалості, сили, координації та командної злагожденості, а також містили елементи фізичних вправ, що допомагало підтримувати хорошу фізичну форму [3, с. 10].

У Стародавній Греції та у германських племенах фізичне виховання також мало чітко виражену військову спрямованість. Військово-фізичні вправи були важливою частиною життя молоді, яка готувалася до боротьби та служби у війську. Дитяче фізичне виховання в цих культурах було спрямоване на підготовку до військових дій і включало різні види спорту, такі як боротьба, біг і метання.

Таким чином, фізичне виховання в різних стародавніх культурах було тісно пов'язане з військовими потребами, і з часом, зі змінами в суспільстві, воно стало важливим інструментом підготовки до військових дій [3, с. 13].

Засновником терміну «олімпізм» є П'єр де Кубертен. Його поїздки до США та Великобританії, зустрічі з видатними спортивними діячами та інтенсивна робота з міжнародними організаціями дозволили йому знайти надійних союзників. Одним із таких союзників був доктор Вільям Пені Брукс, засновник Олімпійського товариства Мач Венлок у Великобританії. Брукс був одним з перших, хто підтримав ідею Кубертена та активно працював над розвитком спортивних зв'язків між країнами.

Кубертен обґрунтовував свою концепцію відродження Олімпійських ігор не тільки спортивними аргументами, але й ідеологічними. Він вважав, що олімпійський рух здатний сприяти зміцненню міжнародного миру та взаєморозуміння між народами. Спортивні змагання мали стати не лише способом фізичного розвитку, але й майданчиком для культурного обміну та дипломатії. Як він писав у своєму листуванні, він сподівався, що спорт стане «мостом», що об'єднає нації і зменшить ймовірність війни.

У своїх статтях та публікаціях Кубертен також наголошував на важливості участі жінок в Олімпійських іграх. Він виступав за те, щоб

жінки отримали можливість брати участь у спортивних змаганнях на рівних умовах з чоловіками. Це була важлива частина його концепції розвитку спорту як інструменту для зміцнення рівності та взаєморозуміння між різними соціальними групами.

Успіх Олімпійських ігор у 1896 році став великою перемогою для Кубертена, але його боротьба за ідею не завершилася на цьому етапі. Він продовжував працювати над зміцненням Олімпійського руху, організовувати нові змагання та розширювати участь різних країн у міжнародних змаганнях.

Кубертен вважав, що Олімпійські ігри повинні бути не просто спортивним змаганням, а справжнім святом дружби, миру та взаєморозуміння між народами. У своїх зверненнях до учасників і глядачів він часто підкреслював, що спорт може стати важливим інструментом для збереження миру в світі, адже він об'єднує людей, незалежно від їх національності, релігії чи політичних переконань [4, с. 112].

Олімпійські ігри в умовах сучасності - це не лише регулярне проведення Олімпійських ігор, а й глобальний рух, який активно впливає на суспільство, культуру, освіту та міжнародну політику. У XXI столітті олімпійський рух розвивається в умовах глобалізації, цифровізації та зростаючих викликів, таких як війни, екологічні кризи, пандемії.

Головним документом, що регулює Олімпійські ігри, є Олімпійська хартія. Її було ухвалено у 1894 році під час Міжнародного атлетичного конгресу. У ній визначено головні принципи олімпізму, встановлено правила, юридичні основи й офіційні роз'яснення, які надає Міжнародний олімпійський комітет.

Сьогодні міжнародна олімпійська система – це складна багаторівнева структура. Вона поділяється на два основні напрями: діяльність національних олімпійських комітетів і відповідних організацій на регіональному рівні та діяльність міжнародних спортивних федерацій, що займаються розвитком конкретних видів

спорту [2, с. 10].

Сучасний олімпійський спорт стикається з певними викликами, не дивлячись на всі досягнення. З одного боку, він прагне зберегти автономію та не піддаватись політичному чи економічному тиску. З іншого – розвиток спорту в кожній конкретній країні часто залежить від державної підтримки та комерційних структур.

Незважаючи на сучасні виклики – політичний тиск, комерціалізацію спорту, допінгові скандали – олімпізм продовжує бути важливим інструментом для виховання молоді, пропаганди здорового способу життя та міжкультурного діалогу. Олімпізм, зберігаючи спадщину минулого, постійно адаптується до нових умов, залишаючись впливовим чинником у розвитку міжнародного спортивного, культурного та соціального життя.

Список використаних джерел

1. Гончаренко В. І., Іваній І. В., Кудренко А. І. Олімпійський спорт : [навчальний посібник] Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2014. 363 с.
2. Олімпійська хартія. *Національний Олімпійський комітет України*. URL: <https://noc-ukr.org/about/officialdocuments/olimpiyska-khartiya/> (дата звернення 12.05.2025).
3. Солопчук М. С., Боднар А. О., Солопчук Д. М. Історія фізичної культури і спорту : [навчальний посібник] Кам'янець-Подільський : Абетка-НОВА, 2001. 126 с.
4. Степанюк С. І., Гречанюк О. О., Маляренко І. В. Методичний посібник для вивчення дисципліни «Історія фізичної культури» за блочно-модульною системою : для студентів денної та заочної формою навчання факультету фізичного виховання та спорту. Херсон : Вид-во ХДУ, 2006. 236 с.

Ключові слова: олімпізм, спорт, фізична культура, олімпійські ігри.

Keywords: Olympism, sport, physical culture, Olympic Games.

ПРАВЕДНИКИ НАРОДІВ СВІТУ

Боденчук Едуард

Проблеми геноциду, расизму, ксенофобії у сучасному світі 4

Кобринчук Руслан

Місце Голокосту в контексті європейської історії 9

Розгон Дар'я

Яд Вашем – всесвітній центр пам'яті жертв Голокосту 14

Костюченко Іванна

Голокост у мистецтві 19

Хмельов Артем

Євреї та їх рятівники під час Голокосту 24

Векман Марія

Праведники народів світу: подвиг в ім'я людини..... 29

Бородіна Вікторія

«Жінки доблесті» – жінки, які рятували євреїв під час Голокосту 35

Берсан Микола

Найвідоміші Праведники народів світу 40

Гридасов Дмитро

Януш Корчак – легенда людяності..... 44

Рештак Сергій

Трагедія Бабиного Яру..... 49

Удовидченко Софія

Праведники народів світу на Миколаївщині 52

Мамедова Аміна

Праведники міста Миколаєва..... 57

МОВНЕ ЗАКОНОДАВСТВО І МОВНА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ

Філар Ольга

Еволюція державної мовної політики в Україні 1917 – 1923 рр. 62

Янчук Яна

Українська мова в добу шістдесятників: культурний Ренесанс та політичні виклики 66

Яремчук Юлія

Розвиток мовного законодавства в Україні: від незалежності до сьогодення 70

Тюпа Світлана

Зміни в мовному законодавстві України 74

Ємельянова Рената

Державна мова як фактор національної безпеки: правові та соціокультурні аспекти 78

Марков-Савченко Олег

Обов'язок володіти державною мовою та функціонування української мови в державі 82

Беркан Ніна

Функціонування української мови в державних органах місцевого самоврядування 88

Лоншакова Юлія

Правові аспекти функціонування державної мови в публічній сфері України 92

Голівець Людмила

Дотримання вимог мовного законодавства в освіті, культурі та медіа 97

Кононюк Богдан

Двомовність у побуті: чи є це проблемою для сучасної України? 102

Гардзинська Євгенія

Мовна політика в умовах воєнного стану 106

Іванов Микита

Мовна політика окупаційної влади на території Херсонщини: стан, механізми впливу, наслідки.....	109
---	-----

Імшеницька Тетяна

Роль української мови в контексті євроінтеграції України	112
--	-----

Гришина Катерина

Проблеми та виклики в імплементації мовного законодавства	117
---	-----

Опалко Данійл

Мовна політика України в контексті євроінтеграції.....	120
--	-----

**ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ТА БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ В
ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

Гевак Роман

Фізична культура як невід'ємна частина національної культури українського народу.....	126
---	-----

Гринишак Ангеліна

Здоров'я, самопочуття та травми війни української студентської молоді	129
---	-----

Матковський Андрій

Участь миколаївських спортсменів в Олімпійських іграх – 2024.....	133
---	-----

Новоселов Данійл

Важливість фізичної активності під час дистанційного навчання	138
---	-----

Підпригора Володимир

Фітнес-технології в сучасних умовах.....	142
--	-----

Рушак Дар'я

Фізична активність і якість життя людини	146
--	-----

Фабриков Максим

Особливості фізичної підготовки майбутніх фахівців правової системи.....	150
--	-----

Чорний Андрій

Генезис і розвиток сучасного олімпізму	153
--	-----